

Regional analyse for Nordland

2014

Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier

KNUT VAREIDE & MARIT O. NYGAARD

TF-notat nr. 59/2014

Tittel: Regional analyse for Nordland 2014
Undertittel: Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier
TF-notat nr: 59/2014
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit O. Nygaard
Dato: 16. januar 2015
ISBN: 978-82-7401-755-9
ISSN: 1891-053X
Pris: 190,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Illustrasjon Nygaard/Vareide
Prosjekt: Regionale analyser 2014
Prosjektnr.: 20140170
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Nordland fylkeskommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

I notatet gis en beskrivelse av utviklingen i Nordland, med hensyn til befolknings- og næringsutvikling. Sammenhengene og drivkreftene blir analysert ved bruk av Attraktivitetsmodellen. Notatet beskriver også utdanningsnivået i befolkning og næringsliv, innovasjonsgraden i næringslivet og resultatene fra NHOs NæringsNM.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie med analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge, som er utført av Telemarksforskning i 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Modellen er videreutviklet vesentlig i løpet av 2014, blant annet gjennom at det er utviklet en scenariomodell som viser hvordan utviklingen kan bli i framtiden i ulike scenarier.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, siden vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg.

For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Med den nye scenariomodellen blir den strategiske relevansen enda sterkere, fordi vi har et redskap som kan kalibrere målene i den regionale utviklingen for hver enkel kommune, region eller fylke. Vi kan da også vise hvordan de strukturelle forholdene sannsynligvis vil påvirke framtidig utvikling, og hva som skal til for at et sted kan realisere sine målsettinger.

Bø, 16. januar 2015

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
1. Befolkning.....	8
2. Arbeidsplasser	14
3. Bostedsattraktivitet	41
4. Scenarier for framtidig vekst	51
5. Utdanning	58
6. Innovasjon	65
7. NæringsNM.....	74

Sammendrag

Folketallet i Nordland har økt siden 2008, etter mange år med nedgang. Nordland har likevel den laveste befolkningsveksten av alle fylkene etter 2000. Problemet er at fylket lekker innbyggere til andre norske fylker. Det er hvert år mange flere som flytter ut av fylket enn som flytter inn til Nordland fra resten av landet.

Nordland har hatt vekst i antall arbeidsplasser, men veksten i Nordland er bare halvparten av veksten på landbasis. Det er næringsutviklingen som er det største problemet. Næringslivet i Nordland hadde ganske bra vekst fram til 2008, men etter det har antall arbeidsplasser i næringslivet i Nordland gått ned. Det er mange fylker som har hatt nedgang i næringslivet etter 2008, så nedgangen i Nordlands næringslivet er ikke spesiell for dette fylket.

Når vi skal analysere utviklingen i næringslivet, deler vi opp næringslivet i tre strategiske næringstyper, basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer. Vi har forsøkt å skille mellom strukturelle årsaksforhold og attraktivitet. De strukturelle betingelsene er forhold som har med lokalisering og bransjestruktur å gjøre, som vanskelig kan påvirkes. Attraktivitet er et mål for om veksten har vært over eller under forventet vekst, der vi har tatt hensyn til de strukturelle betingelsene.

Basisnæringer er de bedriftene som produserer for et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene omfatter primærnæringer, industri og de mest konkurranseutsatte tjenestene som forskning, tele, IKT, engineering og liknende. Nordland har hatt en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene, særlig etter 2008. Hver tiende arbeidsplass i basisnæringene i fylket har blitt borte i denne perioden. Mesteparten av nedgangen skyldes at Nordland har en ugunstig næringsstruktur i basisnæringene. Det er mange arbeidsplasser i bransjer med nedgang, og få arbeidsplasser i vekstnæringer. I de siste årene har imidlertid nedgangen vært sterkere enn bransjestrukturen tilsier. Nordland har ikke vært attraktive for basisnæringer de siste årene.

Besøksnæringene omfatter de bedriftene som er avhengige av at kundene må være personlig til stede. Det er bransjer som overnatting, servering, butikkhandel, kultur og diverse personlige tjenester. Besøksnæringene omfatter turistbransjene, men er definert litt videre. Stedenes egen befolkning er en stor kundegruppe for besøksnæringene, og besøksnæringene blir dermed sterkt påvirket av befolkningsveksten i på stedet. Den svake befolkningsutviklingen i Nordland har hemmet veksten i besøksnæringene. Derfor har ikke antall arbeidsplasser i besøksnæringene vokst like mye som ellers i landet. Etter 2008 har utviklingen i besøksnæringene i Nordland vært bedre enn forventet ut fra befolkningsutviklingen. Nordland har således økt sin besøksattraktivitet de siste årene.

De regionale næringer består av bransjer som ikke passer inn i basisnæringer eller besøksnæringer, og inkluderer bransjer som bygg og anlegg, finans og forretningsmessig tjenesteyting, transport, engroshandel m.fl. Det er bransjer som ofte ikke får stor oppmerksomhet i kommunale og regionale næringsstrategier, men som er viktige fordi det er mange arbeidsplasser i disse bransjene. De regionale næringer har vokst raskere i Norge enn det besøks- og basisnæringene har. I Nordland har de regionale næringer også hatt bra vekst, men veksten har vært lavere enn ellers i landet.

Næringsattraktivitet er summen av veksten i basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer, etter at de strukturelle virkningene er trukket fra. Næringsattraktiviteten i Nordland har variert en del, men over tid har den vært litt under middels av norske fylker. Det er hovedsakelig de ugunstige strukturelle forholdene som har ført til at veksten i næringslivet har vært svak.

Næringslivet er også analysert i et kapittel basert på NHOs NæringsNM. NæringsNM måler og rangerer næringsutviklingen med hensyn til lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Resultatene i NæringsNM for Nordland ble veldig dårlige for regnskapsåret 2013. Nordland ble aller dårligste fylke. Nordland har falt fra tiendeplass av

19 fylker i 2010 til sisteplass i 2013. Fallet i rangeringen i NæringsNM de siste årene faller sammen med at næringsattraktiviteten har blitt svakere.

Utdanningsnivået i både befolkning og næringsliv er også beskrevet og analysert i et eget kapittel. Nordland har en lavt utdannet befolkning. Det er også høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn til fylket enn de som pendler ut. Det indikerer at Nordland ikke er spesielt attraktivt å bo i for folk med høyere utdanning. Utdanningsnivået i næringslivet i Nordland er lavest av alle fylkene.

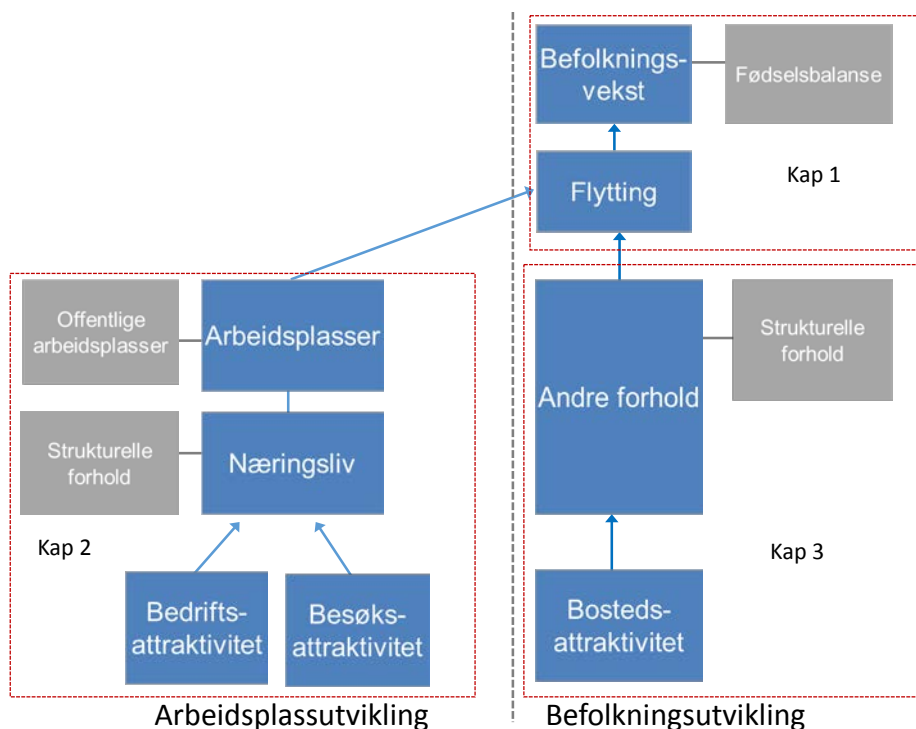
Rapporten har et eget kapittel om innovasjon i næringslivet. Det er en forholdsvis lav andel av bedriftene i Nordland som har innovasjon i form av nye produkter, nye prosesser eller nye metoder for markedsføring. Det kommer av at det er mange bedrifter i fylket i bransjer med generelt lite innovasjon. Når vi korrigerer for bransjestrukturen, er det faktisk en litt over middels andel innovative bedrifter i Nordland. I Mosjøregionen og Ofoten er det et svært godt innovasjonsklima. Nordland har også en høy andel bedrifter som eksporterer varer eller tjenester til andre land.

I kapitlet om bostedsattraktivitet har vi analysert flyttingen i Nordland for å avdekke årsakene til nettoflyttingen og nettoinnvandringen. Svak arbeidsplassvekst har bidratt negativt til flyttetallene, men forklarer ikke alt. Nordland er et fylke med mange små og isolerte arbeidsmarkeder. Det virker negativt på flyttingen, og minsker sannsynligheten for få innflyttere til fylket. Når vi tar hensyn til den svake arbeidsplassveksten og de uheldige strukturelle forholdene, er det faktisk bedre nettoflytting til Nordland enn forventet. Det viser at bostedsattraktiviteten i fylket er ganske god.

I årets rapport har vi også vist noen scenarier for befolknings- og arbeidsplassutvikling i Nordland. Et scenario som er basert på at Nordland utvikler seg som forventet, det vil si at det er normalt attraktivt både for næringsliv og bosetting, viser at befolkningsutviklingen kan bli vesentlig svakere enn SSBs middelframskrivning. Et normalscenario for Nordland ender opp i 247 000 innbyggere i 2040, mens SSBs framskrivning ender opp i over 267 000 innbyggere samme år. For å nå den befolkningsveksten som SSB framskriver, må Nordland bli mer attraktiv både som bosted og for næringsliv. På den andre siden har Nordland potensial til å få en bedre vekst dersom de lykkes med å bli blant de mest attraktive fylkene for næringsliv og bosetting. Et høyvekstscenario der Nordland er blant de mest attraktive fylkene viser at befolkningen kan komme opp i 300 000 innbyggere i 2040.

Innledning – notatets oppbygging

I de første seks kapitlene i dette notatet vil vi beskrive og analysere utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser. For å analysere drivkreftene i utviklingen vil vi bruke Attraktivitetsmodellen. Denne modellen har Telemarksforskning utviklet for å forstå drivkreftene bak den regionale utviklingen. Modellen er designet spesielt for å skille ut strukturelle drivkrefter, det vil si drivkrefter som det enkelte sted ikke kan gjøre noe med, fra det vi definerer som attraktivitet. Steder kan være attraktive for bedrifter eller besøk. Det fører til at stedet får en sterkere vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet enn de strukturelle forholdene tilsier. Steder kan også være attraktive som bosteder, og dermed få en nettoflytting som er høyere enn forventet ut fra stedets arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Summen av stedets attraktivitet med hensyn til bedrift, besøk og bosetting vil utgjøre stedets samlede attraktivitet.

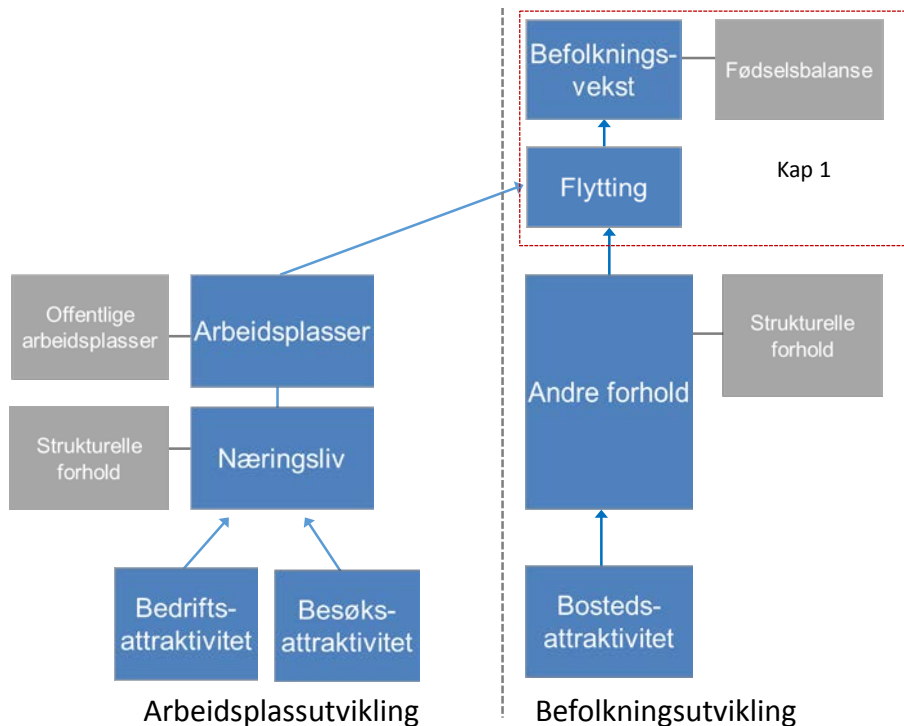
Figur 1: Attraktivitetsmodellen.

Attraktivitetsmodellen er vist skjematisk i figuren over, og vi vil utdype hvordan modellen virker etter hvert i notatet. Notatets struktur vil følge modellen. I kapittel 1 vil vi gi en kort beskrivelse av befolkningsutviklingen. I kapittel 2 vil vi beskrive og analysere arbeidsplassutviklingen, og særlig arbeidsplassutviklingen i næringslivet. I kapittel 3 binder vi samme arbeids- og befolkningsutviklingen, og analyserer nettoflyttingen, de strukturelle flyttefaktorene og bostedsattraktiviteten. Deretter, i kapittel 4, vil vi bruke attraktivitetsmodellen til å vise scenarier for framtidig utvikling av arbeidsplasser og befolkning.

Tre kapitler som ikke har direkte forbindelse med attraktivitetsanalysen følger etter. Kapittel 5 er viet utdanning. Vi ser på formelt kompetansenivå i befolkning og næringsliv. I kapittel 6 viser vi resultater fra innovasjonsundersøkelsen og ser på hvordan næringslivet i fylket presterer på en rekke innovasjonsindikatorer. Til slutt kommer et kapittel om NæringsNM, som viser hvordan næringslivet gjør det med hensyn til nyetableringer, vekst og lønnsomhet.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er nok den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. I dette kapitlet vil vi ganske kort beskrive hvordan befolkningsutviklingen har vært, og hvordan befolkningsendringene er sammensatt av fødselsbalanse og flytting. Vi vil også se på hvordan flyttingen er sammensatt av innenlands flytting og innvandring. Til slutt introduserer vi begrepet relativ flytting, som vi vil bruke i analysene om bostedsattraktivitet i kapittel 4.

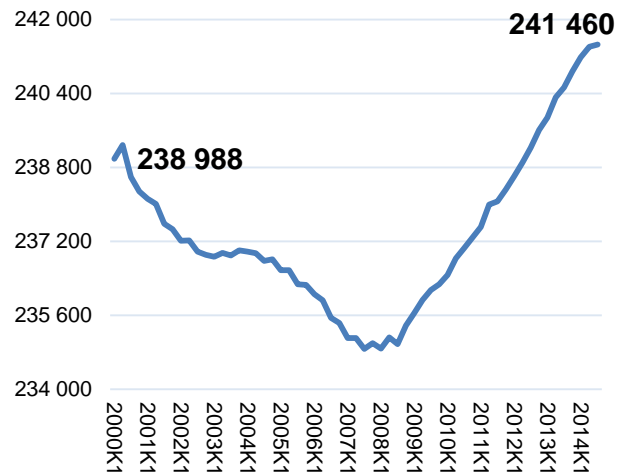
Befolkningsendringer er summen av fødselsbalansen og stedets samlede nettoflytting inkludert netto innvandring. I analysene vil vi nøye oss med å beskrive fødselsbalansen kort. I figuren har såkalt eksogene faktorer fått en grå farge, og fødselsbalansen har blitt definert som eksogen. Det er fordi vi ikke forsøker å forklare eller forstå stedenes fødselsbalanse. Det er ikke vanlig å forsøke å påvirke fødselsbalansen i regionalt utviklingsarbeid, og da er det heller ikke så stor betydning å forstå bakenforliggende årsaker. Vi vet at fødselsbalansen er et resultat av stedets alders- og kjønnsfordeling og fruktbarhet blant stedets kvinner, men vi vil ikke gå nærmere inn på disse faktorene.

I stedet vil vi fokusere på nettoflyttingen. Steder, kommuner og regioner som ønsker å stimulere sin befolkningsvekst fokuserer på å tiltrekke seg innflyttere eller begrense utflyttingen. I begge tilfeller blir nettoflyttingen bedre. Derfor er det flyttingen som det er behov for å forstå. Nettoflyttingen er derfor en sentral komponent i Attraktivitetsmodellen. I dette kapitlet beskrives nettoflyttingen. Senere i notatet, etter at vi har behandlet arbeidsplassveksten og pendlingsmønstrene, vil vi analysere nettoflyttingen med bakgrunn i disse variablene, for å avdekke drivkrefter og forklaringer til at nettoflyttingen varierer fra sted til sted.

1.1.1 Folkemengden

Ved utgangen av 3. kvartal 2014 var det 241 460 innbyggere i Nordland fylkeskommune. Innbyggertallet har økt med 2 472 siden 2000.

Folketallet sank i Nordland fram til 2008. Det har vært en jevn oppgang etter 2008. Oppgangen etter 2008 reflekterer at befolkningsveksten i Norge skjøt fart på grunn av økt arbeidsinnvandring fra nye EU-land. De nye innvandrerne har fordelt seg ganske jevnt over hele landet.

Figur 2: Befolkningen i Nordland fra 31. mars 2000 til 30. juni 2014

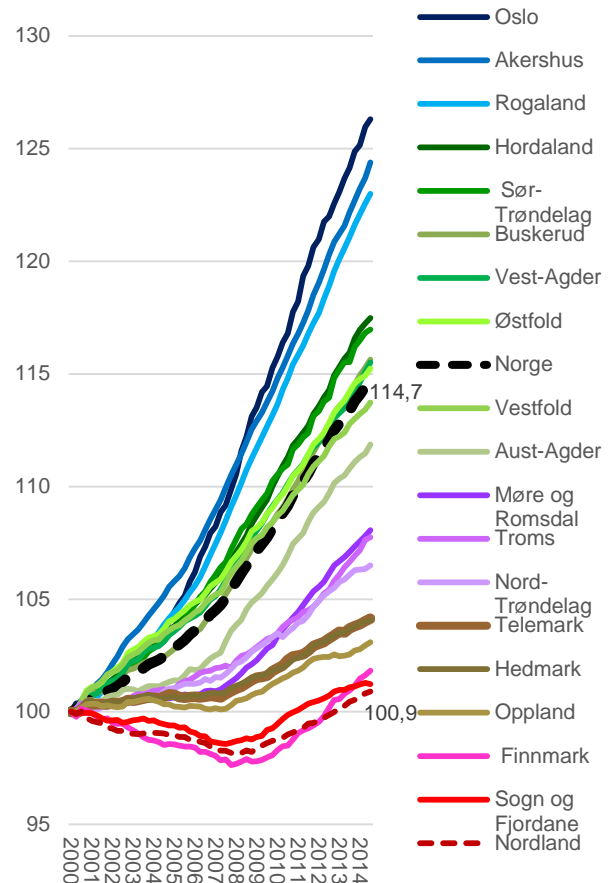
1.1.2 Indeksert vekst

For å sette befolkningsveksten i perspektiv, har vi indeksert befolkningsveksten slik at innbyggertallet i 2000 = 100 for alle fylkene.

Oslo, Akershus og Rogaland er fylkene med høyest befolkningsvekst.

Sogn og Fjordane, Finnmark og Nordland er fylkene med lavest befolkningsvekst. Disse fylkene hadde befolkningsnedgang fram til 2007, men har hatt vekst deretter hovedsakelig på grunn av økt innvandring til landet.

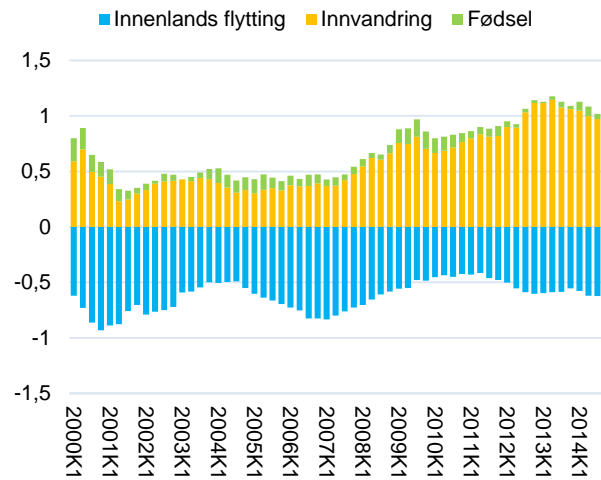
Det var ca. like mange innbyggere i Nordland i 2013 som i 2000. På landsbasis har folketallet økt med 14,7 prosent i samme periode. Den relative befolkningsveksten i Nordland er derfor lav.

Figur 3: Indeksert befolkningsvekst i fylkene og Norge fra 1 jan. 2000 til 1 juli 2014.

1.1.3 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsutviklingen i Nordland kan dekomponeres i nettoinnvandring, fødselsbalanse og innenlands flytting. I hele perioden vi har målt for har fødselsbalansen i Nordland vært omtrent lik null. Nettoinnvandringen har vært positiv og har bidratt mest til befolkningsutviklingen. Den innenlandske flyttingen har vært negativ i hele perioden. Nordland taper innbyggere til andre fylker.

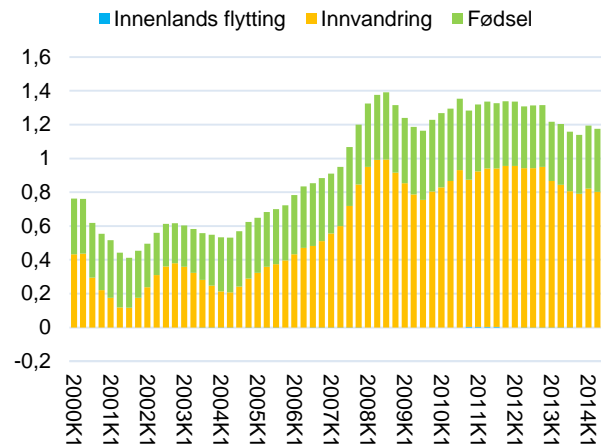

Figur 4: Årlige, prosentviser befolkningsendringer målt hvert kvartal i Nordland, dekomponert i fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring.

1.1.4 Befolkningsutvikling i Norge - dekomponert

Norges befolkningsutvikling i samme periode er vist i figur 5. Norge har hatt en positiv fødselsbalanse i hele perioden vi har målt for. Nettoinnvandringen har også vært positiv. Den økte mye mellom 2005 og 2008.

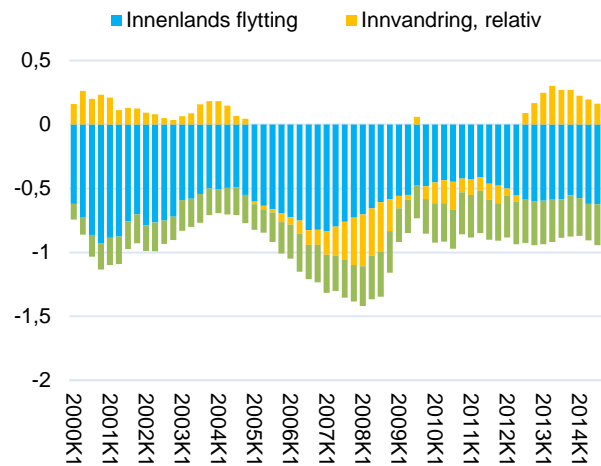
Siden landet som helhet har opplevd en høy grad av nettoinnvandring de siste årene, vil alle steder i Norge kunne forvente befolkningsvekst. Dette må vi justere for når vi skal se på befolkningsutviklingen på et sted i Norge, relativt til landet som helhet.

Figur 5: Årlige, prosentviser befolkningsendringer Norge, dekomponert i fødselsbalanse og innvandring.

1.1.5 Relativ befolkningsutvikling Nordland

Nordlands relative befolkningsutvikling er vist i figur 6. Den viser befolkningsutviklingen i Nordland fratrukket befolkningsutviklingen på landsbasis. Fødselsbalansen i Nordland er lavere enn fødselsbalansen nasjonalt. I de siste tre årene har nettoinnvandringen til Nordland vært høyere enn i landet som helhet. Det er den innenlandske fraflyttingen som betyr mest for Nordlands relative befolkningsutvikling.

Figur 6: Befolkningsutviklingen i Nordland relativt til utviklingen på landsbasis.

1.1.6 Relativ flytting i fylkene

Det er flyttebalansen vi er mest opptatt av å forstå i regional utvikling. Et sted kan selv gjøre tilrak for å bedre flyttebalansen. Fødselsbalansen og nettoinnvandringen på landsbasis ligger utenfor handlingsrommet til en kommune, region eller fylkeskommune. Stedet kan derimot selv gjøre tiltak for å påvirke flyttebalansen.

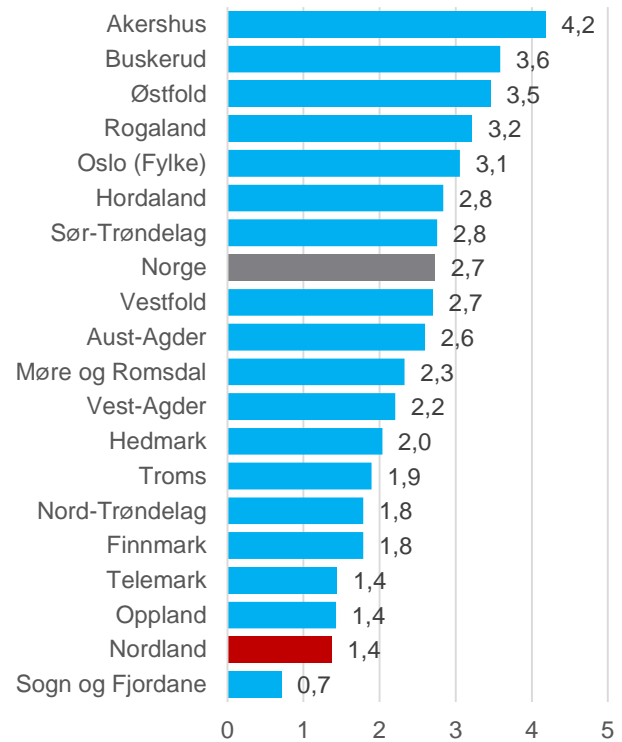
Alle fylker i Norge har hatt en positiv nettoflytting den siste treårsperioden. Det skyldes generell innvandring på landsbasis. Når vi trekker nettoflyttingen på landsbasis fra nettoflyttingen i fylket, får vi det vi kaller relativ flytting.

Nettoflyttingen i Nordland har vært positiv den siste treårsperioden, men lavere enn i landet som helhet. Den relative flyttingen er derfor negativ.

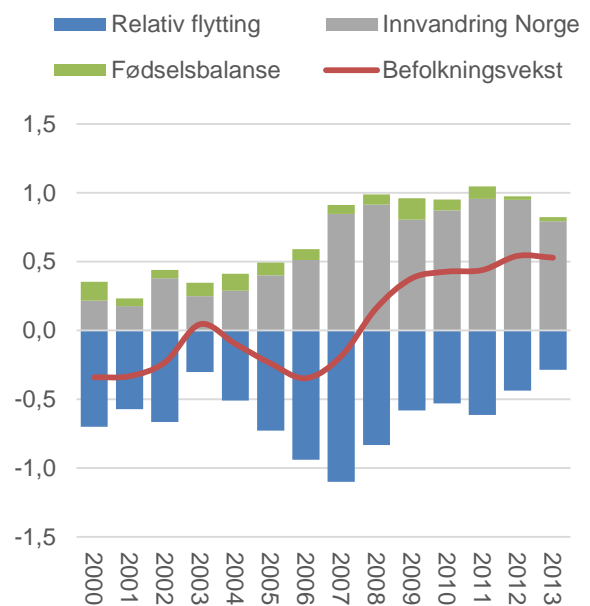
1.1.7 Relativ flytting i Nordland over tid

Nordland har slitt med negativ innenlands flytting og at innvandringen til fylket ikke er noe særlig høyere enn til landet som helhet, i alle årene vi har målt.

Den relative flyttingen har imidlertid bedret seg de siste årene, selv om den stadig er negativ. Trenden fra 2007 til og med 2013 ser veldig positiv ut, men vi så på forrige side at flyttetallene ble noe svakere de tre første kvartalene av 2014.

Figur 7: Nettoflytting i fylkene fra 2010 til 2013.

Figur 8: Den årlige prosentvise befolkningsveksten i Nordland dekomponert i fødselsbalanse, innvandring til Norge og relativ flytting.

1.1.8 Befolkningsutvikling i regionene

Salten er den mest folkerike regionen i Nordland. (Regioninndelingen er angitt på siste side i rapporten.)

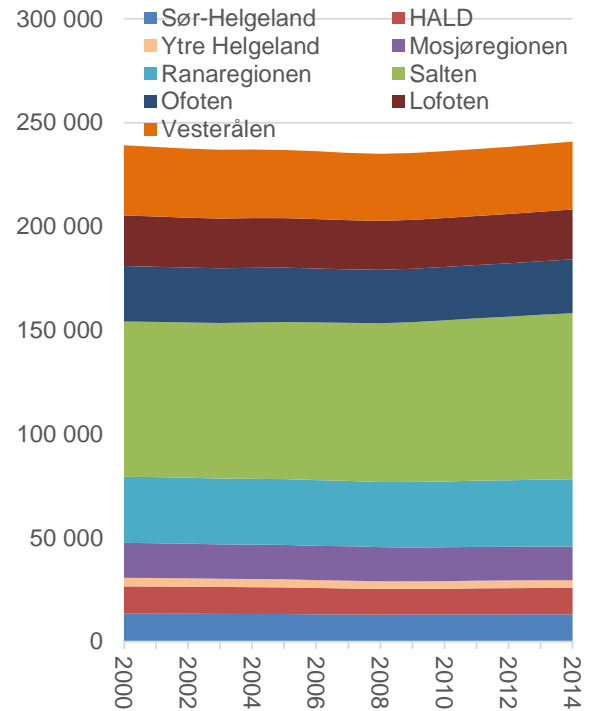
Vesterålen, Lofoten, Ofoten og Ranaregionen er mellomstore regioner.

De minste regionene er Ytre Helgeland, Mosjøregionen, HALD-regionen og Sør-Helgeland.

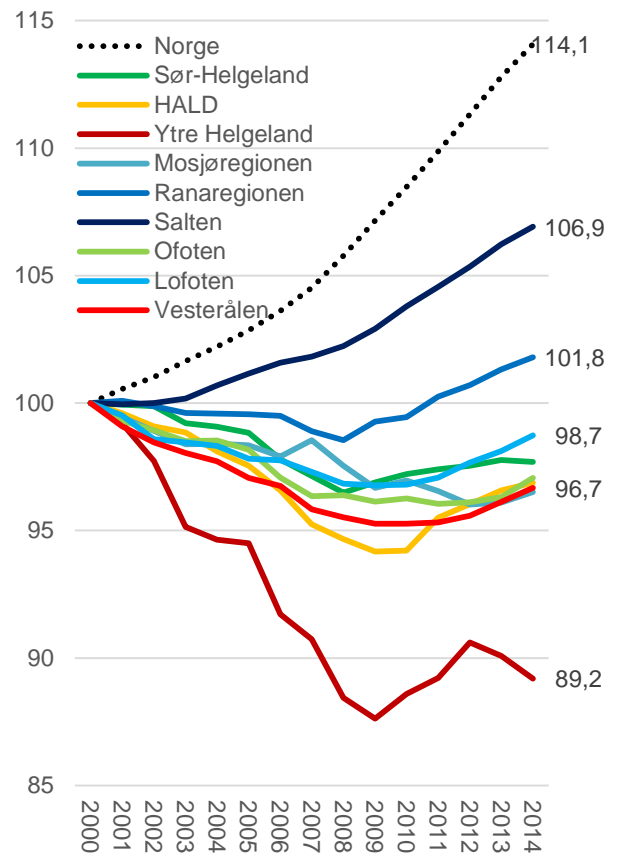
Ingen av regionene har hatt en høyere befolkningsvekst enn landsgjennomsnittet de siste tretten årene.

Salten er regionen med sterkest befolkningsvekst i Nordland. Fra 2000 til 2013 har befolkningen økt med 6,9 prosent. Ranaregionen har vokst med 1,8 prosent.

De andre regionene har hatt befolkningsnedgang fra 2000 til 2013. Spesielt ille har det vært for Ytre Helgeland, som har mistet 10,8 prosent av befolkningen sin etter 2000.

Figur 9: Folkemengden i regionene i Nordland fra 2000 til 2014.

Figur 10: Indeksert befolkningsvekst i regionene i Nordland fra 2000 til 2013.

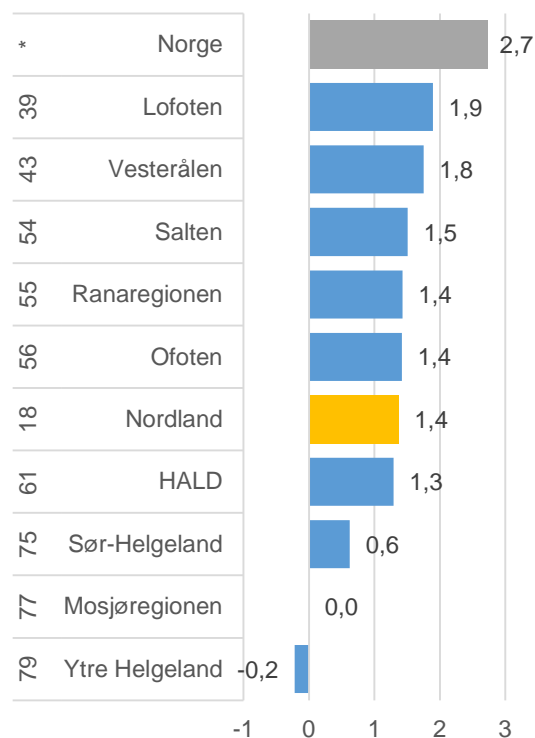
1.1.9 Nettoflytting i regionene

I den siste treårsperioden har nettoflyttingen i Ytre Helgeland vært negativ, også når innvandringen er medberegnet. Nettoflyttingen til Ytre Helgeland er rangert som nummer 79 blant landets 84 regioner, dvs. nesten lavest.

Lofoten har hatt den beste flyttebalansen den siste treårsperioden. Nettoflyttingen har tilsvart 1,9 prosent av folketallet. Dersom nettoflyttingen til Lofoten hadde vært lik nettoflyttingen på landsbasis, skulle den vært høyere. Den relative flyttingen er negativ i samtlige regioner i Nordland.

Nettoflyttingen i HALD, Sør-Helgeland, Mosjøregionen og Ytre Helgeland trekker fylkessnittet ned.

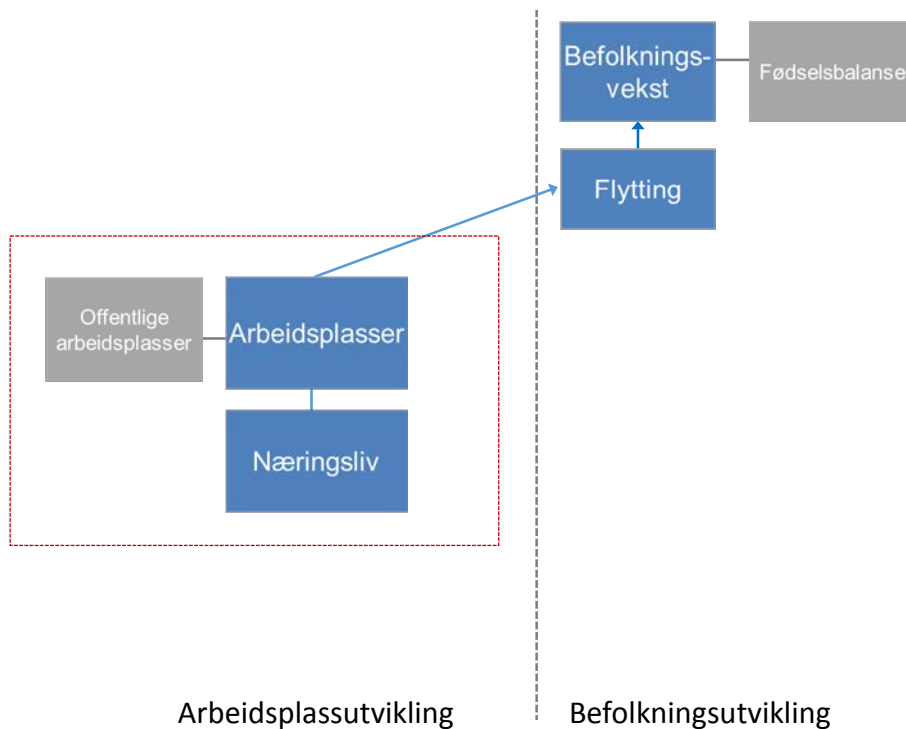
Lofoten er den eneste regionen hvis nettoflytting den siste treårsperioden er rangert over medianen.

Figur 11: Nettoflytting i prosent av folketallet til regionene i Sogn og Fjordane fra 2010 – 2013, rangering blant landets 84 regioner. Fylket er rangert blant landets 19 fylker.

2. Arbeidsplasser

I dette kapittelet skal vi beskrive og analysere utviklingen av antall arbeidsplasser. Arbeidsplassutviklingen er sammen med befolkningsutviklingen de to sentrale størrelsene som vi må beskrive, analysere og forstå i den regionale utviklingen. Vi vil starte med en beskrivelse av utviklingen av antall arbeidsplasser samlet, og sektorvis. Deretter ser vi nærmere på hvordan de enkelte delene av næringslivet har utviklet seg. Til slutt analyserer vi utviklingen i de enkelte delene av næringslivet for å finne ut hvor mye som kan forklares av strukturelle forhold og hvor stor del av utviklingen som synes å komme fra spesielle forhold i regionen.

Figur 12: Attraktivitetsmodellen – de delene av attraktivitetsmodellen som beskriver befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen.

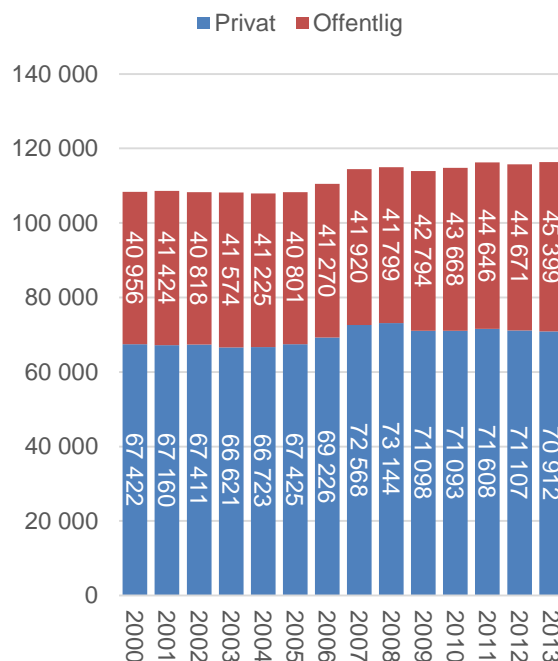
Vi skal starte med å beskrive den samlede arbeidsplassutviklingen, for deretter å se på hvordan utviklingen er i privat og offentlig sektor.

2.1.1 Antall arbeidsplasser

Det var 70 912 arbeidsplasser i privat sektor i Nordland i 2013, mens det var 45 399 arbeidsplasser i offentlig sektor.

Antall arbeidsplasser i næringslivet hadde sitt maksimum i 2008, da det var 73 144 ansatte i næringslivet. Fram til 2013 sank antall arbeidsplasser i næringslivet med over 2 000.

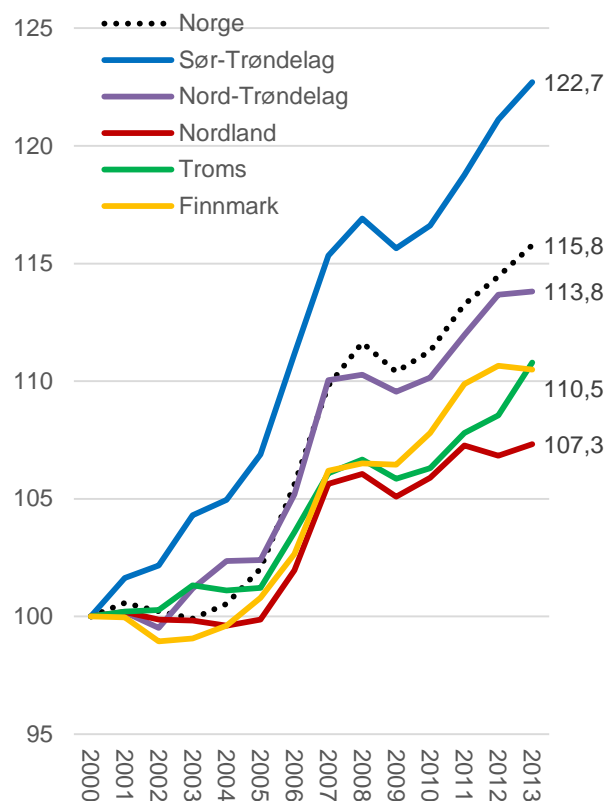
I det offentlige har det vært en jevnere vekst.

Figur 13: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Nordland fra 2000 til 2013.

2.1.2 Indeksert arbeidsplassvekst i fylkene

På landsbasis har antall arbeidsplasser økt med 15,8 prosent fra 2000 til i dag. I Nordland har veksten vært på 7,3 prosent. Det er lavere enn veksten i nabofylkene, både nord og sør.

Figur 14: Indeksert arbeidsplassvekst, alle sektorer.

2.2 Vekst i privat sektor

Som på landsbasis er det offentlig sektor som har vokst mest i Nordland. Fra 2000 til 2013 har antall arbeidsplasser i offentlig sektor økt med 10,8 prosent, mens veksten har vært 18,5 prosent nasjonalt.

Antall arbeidsplasser i privat sektor har økt med 5,2 prosent. Det har vært nedgang etter finanskrisen, men utviklingen har vært forholdsvis jevn etter 2009.

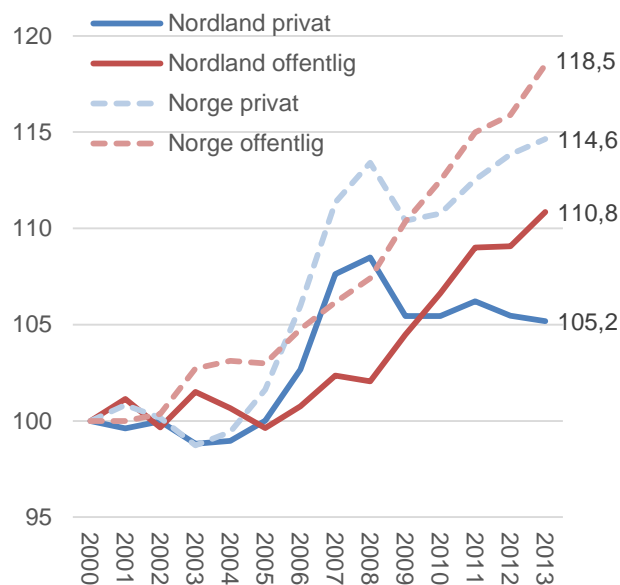
Veksten i privat sektor er lav sammenliknet med veksten i privat sektor i landet som helhet. På landsbasis har antall arbeidsplasser i privat sektor økt med 14,6 prosent, med fortsatt vekst etter 2009.

2.2.1 Vekst i privat sektor i fylkene etter finanskrisen

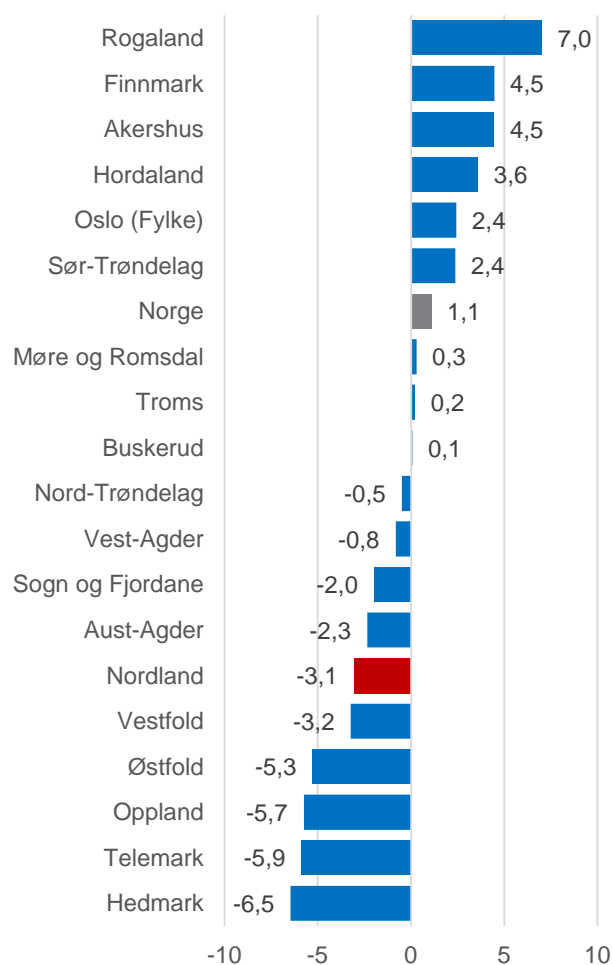
Nesten alle steder i Norge opplevde arbeidsplassvekst fram til finanskrisen på grunn av gode tider nasjonalt. Etter finanskrisen har ikke arbeidsplassveksten på landsbasis vært veldig høy. Antall arbeidsplasser i privat sektor har økt med 1,1 prosent. Noen fylker har hatt en mye høyere vekst, andre mye lavere.

Nordland har hatt en nedgang på 3,1 prosent i antall arbeidsplasser i privat sektor etter finanskrisen. Dette er under landsgjennomsnittet, og rangert som nummer 14 blant landets 19 fylker.

Fylkene på Østlandet har hatt en svakere vekst i privat sektor enn det Nordland har hatt.

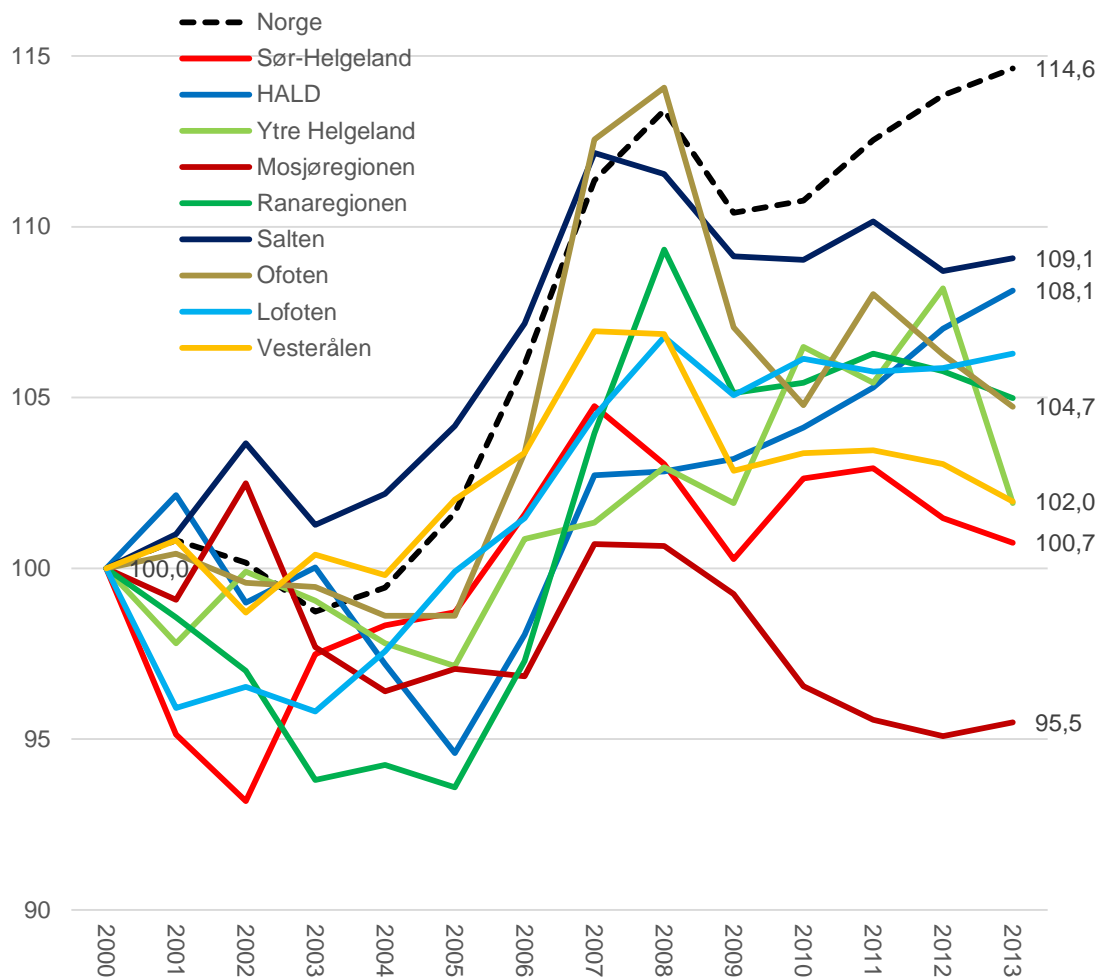
Figur 15: Indeksert arbeidsplassvekst i offentlig og privat sektor i Nordland og Norge, fra 2000 til 2013.

Figur 16: Arbeidsplassvekst i privat sektor i fylkene og Norge, 2008-2013.

2.2.2 Arbeidsplassvekst i privat sektor i regionene

Det er bare Mosjøregionen som ikke har hatt vekst i privat sektor i perioden mellom 2000 til 2013. I Mosjøregionen har antall arbeidsplasser blitt redusert med 4,5 prosent. De øvrige regionene i Nordland har hatt vekst i privat sektor, men veksten har vært lavere enn veksten på landsbasis.

Figur 17: Indeksert arbeidsplassvekst i privat sektor i regionene i Nordland. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

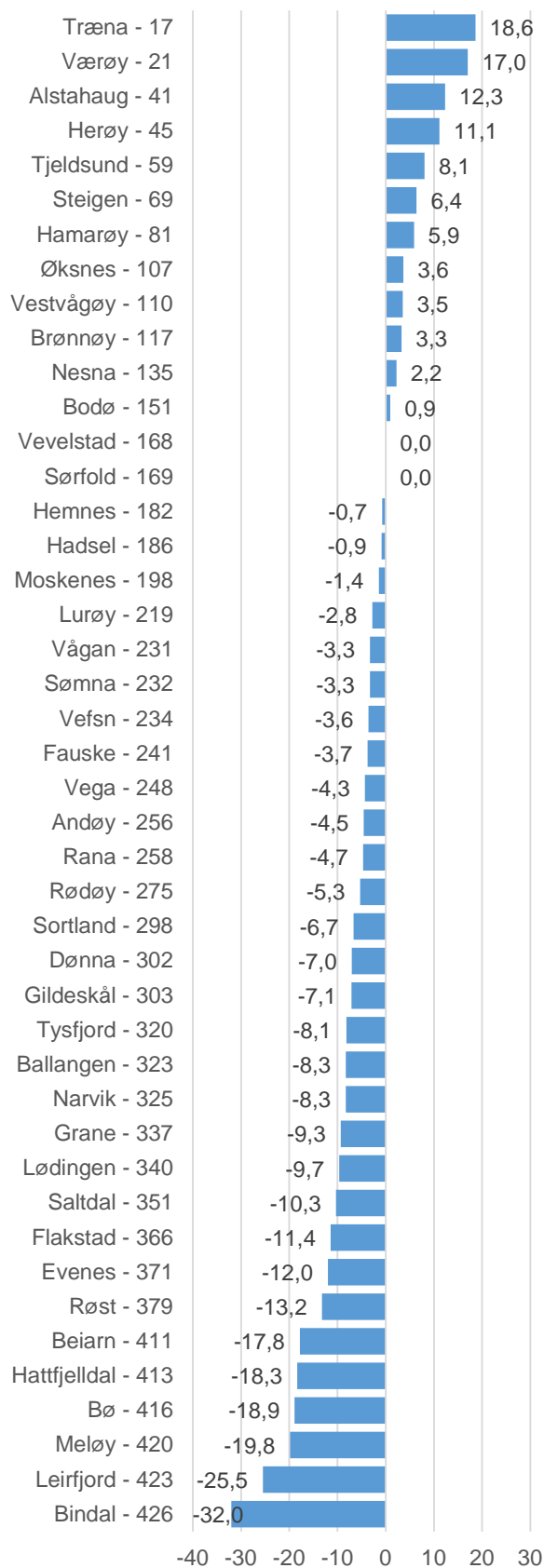
Salten har hatt den beste utviklingen, med en arbeidsplassvekst på 9,1 prosent i privat sektor. HALD-regionen følger etter, med en vekst på 8,1 prosent. Mens Salten har hatt nedgang etter finanskrisen, har HALD hatt jevn vekst etter finanskrisen.

2.2.3 Arbeidsplassvekst i privat sektor i kommunene etter finanskrisen

Veksten i næringslivet etter finanskrisen er ulik blant kommunene i Nordland. Træna og Værøy har hatt meget høy vekst. De er rangert som nummer 17 og 21 blant landets 428 kommuner. Veksten i disse kommunene har vært langt høyere enn kommunene i f.eks. Rogaland. Også Alstadhaug, Herøy og Tjeldsund har hatt høy vekst i privat sektor etter 2008.

Kommuner som Vevelstad og Sørfold har hatt nullvekst. Bodø har hatt en svak vekst, og rangerer som nummer 151 blant landets 428 kommuner.

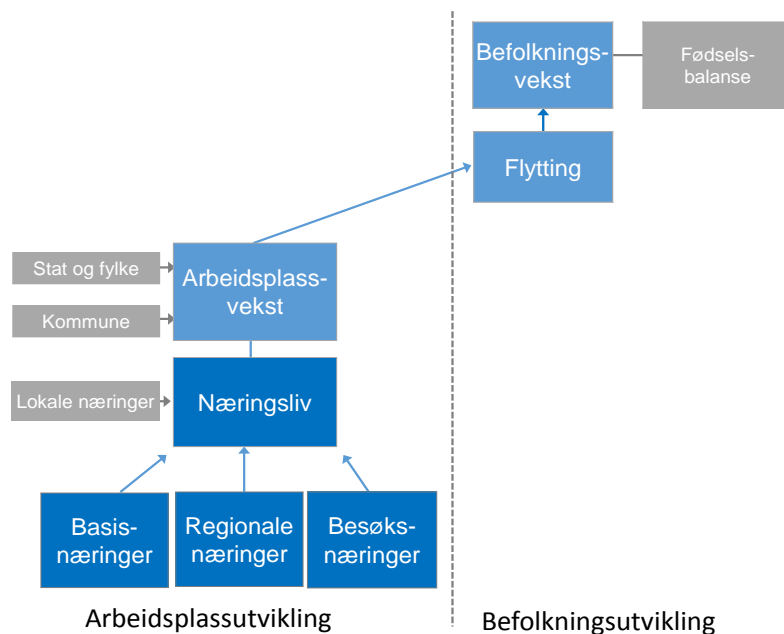
Meløy, Leirfjord og Bindal har hatt nesten svakest vekst blant alle kommunene i Norge. Fra 2008 til i dag har Bindal mistet 32 prosent av arbeidsplassene sine i privat sektor.

Figur 18: Vekst i antall ansatte i næringslivet fra 2008 til 2013.

2.3 Næringstyper

Vi har nå beskrevet utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet. Det er utviklingen i næringslivet vi ønsker å analysere og forstå. Det er fordi det først og fremst er næringsutviklingen som er i fokus når en ønsker å stimulere til vekst.

Figur 19: Attraktivitetsmodellen. Privat sektor deles inn i fire næringstyper: Lokale næringer, basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer.

Det finnes mange forskjellige bransjeinndelinger¹. For vårt formål har vi delt næringslivet inn i fire strategiske næringstyper.

Basisnæringer er næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene produserer varer eller tjenester på et sted, som selges og konsumeres hovedsakelig utenfor stedet der produksjonen foregår. Primærnæringer, som landbruk og gruver og industri, tilhører basisnæringene. Samtidig er det en del tjenesteproduksjon som også defineres som basisnæringer. Dette er tjenester som IT, telekom og teknologiske tjenester. Basisnæringene regnes ofte som «motoren» i økonomien. Det er ut ifra basisnæringene mye annen næringsvirksomhet blir skapt.

Besøksnæringer er næringsliv som kjennetegnes av at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringene inkluderer all turisme, men også butikkhandel og en del personlige tjenester. Stedets egne innbyggere og besøkende er kunder hos besøksnæringene.

De *regionale* næringene består av bransjer som både har annet næringsliv og offentlige institusjoner og befolkningen som kunder, og som hovedsakelig retter seg mot et regionalt marked. Det er bransjer som bygg og anlegg, transport og forretningsmessig tjenesteyting. Vi finner ofte en konsentrasjon av de regionale næringene i byer og sentra. Det er en sammensatt næringstype, og vi antar at det er ulike drivere for vekst i de regionale næringene.

Lokale næringer er næringsliv som leverer tjenester til den lokale befolkningen, og som i stor grad substituerer tjenester fra offentlig sektor. Dette er tjenester som barnehager, skoler, primærhelsetjenester og renovasjon. De lokale næringene er som regel substitutter for offentlige tjenester. I analysene framover vil vi derfor slå kommunal sektor og lokale næringer sammen. Siden de lokale næringene regnes som eksogene, har de fått en grå farge i figuren.

2.3.1 Bransjer

I tabellen under ser vi hvilke bransjer som inngår i de strategiske næringstypene, og vi ser antall arbeidsplasser i hver bransje. Det er denne utviklingen i antall ansatte i disse bransjene og næringstypene som til sammen utgjør hele næringslivet, og som vi ønsker å analysere og forstå.

Cellene markert med blått betyr at det er et forholdsvis høyt antall, mens cellene med rødt betyr at det er et forholdsvis lavt antall. På den måten kan vi raskt se hvilke bransjer som har mange arbeidsplasser, og hvilke bransjer som har relativt få arbeidsplasser.

Tabell 1: Antall arbeidsplasser i de ulike bransjene i privat sektor i Nordland.

Næring	SubNæring	Bransje	2000	2005	2008	2011	2012	2013
Basis	Industri	Anna industri	2 365	2 123	2 506	2 481	2 451	2 304
		Næringsmidler	3 819	3 505	3 224	3 229	3 267	3 123
		Olje og gass utvinning				7	5	1
		Prosessindustri	2 155	2 347	2 641	2 321	2 001	2 129
		Verkstedindustri	2 857	2 084	2 690	2 329	2 301	2 352
	Natur	Fisk	4 125	3 691	3 561	3 264	3 115	3 035
		Gruve	373	396	483	511	565	525
		Landbruk	3 300	2 925	2 907	2 497	2 389	2 293
	Tekn tjenester	Olje og gass	2		2	8	15	16
		Teknisk/vitenskap	772	1 023	1 071	1 108	1 184	1 182
Tele og IKT		653	1 002	923	957	969	934	
Besøk		Aktivitet	1 790	2 016	2 209	2 409	2 314	2 132
		Handel	11 160	11 511	12 108	12 217	11 911	11 864
		Overnatting	1 580	1 313	1 435	1 605	1 602	1 534
		Servering	1 956	1 795	1 777	1 688	1 699	1 725
Lokal		Lokal	3 469	4 078	4 810	4 962	4 773	4 852
Regional		Agentur og Engros	2 341	2 391	2 633	2 578	2 494	2 490
		Bygg og anlegg	6 033	6 765	8 731	9 121	9 367	9 812
		Diverse	4 189	4 369	4 248	4 121	4 306	4 383
		Finans, eiendom, utleie	2 658	2 658	2 587	2 417	2 379	2 372
		Forr tjenesteyting	2 706	2 852	3 629	3 557	3 526	3 539
		Transport	8 395	7 722	7 951	7 284	7 554	7 440
		Utleie av arbeidskraft	724	859	1 018	937	920	875
Totalsum			67 422	67 425	73 144	71 608	71 107	70 912

Basisnæringene deles inn i industri, naturbaserte næringer og teknologiske tjenester. Det er få arbeidsplasser innen de teknologiske tjenestene i Nordland.

Besøksnæringene deles inn i aktivitetsnæringer, handel, overnatting og servering. Handelsbransjen er stor, og den bransjen i privat sektor som sysselsetter flest i Nordland.

De regionale næringene består av mange ulike bransjer, både «fysisk tunge» bransjer, som bygg og anlegg og transport, og «kontor- og salgstrykker» som bankvesen, forretningsmessig tjenesteyting og eiendomsmegling. Det er en bredere representasjon av arbeidsplassene i de regionale næringene enn i basisnæringene. Bygg- og anlegg- og transportbransjen er de største.

2.3.2 Næringstyper – antall arbeidsplasser

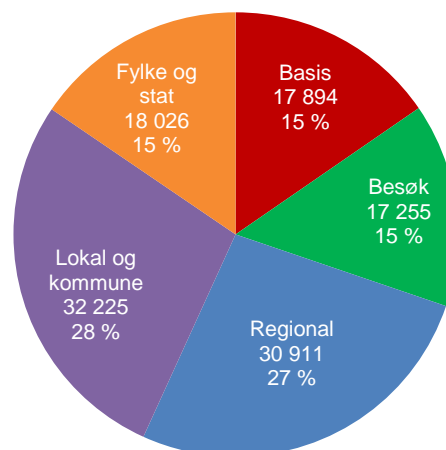
Kommunal sektor og de lokale næringene er størst i Nordland. Det var 32 225 arbeidsplasser i denne kategorien i 2013, og det tilsvarer 28 prosent av arbeidsplassene.

De regionale næringene er nest størst, og sto for 27 prosent av arbeidsplassene i 2013. På landsbasis er de regionale næringene størst, og utgjør 32 prosent av arbeidsplassene.

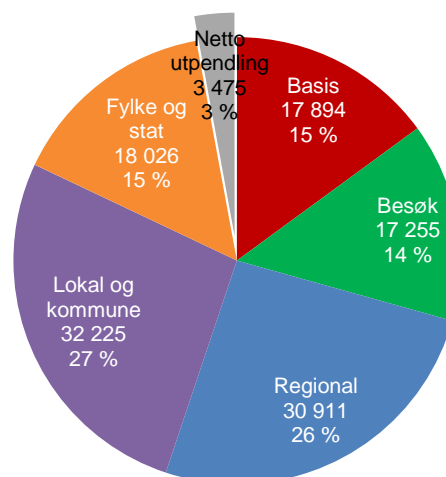
Basisnæringene utgjør en forholdsvis liten andel av arbeidsplassene i Nordland, når vi sammenlikner andelen med andelen nasjonalt. Besøksnæringene er litt større i Nordland enn i landet som helhet.

Fylkeskommunal og statlig sektor utgjør en større andel av arbeidsplassene i Nordland enn i landet som helhet. Det var 18 026 arbeidsplasser i disse sektorene i Nordland i 2013, og det tilsvarer 15 prosent av arbeidsplassene. På landsbasis utgjør disse sektorene 13 prosent av arbeidsplassene.

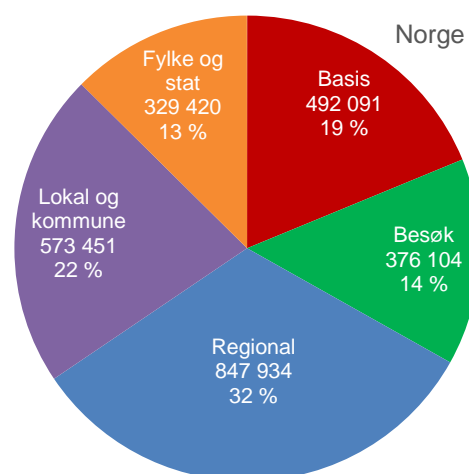
Det midterste kakediagrammet viser hva arbeidsplassene utgjør som andel av samlet sysselsetting. Det er lagt inn et kakestykke som viser netto utpendling. Det var 3 475 flere som pendlet ut av enn inn til Nordland i 2013. Nettoutpendlingen tilsvarer 3 prosent av sysselsettingen.

Figur 20: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene samt i offentlig sektor i Nordland i 2013.

Figur 21: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene samt i offentlig sektor i Nordland i 2013. Nettoutpendlingen er inkludert. Hele kaken viser samlet sysselsetting.

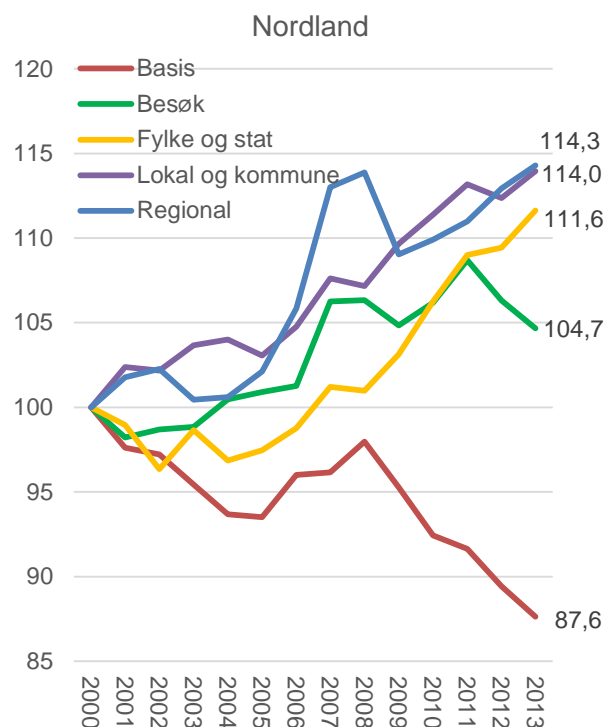
Figur 22: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Norge i 2013.

2.3.3 Indeksert arbeidsplassvekst

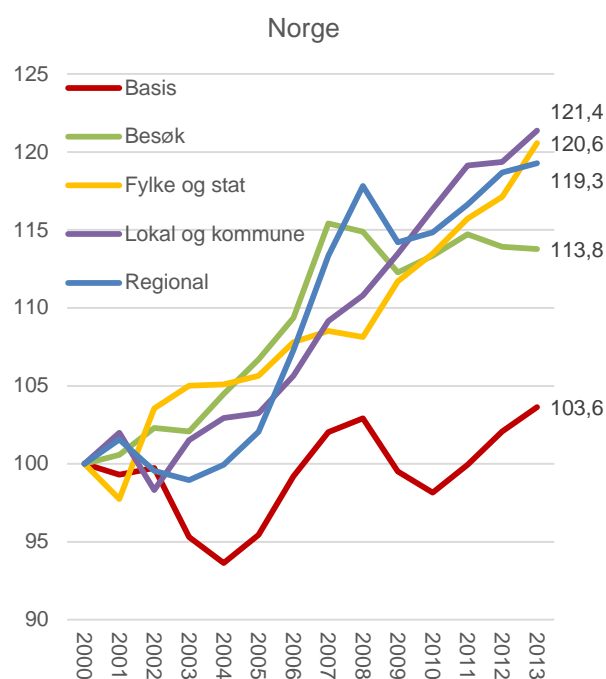
Fra 2000 til 2013 har 12,4 prosent av arbeidsplassene i basisnæringene i Nordland forsvunnet. De øvrige næringene/sektorene har hatt arbeidsplassvekst. Det har vært sterkest vekst i de regionale næringene og i kommunal sektor/lokale næringer. Besøksnæringene har hatt nedgang etter 2011.

Vi ser utviklingen på landsbasis i figuren under. På landsbasis har veksten i samtlige næringstyper og sektorer vært høyere enn i Nordland.

I likhet med landet som helhet, har veksten i Nordland vært sterkest i de regionale næringene, kommunal sektor/lokale næringer og i statlig og fylkeskommunal sektor. I likhet med landet som helhet, har utviklingen vært svakest i basisnæringene. Mens Norge har hatt svak vekst i basisnæringene, har nedgangen vært kraftig i Nordland.

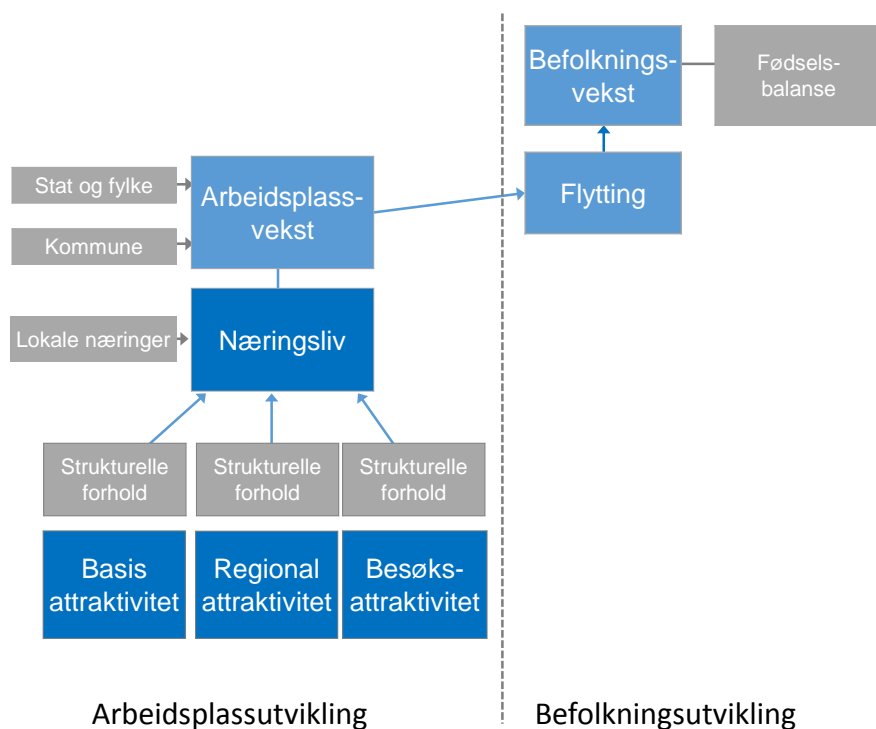
Figur 23: Indeksert arbeidsplassutvikling i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Nordland fra 2000 til 2013.

Figur 24: Indeksert arbeidsplassvekst i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Norge fra 2000 til 2013.

2.4 Strukturelle forhold og attraktivitet

Vi har nå beskrevet utviklingen i de enkelte strategiske næringstypene. Det neste spørsmålet er hvorfor utviklingen har vært slik. Kan vi avdekke de viktigste drivkreftene bak den faktiske utviklingen?

Figur 25: Attraktivitetsmodellen. Den delen av modellen som omhandler arbeidsplassutvikling. Næringslivet inndeles i næringstyper. Veksten i næringstypene skyldes strukturelle forhold eller attraktivitet.

Vi vil i resten av dette kapittelet analysere hvor mye av utviklingen i de tre næringstypene som kan forklares av strukturelle forhold, og hvor mye som har sin forklaring i interne forhold. Strukturelle forhold er forhold som ikke kan påvirkes i særlig grad i regionen, men som har en signifikant påvirkning på næringslivets utvikling. Hvis utviklingen kan forklares fullt ut av de strukturelle forholdene, betyr det at utviklingen er «som normalt» i regionen. Det vil si at næringslivet utvikler seg som statistisk forventet ut fra forutsetningene. Dersom utviklingen avviker fra det statistisk normale, tyder det på at det har skjedd noe spesielt i regionen som ikke skyldes ytre forhold. Dersom en har et spesielt godt og effektivt næringsarbeid i regionen, vil det kunne føre til at utviklingen blir bedre enn de strukturelle forutsetningene tilsier. Da vil målingene vise at attraktiviteten er høy. Høy attraktivitet kan også skyldes at de største bedriftene har vært spesielt dyktige. Og så kan det være spesielle forhold i regionen som har hatt betydning, men som ikke fanges opp i de statistiske analysene. Attraktivitetsanalysene vil derfor gi en pekepinn, men må tolkes med varsomhet, og helst på bakgrunn av lokal kjennskap til utviklingen på stedet.

2.5 Bransjestruktur

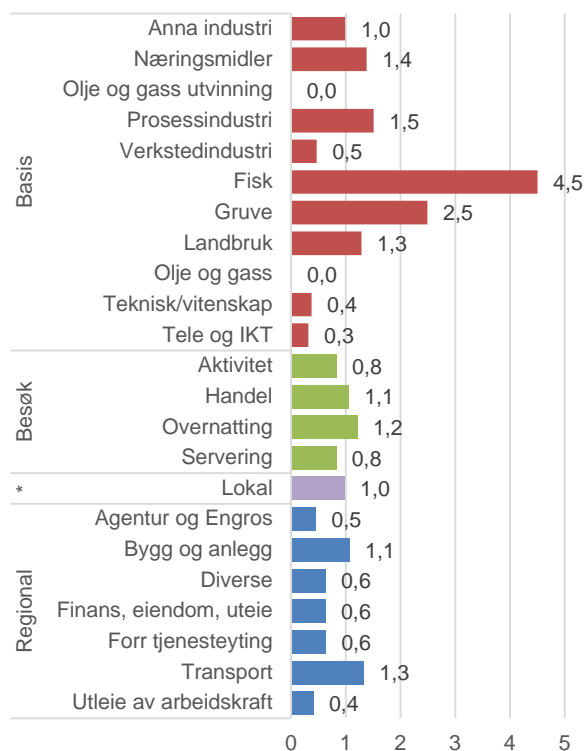
Bransjestrukturen er et forhold som har stor betydning for utviklingen, og da spesielt i basisnæringene. Det er fordi basisnæringene er svært ujevnt fordelt mellom regioner, og fordi utviklingen i den enkelte bransjen i basisnæringene svinger sterkt.

Hvilke bransjer har Nordland mye av, relativt til landet som helhet? For å få fram dette bruker vi lokaliseringkvotienter (LQ). LQ for en bransje beregnes gjennom å ta andelen av antall arbeidsplasser i bransjen i forhold til sysselsettingen på stedet, og dele på tilsvarende andel på landsbasis. Hvis tallet er større enn 1, betyr det at der er relativt mye av denne bransjen på stedet. Er tallet mindre enn 1, betyr det at det er lite av denne bransjen. Dersom LQ er lik 1, betyr det at andelen arbeidsplasser på stedet er like høy som i landet som helhet.

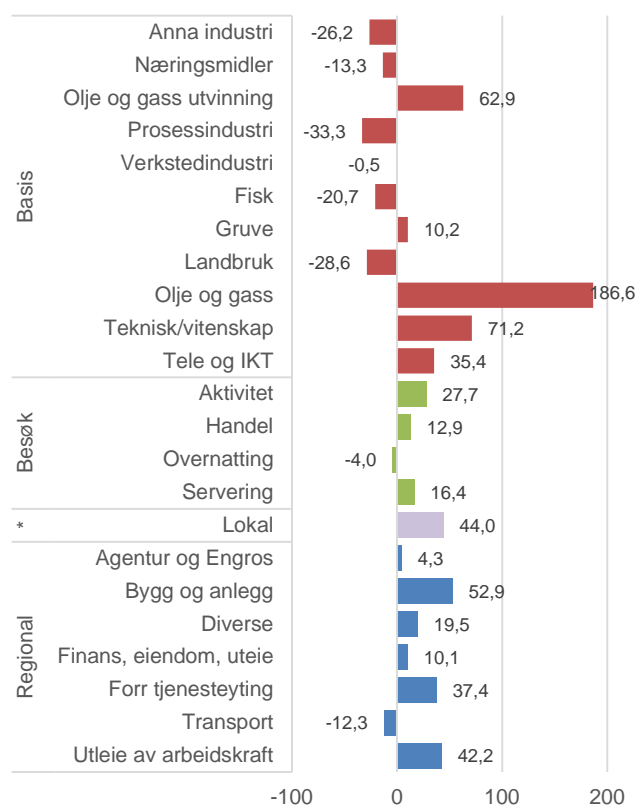
Andelen arbeidsplasser innen fisket er 4,5 ganger så høy i Nordland som i landet som helhet. Figuren under viser at fisket har hatt nedgang på landsbasis de siste tretti årene. Et sted med relativt mye næringsliv i nedgangsbransjer vil nærmest kunne forvente å få nedgang selv. Gruvedriften er 2,5 ganger så stor i Nordland som i landet som helhet. Gruvedriften har vokst på landsbasis de siste årene. Andelen arbeidsplasser innen prosessindustrien og næringsmiddelindustrien er også høy i Nordland, og dette er bransjer med nedgang nasjonalt. Det er forholdsvis få arbeidsplasser innen de teknologiske tjenestene i Nordland, og dette er bransjer med vekst på landsbasis. Basisnæringene er en næringstype med store fylkesvise forskjeller.

Andelen arbeidsplasser i besøksnæringene er omtrent like store som andelen på landsbasis. Mange bransjer innen de regionale næringene har lav lokaliseringkvotient, mens både bygg- og anleggsbransjen og transportbransjen er forholdsvis store i Nordland. Bygg- og anleggsbransjen har vært i sterk vekst nasjonalt.

Samlet sett ser vi at Nordland har relativt mye næringsliv i nedgangsbransjer og relativt lite i oppgangsbransjer. Senere i rapporten vil vi analysere hvilken effekt dette har hatt på arbeidsplassutviklingen.

Figur 26: Lokaliseringkvotienter for de ulike bransjene i privat sektor i Nordland, 2013.

Figur 27: Arbeidsplassvekst i de ulike bransjene i Norge i perioden 2000 - 2013.

2.6 Basisnæringer, strukturelle forhold og attraktivitet

Basisnæringene betyr mye for den regionale utviklingen. Basisnæringene skaffer inntekter til regionen gjennom å selge varer og tjenester ut av regionen. Basisnæringene er også mest utsatt for konjunkturer og konkurranse. Samtidig har basisnæringene et stort potensiale gjennom at de leverer varer på et nasjonalt og internasjonalt marked, og er ikke begrenset av etterspørsel i egen region.

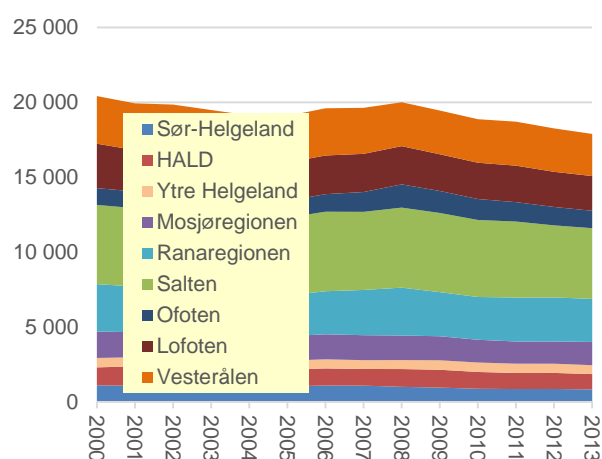
Tabellen under viser antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Nordland i 2000 og 2013. Tabellen viser endring i absolutte tall, prosentvis endring og vekstimpuls. Vekstimpulsen er endringen målt som andel av samlet sysselsetting, og er sammenliknet med vekstimpulsen nasjonalt. Begrepet vekstimpuls er ikke like intuitivt som arbeidsplassvekst, men den sier mer om hvordan veksten har bidratt til vekst i samlet sysselsetting enn det arbeidsplassveksten alene gjør. Gitt at et sted har én arbeidsplass innen en bransje, og at antall arbeidsplasser øker til to. Da har den prosentvise veksten vært på 100 prosent, men den ekstra arbeidsplassen har neppe bidratt til mye sysselsettingsvekst. Når vi ser på vekstimpulser ser vi hvordan veksten bidrar i forhold til samlet sysselsetting.

Tabell 2: Antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Nordland i 2000 og 2013. Absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls i Nordland og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis.

SubNæring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge	
Basis	Industri	Anna industri	2 365	2 304	-61	-2,6	0,0	-0,8
		Næringsmidler	3 819	3 123	-696	-18,2	-0,3	-0,3
		Olje og gass utvinning		1	1		0,0	0,4
		Prosessindustri	2 155	2 129	-26	-1,2	0,0	-0,7
		Verkstedindustri	2 857	2 352	-505	-17,7	-0,2	0,0
	Natur	Fisk	4 125	3 035	-1 090	-26,4	-0,5	-0,2
		Gruve	373	525	152	40,8	0,1	0,0
		Landbruk	3 300	2 293	-1 007	-30,5	-0,4	-0,7
	Tekn tjenester	Olje og gass	2	16	14	700,0	0,0	1,0
		Teknisk/vitenskap	772	1 182	410	53,1	0,2	1,3
Tele og IKT		653	934	281	43,0	0,1	0,7	
Totalsum		20 421	17 894	-2 527	-12,4	-1,1	0,8	
Sysselsatte		227 402	239 572	12 170	5,4			

Fra 2000 til 2013 har Nordland mistet 2 527 arbeidsplasser i basisnæringene. Dette har tilsvart 1,1 prosent av sysselsettingen. På landsbasis har veksten i basisnæringene tilsvart 0,8 prosent av sysselsettingen. Det er nedgangen i fisket og landbruket som har vært mest utslagsgivende for den dårlige utviklingen. Også næringsmiddelindustrien og verkstedindustrien har bidratt negativt. Veksten i teknologiske og vitenskapelige tjenester og Tele og IKT har ennå ikke kompensert for nedgangen i de naturbaserte næringene og industrien.

Fordelingen av arbeidsplassene i basisnæringene på regionene er vist i figuren ved siden av.

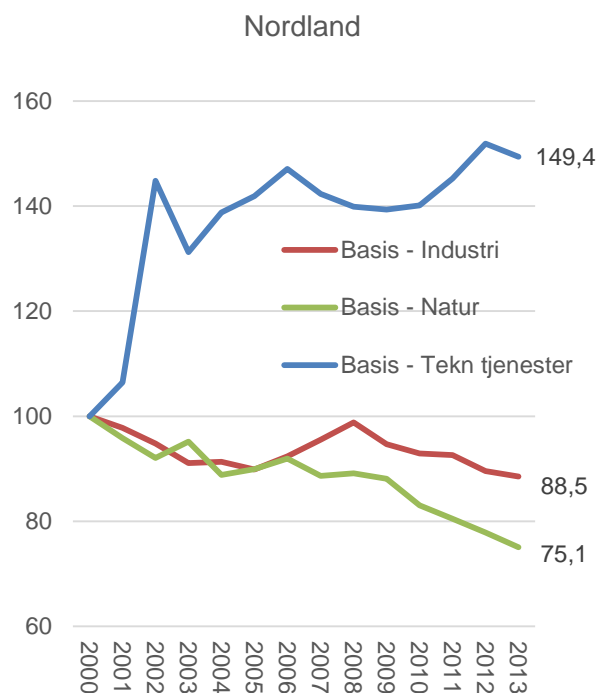
Figur 28: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i regionene i Nordland fra 2000 til 2013.

2.6.1 Indeksert vekst

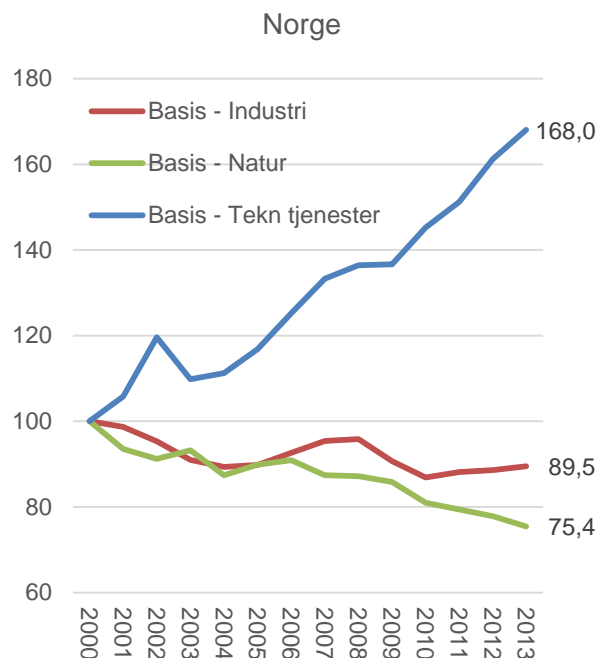
I Nordland, som i landet som helhet, er det de teknologiske tjenestene som har vokst mest, mens industrien og de naturbaserte næringene har avtatt mest.

Nedgangen i antall arbeidsplasser i de naturbaserte næringene har vært like stor i Nordland som på landsbasis. Også innen industrien har utviklingen i Nordland vært som på landsbasis.

De teknologiske tjenestene vokste raskt i Nordland fra 2000 til 2002. Deretter har det vært vekst, men ikke en jevn og høy vekst. Fra 2000 til 2013 har antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene økt med 49,4 prosent. Veksten har vært høyere i landet som helhet.

Figur 29: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Nordland, 2000-2013.

Figur 30: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Norge, 2000-2013.

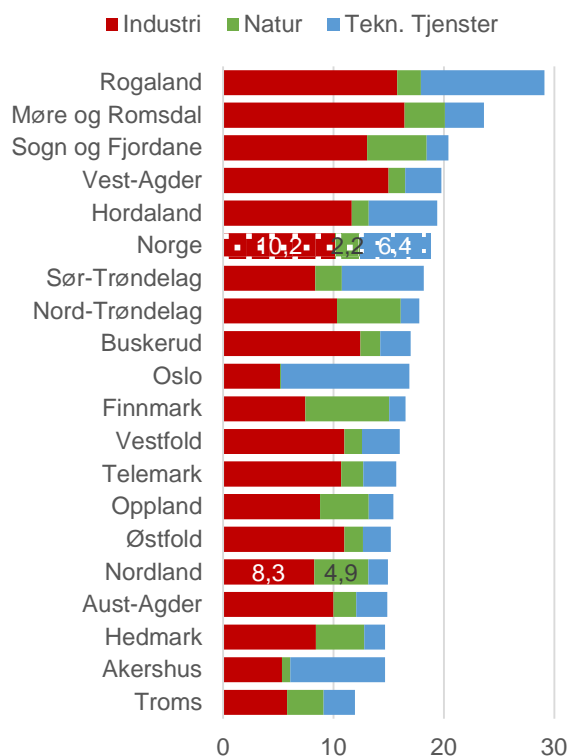
2.6.2 Nivå basisnæringer

Vi måler nivået som antall arbeidsplasser i basisnæringene som prosentvis andel av sysselsettingen.

Det er et lavt nivå på basisnæringene i Nordland. Industrien er størst, etterfulgt av de naturbaserte næringene. De naturbaserte næringene utgjør en andel av sysselsettingen som er mer enn dobbelt så høy som andelen nasjonalt. Dette skyldes en høy andel arbeidsplasser innen fisket og landbruket. Også gruvedriften er større i Nordland enn i landet som helhet.

Industrien er litt mindre i Nordland enn i landet som helhet.

Rogaland har høyest nivå på basisnæringene, mens Troms har en forholdsvis lav andel av sysselsettingen knyttet til basisnæringene.

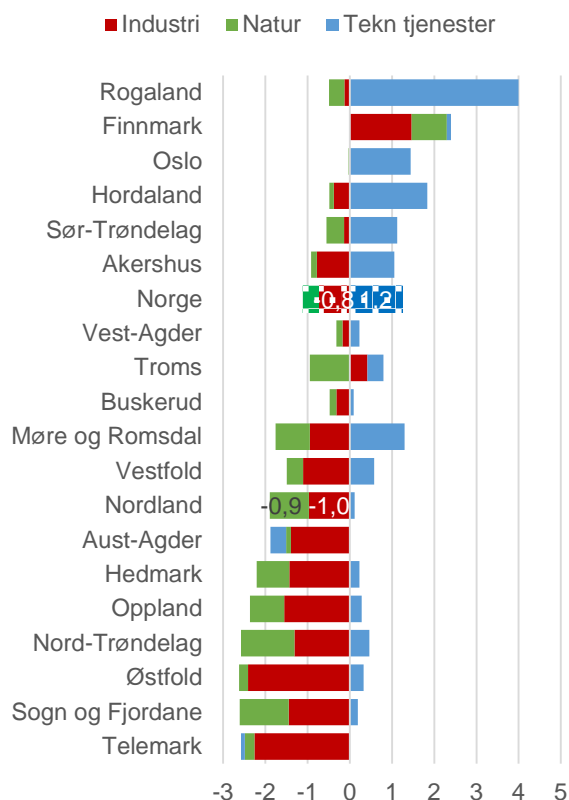
Figur 31: Nivå på basisnæringene i 2013, dvs. antall arbeidsplasser som andel av sysselsettingen i fylkene og i Norge.

2.6.3 Vekstimpulser etter finanskrisen

Det har vært stor variasjon i veksten i basisnæringene etter finanskrisen. De fleste fylkene har hatt negative vekstimpulser fra industrien og de naturbaserte næringene, og positive vekstimpulser fra de teknologiske tjenestene. Unntaket er Finnmark, som har hatt vekst i industrien og de naturbaserte næringene.

Nordland er et «typisk» fylke i det at vekstimpulsene fra basisnæringene har vært negative på grunn av nedgang i landbruket og fisket. Det positive bidraget fra de teknologiske tjenestene har vært svakt.

Nedgangen i antall arbeidsplasser i industrien og de naturbaserte næringene har til sammen tilsvart -1,9 prosent av sysselsettingen.

Figur 32: Vekstimpulser i basisnæringene, 2008-2013, fylkene i Norge og landet som helhet.

2.6.4 Dekomponering av veksten i basisnæringene

For å analysere arbeidsplassutviklingen må vi skille strukturelle forhold fra attraktivitet.

Bransjesammensetningen i næringslivet er et strukturelt forhold som er vanskelig å påvirke lokalt, hvert fall på kort sikt. Vi har sett at Nordland har mye næringsliv i nedgangsbransjer og lite næringsliv i oppgangsbransjer. Dette må vi justere for, for å kunne se hvordan utviklingen har vært, *gitt forutsetningene*.

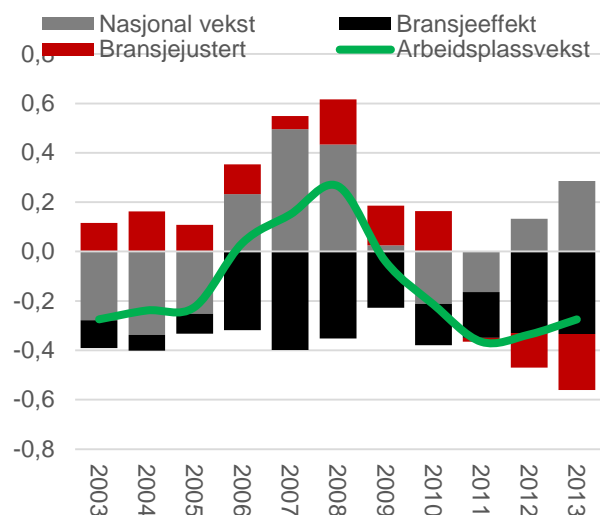
Vi dekomponerer veksten i basisnæringene i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Den bransjusterte veksten er vekst utover det den nasjonale veksten og bransjeeffekten skulle tilsi. Vi bruker den bransjusterte veksten som et mål på bedriftsattraktiviteten i basisnæringene.

Fram til 2010 var den bransjusterte veksten i basisnæringene positiv. Nordland var attraktiv for bedrift i basisnæringene i den perioden. De siste to treårsperiodene har veksten vært svakere enn forventet, og den bransjusterte veksten har vært negativ. I hele perioden vi har målt for har bransjeeffekten vært negativ.

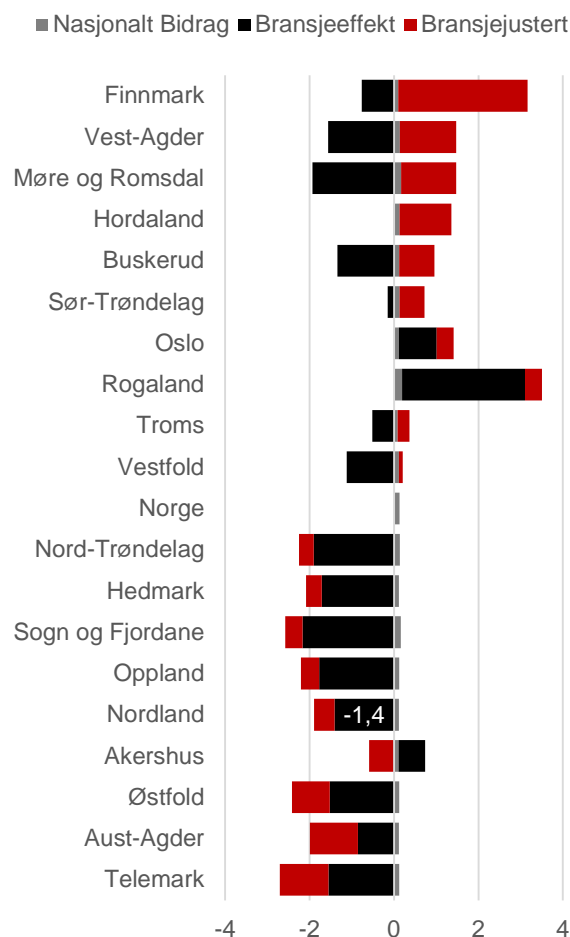
Etter finanskrisen har Rogaland hatt best forutsetninger for vekst i næringslivet, etterfulgt av Oslo og Akershus.

Finnmark har prestert best ut ifra sine forutsetninger, mens Telemark har prestert dårligst ut ifra sine forutsetninger. Nordland er rangert som nummer 15 blant landets 19 fylker med hensyn til bransjustert vekst.

Grafen viser tydelig at mange fylker sliter med en negativ bransjeeffekt i basisnæringene. Dette skyldes at mange fylker har mye næringsliv i industrien, og dette er en bransje med nedgang nasjonalt. De teknologiske tjenestene, som vokser nasjonalt, har ofte en høy konsternasjon i de store byene. Derfor er det naturlig at bransjeeffekten er positiv i Oslo, Akershus og Rogaland.

Figur 33: Arbeidsplassveksten i basisnæringene i Nordland dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 34: Vekstimpulser i basisnæringene i fylkene fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Rangering mht. bransjustert vekst.

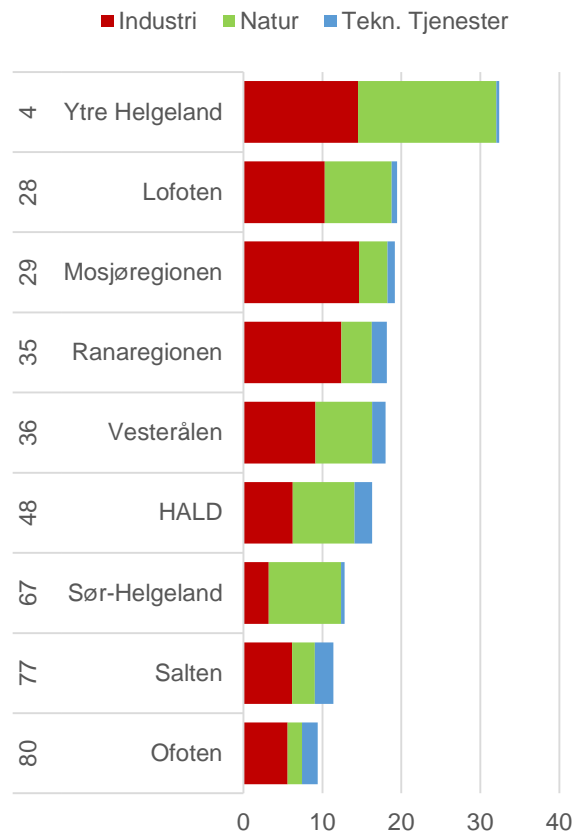
2.6.5 Nivå basisnæringer i regionene

Vi vil nå se på hvordan utviklingen i basisnæringene har vært på regionnivå.

I Ytre Helgeland utgjør basisnæringene en stor andel av sysselsettingen. Bare tre regioner, av 84, har en høyere andel. Det er de naturbaserte næringene som utgjør størsteparten av basisnæringene i Ytre Helgeland, men industrien er også ganske stor.

I andre enden av skalaen finner vi Ofoten, som rangerer som nummer 80 blant landets 84 regioner med hensyn til nivå på basisnæringene. I Ofoten utgjør basisnæringene mindre enn 10 prosent av samlet sysselsetting.

Også Salten har lite næringsliv knyttet til basisnæringene.

Figur 35: Nivå på basisnæringene i regionene i Nordland i 2013. Rangering mht. nivå blant landets 84 regioner.

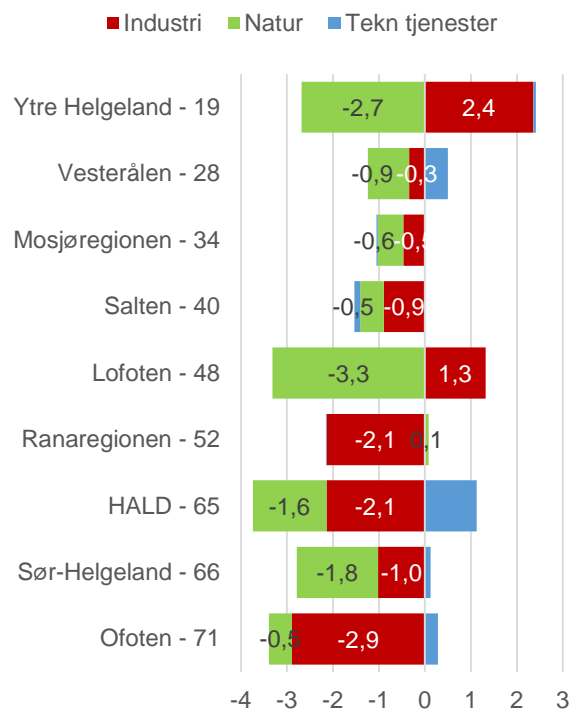
2.6.6 Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene etter finanskrisen

Den øverste figuren viser vekstimpulsene fra basisnæringene dekomponert i sub-næringer, mens figuren under viser vekstimpulsene dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjejustert vekst.

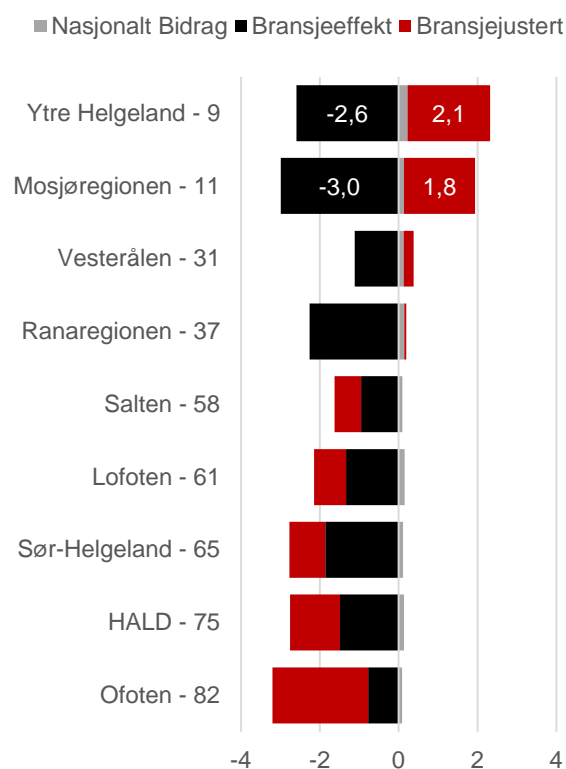
Ytre Helgeland har «mot alle odds» fått positive vekstimpulser fra industrien i perioden etter finanskrisen. Veksten har tilsvart 2,4 prosent av sysselsettingen. Nedgangen i de naturbaserte næringene har vært større enn oppgangen i industrien. Siden de strukturelle forholdene i Ytre Helgeland er dårlige, skulle Ytre Helgeland statistisk sett ha hatt en nedgang i basisnæringene tilsvarende -2,6 prosent av sysselsettingen. Nedgangen har derimot bare vært på -0,3 prosent. Den bransjejusterte veksten er derfor positiv, og har tilsvart 2,1 prosent av sysselsettingen. Ytre Helgeland rangerer med dette som nummer 9 blant landets 84 regioner med hensyn til bransjejustert vekst i basisnæringene. Også Mosjøregionen har hatt en positiv bransjejustert vekst i basisnæringene, og rangerer høyt.

De svake vekstimpulsene fra basisnæringene i Ofoten skyldes litt en negativ bransjeeffekt. Men mest av alt skyldes nedgangen en negativ bransjejustert vekst. Bare to regioner har hatt en dårligere utvikling, gitt sine forutsetninger.

Ingen regioner i Nordland har hatt gode forutsetninger for vekst i basisnæringene etter finanskrisen. Mosjøregionen har dårligst forutsetninger, mens Salten, Vesterålen og Ofoten har minst dårlige forutsetninger.

Figur 36: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene i Nordland fra 2008 til 2013. Rangering blant landets 84 regioner.

Figur 37: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene i Nordland, fra 2008 til 2013. Veksten er dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Rangering mht. bransjejustert vekst blant 84 regioner.

2.7 Besøksnæringer, befolkningseffekt og besøksattraktivitet

Besøksnæringer er ikke bare turisme. Handelsbransjen er størst blant besøksnæringene.

Besøksnæringene omsetter mest til egen befolkning. Steder med befolkningsvekst kan derfor forvente arbeidsplassvekst i besøksnæringene. Dette må vi justere for når vi skal analysere arbeidsplassutviklingen i besøksnæringene.

Vi så tidligere at befolkningsveksten i Nordland har vært svak, og at den har vært mye svakere enn befolkningsveksten på landsbasis. Derfor kan man ikke forvente like sterk vekst i besøksnæringene i Nordland som i landet som helhet. I dette kapittelet vil vi se hvor mye av besøksnæringenes utvikling som skyldes en negativ befolkningseffekt, og hvor mye som ikke gjør det. Dersom veksten har vært høyere enn befolkningseffekten skulle tilsi, sier vi at stedet har vært attraktivt for besøk.

Tabellen under viser antall arbeidsplasser i besøksnæringene, endring, både i antall og i prosent, samt vekstimpulser. Vekstimpulsene er sammenliknet med vekstimpulsene på landsbasis.

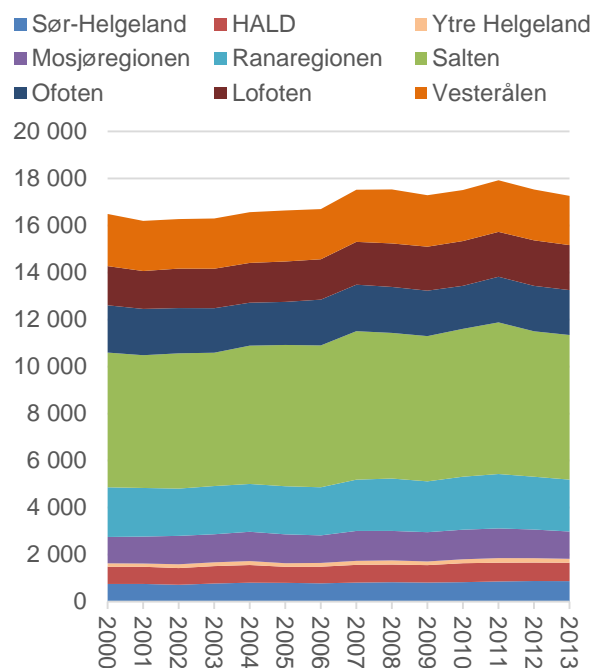
Tabell 3: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Nordland i 2000 og 2013, absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis i samme periode.

Næring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Besøk	Aktivitet	1 790	2 132	342	19,1	0,2	0,5
	Handel	11 160	11 864	704	6,3	0,3	1,2
	Overnatting	1 580	1 534	-46	-2,9	0,0	-0,1
	Serverting	1 956	1 725	-231	-11,8	-0,1	0,3
	Totalsum	16 486	17 255	769	4,7	0,3	2,0
	Sysselsatte	227 402	239 572	12 170	5,4		

Fra 2000 til 2013 har det blitt skapt 769 nye arbeidsplasser i besøksnæringene i Nordland. Dette tilsvarer 0,3 prosent av sysselsettingen. På landsbasis har veksten i besøksnæringene tilsvart 2 prosent av sysselsettingen. Veksten har derfor vært relativt lav i Nordland.

Skyldes dette en lav befolkningsvekst? Eller skyldes det noe annet?

Salten har høyest konsentrasjon av besøksnæringer, mens Ytre Helgeland, HALD og Sør-Helgeland har et beskjedent antall arbeidsplasser i besøksnæringene.

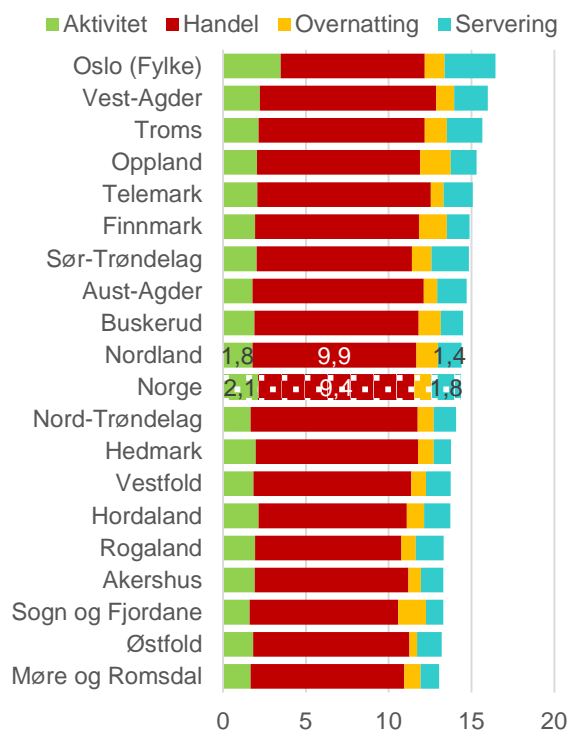
Figur 38: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i regionene i Nordland fra 2000 til 2013.

2.7.1 Nivå besøksnæringer

Besøksnæringene har en jevnere fordeling blant fylkene enn det basisnæringene har.

Nordland har en litt over gjennomsnittet høy andel arbeidsplasser i besøksnæringene. Antall arbeidsplasser i handelsbransjen tilsvarer 9,9 prosent av sysselsettingen, mens andelen på landsbasis er 9,4 prosent.

Oslo topper listen med det høyeste nivået på besøksnæringer, mens Østfold og Møre og Romsdal har lavest nivå.

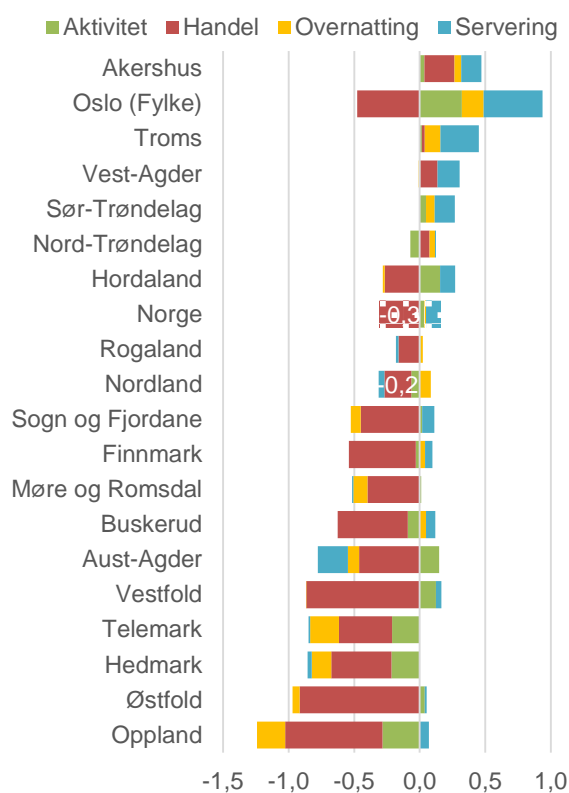
Figur 39: Nivå besøksnæringer i fylkene og i Norge, 2013. Nivået er antall arbeidsplasser som andel av samlet sysselsetting.

2.7.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Etter finanskrisen har landet som helhet fått negative vekstimpulser fra besøksnæringene. Det er nedgangen i handelsbransjen som står for dette. De øvrige bransjene i besøksnæringene har hatt en svak vekst, men den har ikke vært høy nok til å kompensere for nedgangen i handelsbransjen.

Vekstimpulsene fra besøksnæringene er mindre dramatiske enn vekstimpulsene fra basisnæringene.

Vekstimpulsene fra besøksnæringene i Nordland har vært litt lavere enn i landet som helhet. Nordland rangerer middels blant fylkene med hensyn til vekstimpulser fra besøksnæringene.

Figur 40: Vekstimpulser fra besøksnæringene i fylkene, 2008-2013. Vekstimpulsene er målt som vekst i antall arbeidsplasser fra 2008-2013 som prosentvis andel av sysselsettingen i 2008.

2.7.3 Dekomponering av veksten i besøksnæringene

Vi dekomponerer vekstimpulsene fra besøksnæringene i Nordland i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd. Dersom befolkningsveksten har vært høyere enn befolkningsveksten på landsbasis, vil stedet forvente å få vekst i besøksnæringene, og da vil befolkningseffekten være positiv, og vice versa. Vekst i besøksnæringene som ikke skyldes nasjonal vekst eller befolkningseffekt kaller vi besøksoverskudd. Besøksoverskuddet bruker vi som mål på om stedet har vært attraktivt for besøk.

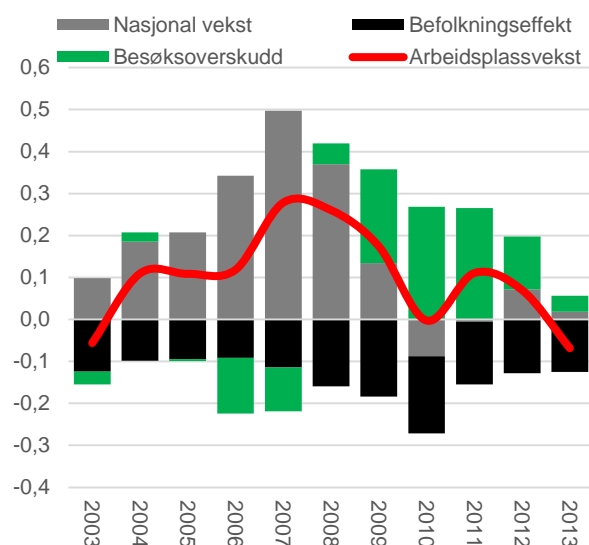
Etter finanskrisen har veksten i besøksnæringene vært høyere enn den negative befolkningseffekten skulle tilsi. Nordland har dermed vært attraktiv for besøk etter finanskrisen. Det positive besøksoverskuddet har imidlertid blitt svakere i den siste treårsperioden.

Etter finanskrisen har alle fylker kunnet forvente arbeidsplassnedgang i besøksnæringene, siden besøksnæringene har hatt nedgang nasjonalt.

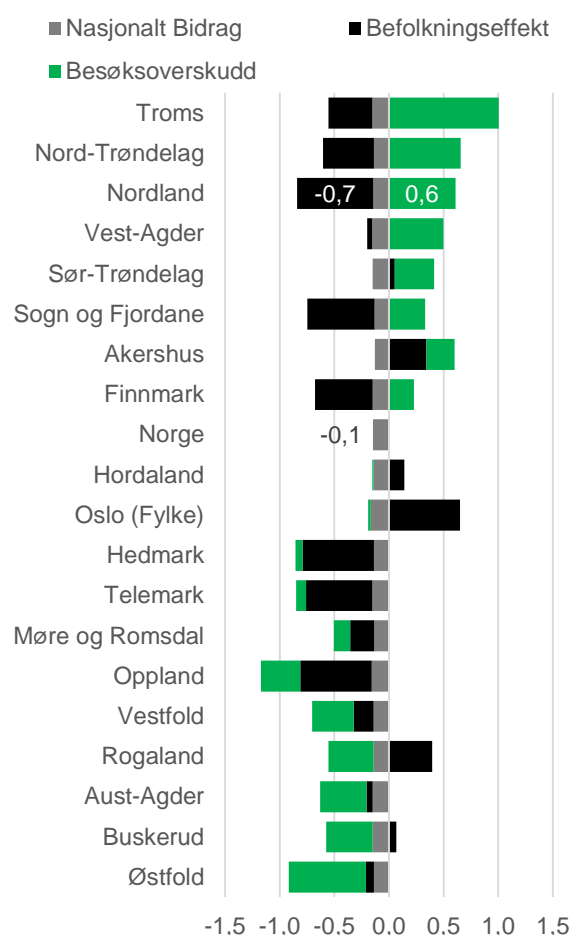
Troms, Nord-Trøndelag og Nordland har hatt en høyere vekst enn deres negative befolkningseffekt skulle tilsi.

Aust-Agder, Buskerud og Østfold har hatt svakest utvikling i besøksnæringene ut ifra sine forutsetninger.

Nordland er rangert som nummer tre blant landets 19 fylker med hensyn til besøksattraktivitet. Selv om besøksoverskuddet er positivt, det vil si at veksten har vært høyere enn statistisk normalt, har det ikke vært vekst. Men grunnen til at det ikke har vært vekst skyldes den relativt svake befolkningsveksten. Nedgangen skulle vært større enn den har vært. Derfor sier vi at Nordland har vært attraktiv for besøk.

Figur 41: Vekstimpulser fra besøksnæringene i Nordland, 2000-2013, dekomponert i nasjonalt vekst, befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 42: Vekstimpulser fra besøksnæringene fra 2008 til 2013 i fylkene dekomponert i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd.

2.8 Regionale næringer, struktur og attraktivitet

De regionale næringene er sammensatt av mange ulike bransjer. På landsbasis er det de regionale næringene som er størst og som vokser mest, hvis vi ser bort fra offentlig sektor. De regionale næringene er mest konsentrert i de store byene, men de aller fleste kommuner, også små, har en viss grad av regionale næringer, f.eks. bygg og anlegg, transport og forretningsmessige tjenester.

Tabell 4: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Nordland i 2000 og 2013, absolutt endring, prosentvis endring, og vekstimpuls i hhv. Nordland og Norge fra 2000 til 2013.

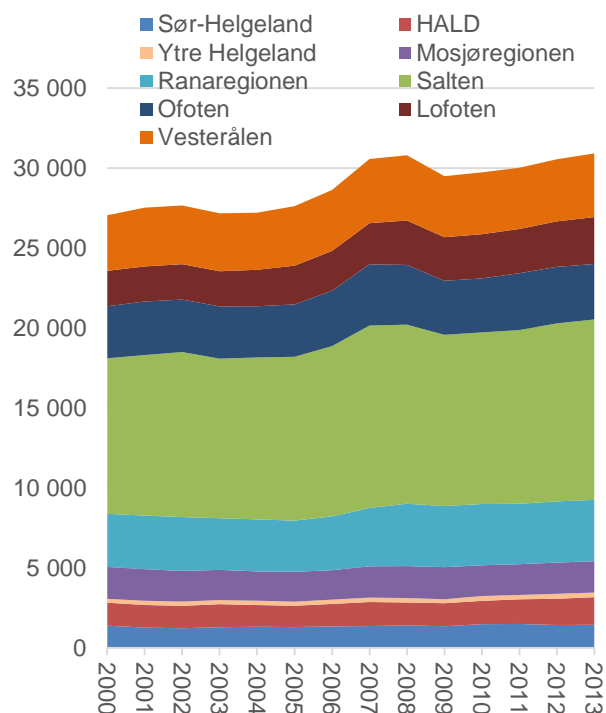
Bransje		2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Regional	Agentur og Engros	2 341	2 490	149	6,4	0,1	0,2
	Bygg og anlegg	6 033	9 812	3 779	62,6	1,7	3,1
	Diverse	4 189	4 383	194	4,6	0,1	1,1
	Finans, eiendom, utleie	2 658	2 372	-286	-10,8	-0,1	0,3
	Forr tjenesteyting	2 706	3 539	833	30,8	0,4	1,5
	Transport	8 395	7 440	-955	-11,4	-0,4	-0,8
	Utleie av arbeidskraft	724	875	151	20,9	0,1	0,6
Totalsum	27 046	30 911	3 865	14,3	1,7	6,1	
Syssestatte		227 402	239 572	12 170	5,4		

Fra 2000 til 2013 har det blitt skapt 3 865 nye arbeidsplasser i de regionale næringene. Dette tilsvarer 1,7 prosent av sysselsettingen. På landsbasis har veksten i de regionale næringene tilsvart 6,1 prosent av sysselsettingen.

Veksten skyldes hovedsakelig sterk vekst i bygg- og anleggsbransjen. 3 779 av de nye arbeidsplassene i de regionale næringene er i bygg- og anleggsbransjen. Også på landsbasis er det bygg- og anleggsbransjen som har vokst mest blant bransjene i de regionale næringene.

Transportbransjen har tapt 995 arbeidsplasser fra 2000 til 2013, og dette tilsvarer -0,4 prosent av sysselsettingen. Utviklingen i transportbransjen har vært relativt bedre i Nordland enn i landet som helhet. Mange bransjer i de regionale næringene har hatt svakere vekst i Nordland enn i landet som helhet.

De fleste arbeidsplassene i de regionale næringene er i Salten. Dernest har Vesterålen, Ranaregionen og Ofoten også en del arbeidsplasser i de regionale næringene.

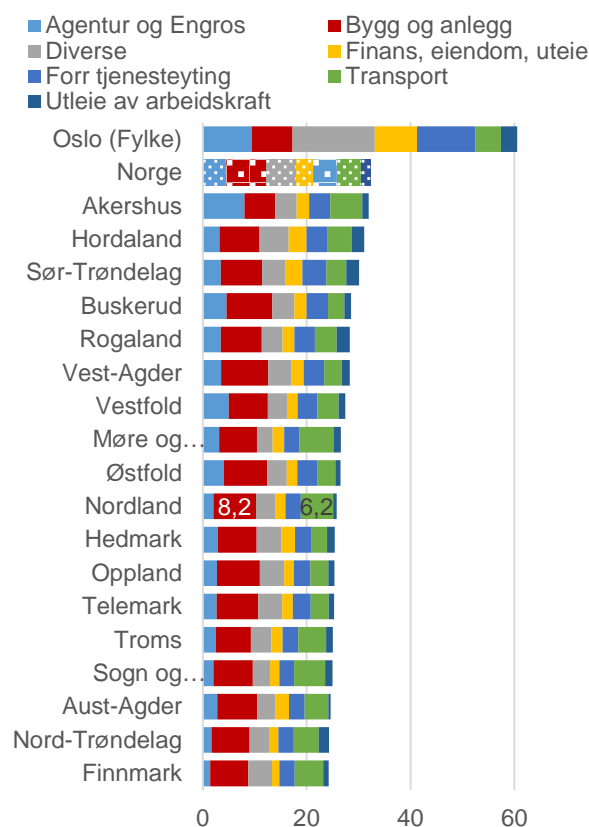
Figur 43: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i regionene i Nordland fra 2000 til 2013.

2.8.1 Nivå, regionale næringer

Oslo har det høyeste nivået på regionale næringer i landet. Nivået er målt som antall arbeidsplasser som andel av sysselsettingen. I Oslo utgjør de regionale næringene 60 prosent av sysselsettingen. Alle fylker utenom Oslo har dermed et under gjennomsnittlig nivå på de regionale næringene.

Nordland rangerer omtrent middels blant fylkene.

Akershus, Hordaland, Sør-Trøndelag og Buskerud har mye regionale næringer, mens Nord-Trøndelag og Finnmark har relativt lite regionale næringer. De regionale næringene konsentrerer seg ofte til områder med store byer.

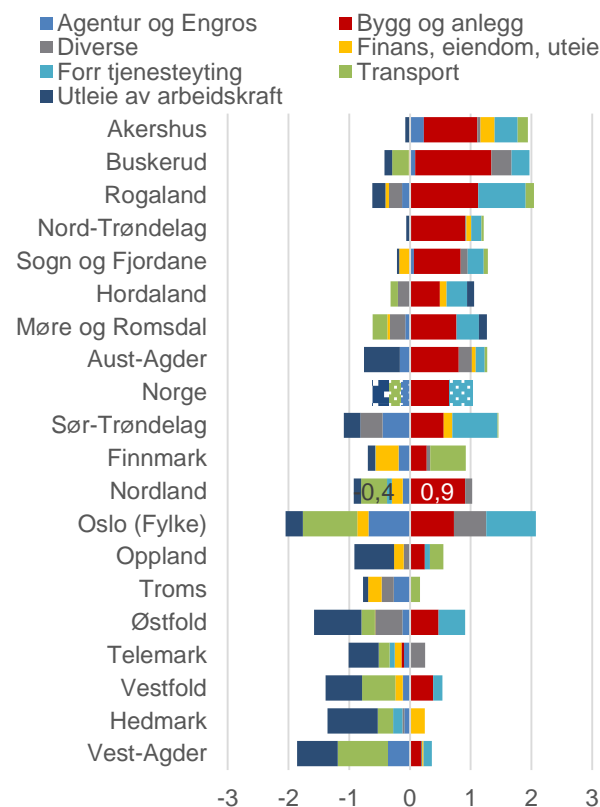
Figur 44: Nivå på de regionale næringene i fylkene og i landet som helhet i 2013.

2.8.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Utviklingen i de regionale næringene etter finanskrisen har vært mindre dramatisk enn for basisnæringene.

Etter finanskrisen har vekstimpulsene fra de regionale næringene i Nordland vært svakt positive. Veksten i bygg- og anleggsbransjen har kompensert for nedgangen i transportbransjen.

Nordland rangerer omtrent middels blant fylkene. Akershus, Buskerud og Rogaland har fått sterke vekstimpulser fra de regionale næringene, mens Hedmark og Vest-Agder har mistet mange arbeidsplasser.

Figur 45: Vekstimpulser fra de regionale næringene fra 2008 til 2013 i fylkene og landet som helhet.

2.8.3 Dekomponering av veksten

Som for basisnæringene dekomponerer vi vekstimpulsene fra de regionale næringene i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Den bransjusterte veksten er et mål på attraktiviteten i de regionale næringene.

Bransjeeffekten er mindre i de regionale næringene enn i basisnæringene. De fleste steder har en viss miks av de regionale næringene, og derfor er ikke bransjesammensetningen like utslagsgivende for veksten som den er i basisnæringene. Den nasjonale veksten betyr imidlertid mer siden de regionale næringene er en stor næringstype.

Den bransjusterte veksten i de regionale næringene i Nordland har vært negativ siden 2005. Den har derimot blitt mindre negativ de siste to treårsperiodene. Kanskje er den dårlige trenden på vei til å snu?

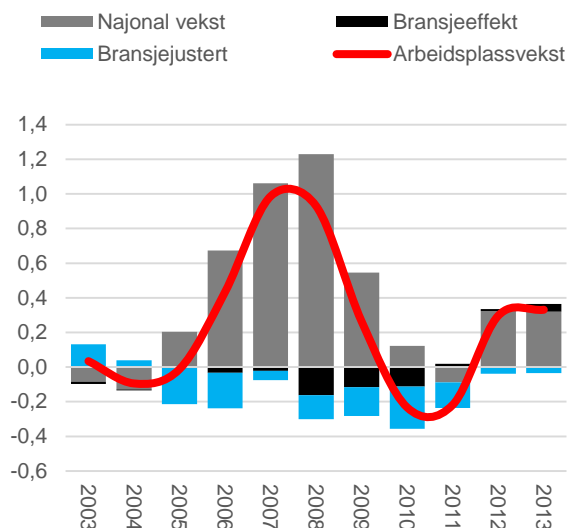
2.8.4 Vekst i fylkene - dekomponert

Vi sammenlikner utviklingen i Nordland med utviklingen i de øvrige fylkene i figur 47. Det har vært nasjonal vekst i de regionale næringene etter 2008. Derfor har alle fylker kunnet forvente noe vekst. Bransjeeffekten er ganske liten, og de fleste fylkene har en positiv bransjeeffekt, dette gjelder også Nordland.

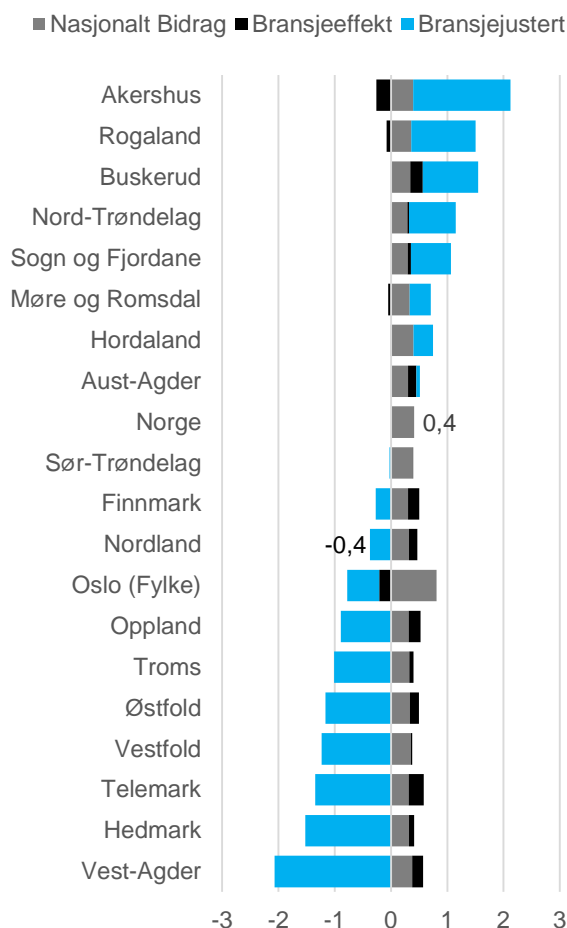
Nordland rangeres litt under middels blant fylkene i landet med hensyn til bransjustert vekst i de regionale næringene.

Akershus har hatt høyest bransjustert vekst i de regionale næringene, mens Vest-Agder har hatt en negativ bransjustert vekst.

Vi så at mye av veksten i basisnæringene kunne forklares av bransjestrukturen. Det er ikke tilfellet med de regionale næringene.

Figur 46: Vekstimpulser fra de regionale næringene i Nordland fra 2000 til 2013. Vekstimpulsene er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 47: Vekstimpulser fra de regionale næringene i fylkene og landet som helhet, fra 2008 – 2013, dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst.

2.9 Oppsummering næringsattraktivitet

Vi vil nå oppsummere næringsattraktiviteten i Nordland. Figuren til høyre viser hvordan attraktiviteten har vært i de ti siste treårsperiodene. Figuren viser hvor mye den bransjejusterte veksten har tilsvart av samlet sysselsetting. På den måten får vi fram hvor betydningsfull attraktiviteten i de ulike næringsstypene har vært for den samlede næringsveksten.

Besøksattraktiviteten har bidratt betydelig til den samlede næringsattraktiviteten i perioden etter finanskrisen. Besøksattraktiviteten er derimot avtakende.

Det var positiv bransjejustert vekst i basisnæringene fram til 2011. De siste periodene har den bransjejusterte veksten i basisnæringene vært negativ, og den har tiltatt.

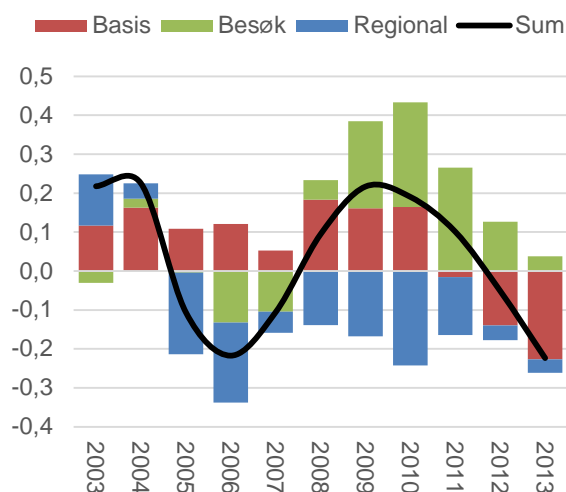
De regionale næringene har i nesten hele perioden vi har målt for hatt dårligere vekst enn de strukturelle forholdene skulle tilsi. Det ser derimot ut som om den negative trenden er på vei til å snu.

Vi ser på den samlede næringsattraktiviteten i fylkene i Norge etter finanskrisen i figuren under.

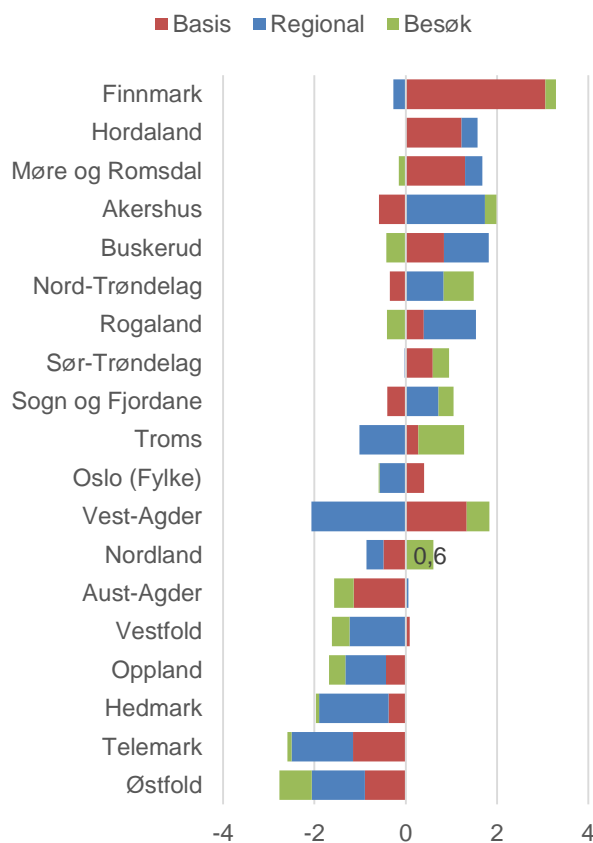
Nordland rangerer litt under middels med hensyn til samlet næringsattraktivitet. Besøksoverskuddet har ikke kompensert for den negative bransjejusterte veksten i basisnæringene og besøksnæringene.

Finnmark topper listen med en særdeles høy bransjejustert vekst i basisnæringene.

Mange av fylkene med lav attraktivitet ligger på Østlandet, mens mange av fylkene med høy samlet næringsattraktivitet er på Vestlandet.

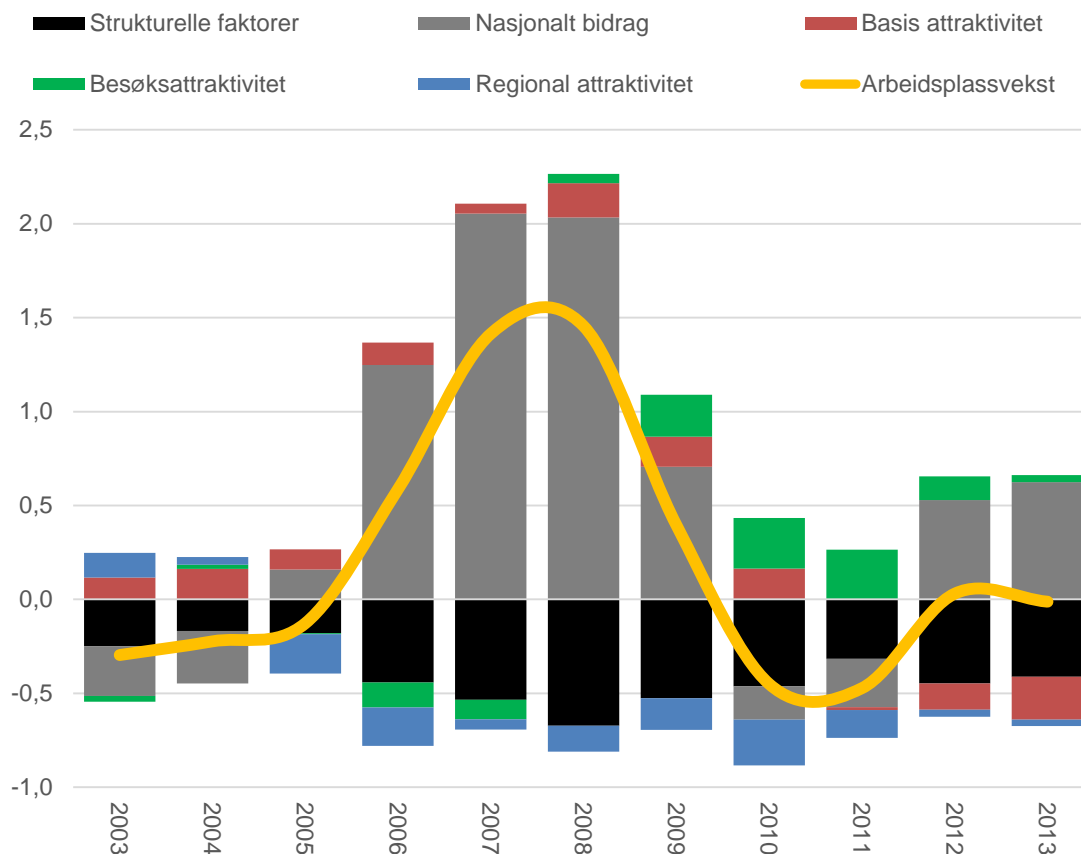
Figur 48: Bransjejustert vekst (vekstpulser) fra de ulike næringsstypene i Nordland. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 49: Samlet næringsattraktivitet fylkene fra 2008 til 2013.

2.9.1 Vekst i privat sektor – hvor mye skyldes hva?

Vi så attraktiviteten på forrige side. Men vi har allerede vist at veksten i stor grad er påvirket av nasjonale konjunkturer og strukturelle forhold. Hvor mye betyr egentlig attraktiviteten? Dette viser vi i figuren under.

Figur 50: Vekstimpulser fra privat sektor i Nordland dekomponert i nasjonal vekst, strukturelle faktorer og attraktivitet for hhv. basis-, besøks- og regionale næringer. Tre års glidende gjennomsnitt.

Den nasjonale veksten har forklart mye av veksten i Nordland. Den samlede struktureffekten, dvs. summen av bransjeeffekten i de regionale næringene og basisnæringene og befolkningseffekten i besøksnæringene, har vært negativ i hele perioden vi har målt for. Det betyr at Nordland kan forvente en lavere vekst enn det som er veksten nasjonalt.

Når vi trekker fra den nasjonale veksten og de strukturelle faktorene, sitter vi igjen med den bransjejusterte veksten som måler attraktiviteten.

Etter finanskrisen har den bransjejusterte veksten fått mer å si for utviklingen i Nordland. Det positive besøksoverskuddet har veid opp for den negative attraktiviteten i de regionale næringene i flere perioder.

Vi ser av figuren at mye er «forutbestemt» i Nordland, men at det også er en del spillerom som vi antar ligger innenfor et lokalt handlingsrom. Over tid vil attraktiviteten bety mange arbeidsplasser – enten vunnet eller tapt.

2.9.2 Samlet næringsattraktivitet og struktureffekt i fylkene

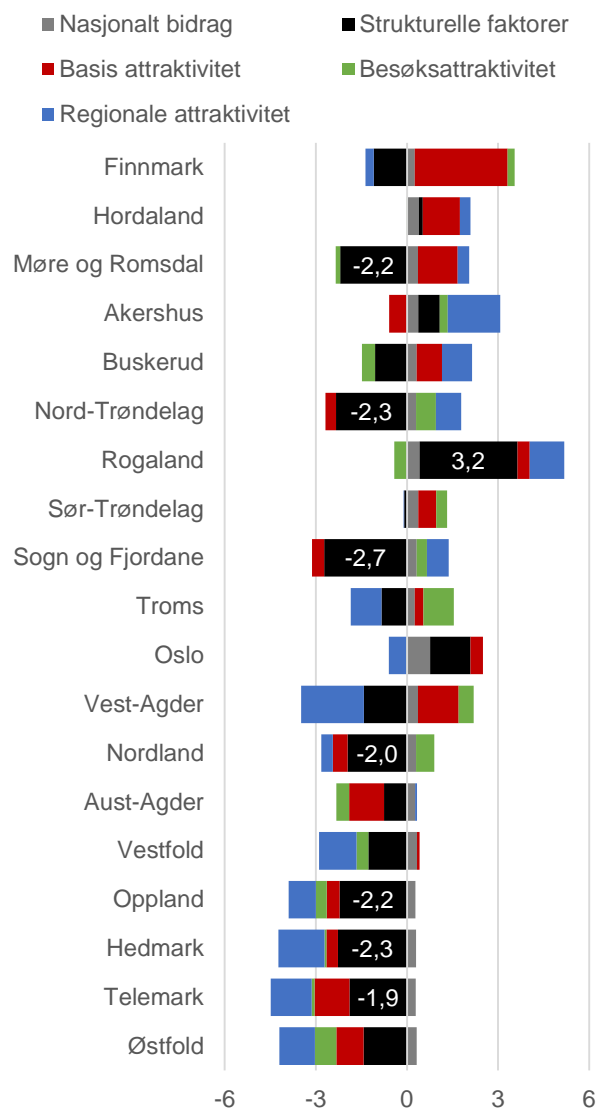
I diagrammet har vi rangert fylkene etter samlet næringsattraktivitet i perioden etter finanskrisa, og samtidig vist hva de strukturelle faktorene har bidratt til.

Sogn og Fjordane er fylket med dårligst strukturelle forhold for vekst i næringslivet. Rogaland har best forutsetninger for vekst. Fylker med høy konsentrasjon arbeidsplasser i de regionale næringene eller i de teknologiske tjenestene, som Akershus, Rogaland og Oslo, har fått en positiv bransjeeffekt etter finanskrisen. For de fleste andre fylkene har strukturbetingelsene vært dårlige.

Selv om Nordland har hatt dårlige strukturelle forhold for vekst, har den vært relativt bedre enn i mange andre fylker. F.eks. er de strukturelle forholdene for vekst dårligere i Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag og Hedmark.

Finnmark har den høyeste næringsattraktiviteten. Den høye næringsattraktiviteten er knyttet til ny oppstart av gruvedrift og at det har vært store fiskeressurser i Barentshavet, samt ringvirkninger av økt oljevirksomhet. Buskerud på femteplass har mye av den positive næringsattraktiviteten knyttet til industrivekst i Kongsberg. De fire vestlandsfylkene er alle godt plassert. Hordaland er nummer to av fylkene, mens Møre og Romsdal er nummer tre. Fylker på det sentrale Østlandet, som Oppland, Hedmark, Telemark og Østfold, har i tillegg til dårlige strukturelle forhold en lav næringsattraktivitet i samtlige næringstyper.

Nordland skiller seg ikke så mye ut fra de fleste andre fylker: Dårlige strukturbetingelser og middels attraktivitet.

Figur 51: Vekstimpulser fra basis-, besøks- og de regionale næringene i fylkene fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonal vekst, strukturelle faktorer og attraktivitet. Rangert etter samlet næringsattraktivitet.

2.9.3 Samlet næringsattraktivitet og struktureffekt i regionene

Det er stor variasjon på næringsattraktiviteten i regionene i Nordland.

HALD og Ytre Helgeland har rangert høyt med hensyn til samlet næringsattraktivitet, mens Ofoten har rangert nesten nederst.

HALD er rangert som nummer 6 blant landets 84 regioner med hensyn til samlet næringsattraktivitet. Det er spesielt de regionale næringene som har hatt en høy uforklart vekst.

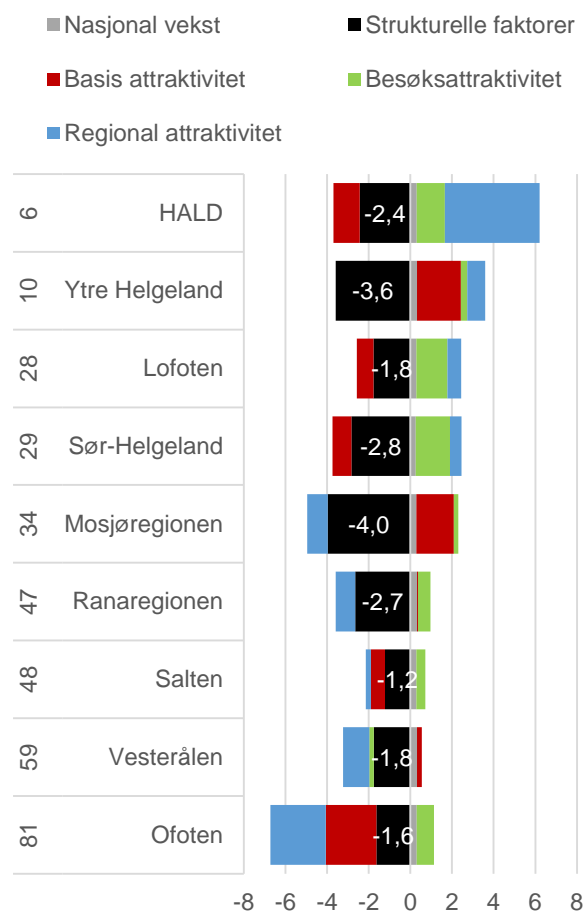
I Ytre Helgeland gjør basisnæringene det bedre enn forutsetningene skulle tilsi. Ytre Helgeland er rangert som nummer 10 blant landet 84 regioner mht. samlet næringsattraktivitet.

Lofoten og Sør-Helgeland er attraktive for besøk, og besøksattraktiviteten har veid opp for den negative attraktiviteten i basisnæringene. Sør-Helgeland har dårligere forutsetninger for vekst enn Lofoten.

Mosjøregionen er regionen i Nordland med dårligst forutsetninger for vekst i næringslivet. Dersom Mosjøregionen hadde oppført seg som statistisk normalt, skulle regionen ha tapt arbeidsplasser tilsvarende -4 prosent av sysselsettingen etter finanskrisen. Mosjøregionen er attraktiv for bedrift i basisnæringene, men ikke for bedrift i de regionale næringene. Den samlede attraktiviteten er positiv.

Ofoten er rangert som nummer 81 blant landet 84 regioner mht. samlet næringsattraktivitet. Tross positiv besøksattraktivitet, har nedgangen i basisnæringene og de regionale næringene vært sterkere enn forutsetningene skulle tilsi.

Salten har de minst dårlige strukturelle betingelsene for veksten i næringslivet blant regionene i Nordland. Som regel har regioner med store byer i seg bedre strukturelle forhold for vekst enn det distriktsregioner har.

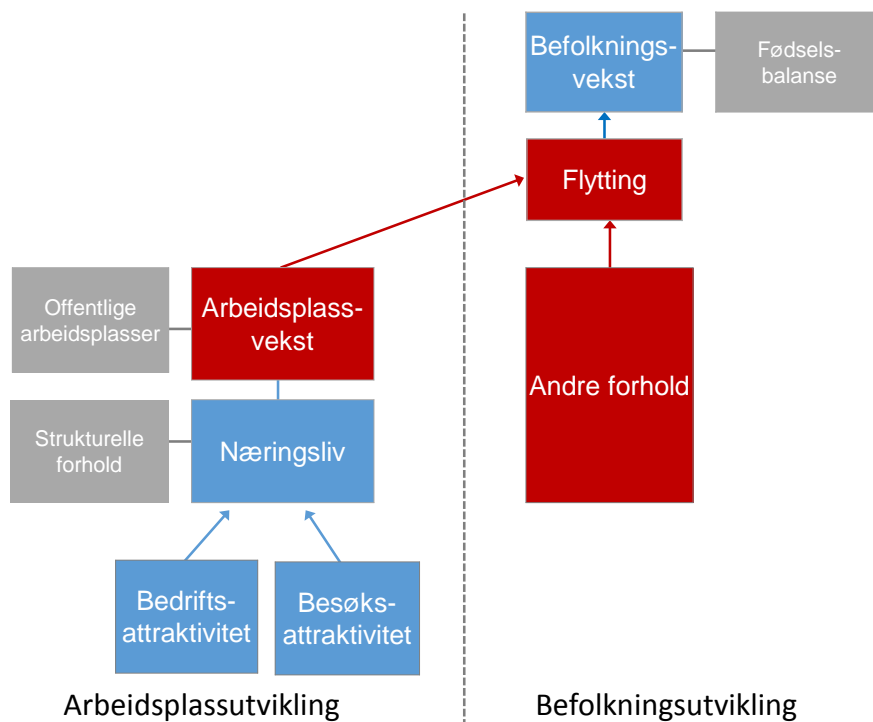

Figur 52: Samlet attraktivitet, nasjonal vekst og strukturelle forhold i basis-, besøks- og de regionale næringene i regionene i Sogn og Fjordane fra 2008 til 2013. Rangering mht. samlet næringsattraktivitet blant landets 84 regioner.

3. Bostedsattraktivitet

Vi har nå beskrevet og analysert utviklingen når det gjelder arbeidsplasser. I dette kapitlet skal vi se spesielt på bostedsattraktivitet. Steder som er attraktive som bosted trekker til seg innflyttere og holder på de som allerede bor på stedet. Slike steder får bedre befolkningsutvikling enn arbeidsplassveksten tilsier. Høy bostedsattraktivitet gjør det også lettere for næringslivet å rekruttere ansatte.

Vi skal nå analysere flyttingen på bakgrunn av arbeidsplassveksten. Hvordan er sammenhengen mellom arbeidsplassveksten og flyttingen? Er det andre forhold enn arbeidsplassveksten som har vært drivkrefter, og som har ført til at stedet har fått flere innflyttere?

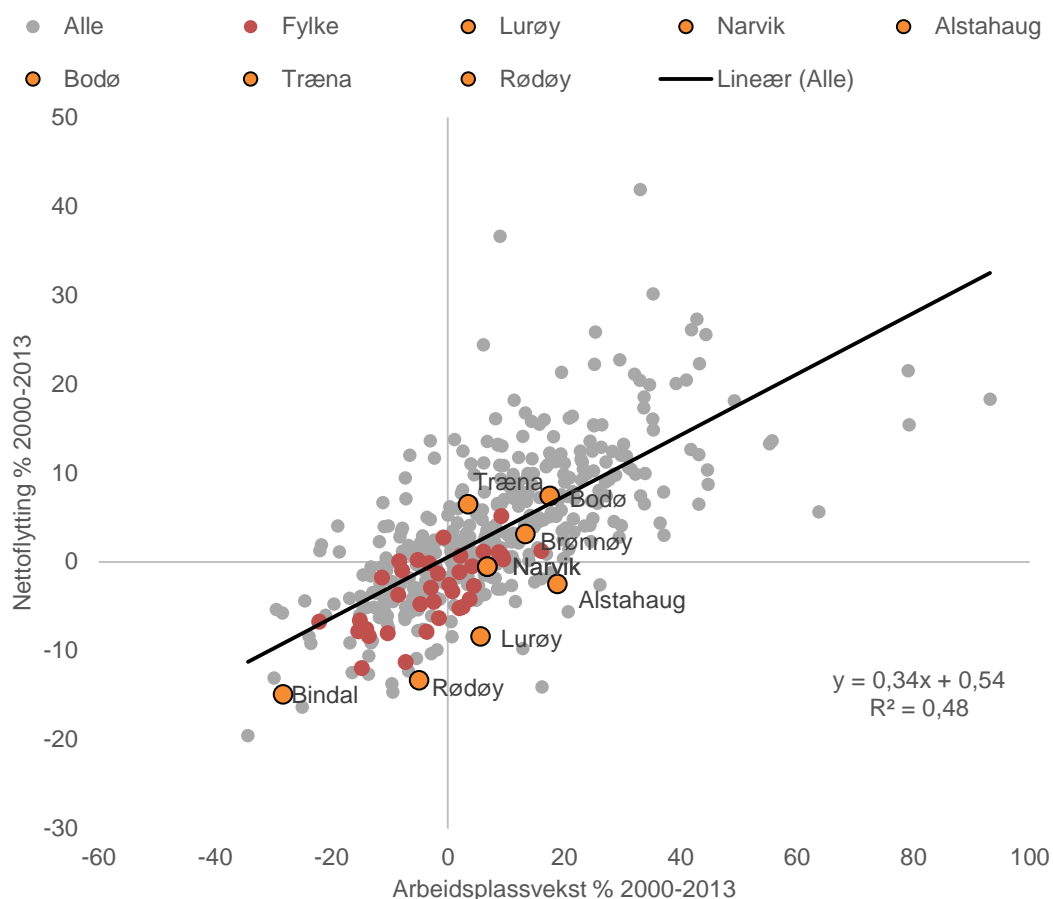

Figur 53: Attraktivitetsmodellen, og de delene vi skal fokusere på i dette kapitlet.

Det er viktig å avdekke sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflyttingen. Når vi kjenner denne sammenhengen, kan vi finne ut av hvor mye av flyttingen som skyldes andre forhold. Etterpå skal vi se nærmere på disse andre forholdene. Det er noen strukturelle forhold som påvirker nettoflyttingen i stor grad. Til slutt kan vi finne ut om stedene er attraktive som bosteder.

3.1 Arbeidsplassvekst og flytting

Hvordan har sammenhengen vært mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner? Det kan vi se gjennom å lage et plott over arbeidsplassvekst og nettoflytting i kommunene i perioden 2000-2013.

Figur 54: Kommunene i Norge plassert etter arbeidsplassvekst og nettoflytting i perioden 2000-2013. De røde og oransje prikkene er kommunene i Nordland.

Det er en klar sammenheng mellom arbeidsplassvekst i kommunene og deres nettoflytting. Streken viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene i perioden 2000-2013. Den representerer ekstra nettoflytting som følge av øking i antall arbeidsplasser.

Mange kommuner i Nordland har hatt en dårligere flyttebalanse enn arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi.

Kommuner som Bindal og Rødøy har kunnet forvente befolkningsnedgang på grunn av arbeidsplassnedgang, men nettoflyttingen har vært ytterligere lavere enn forventet.

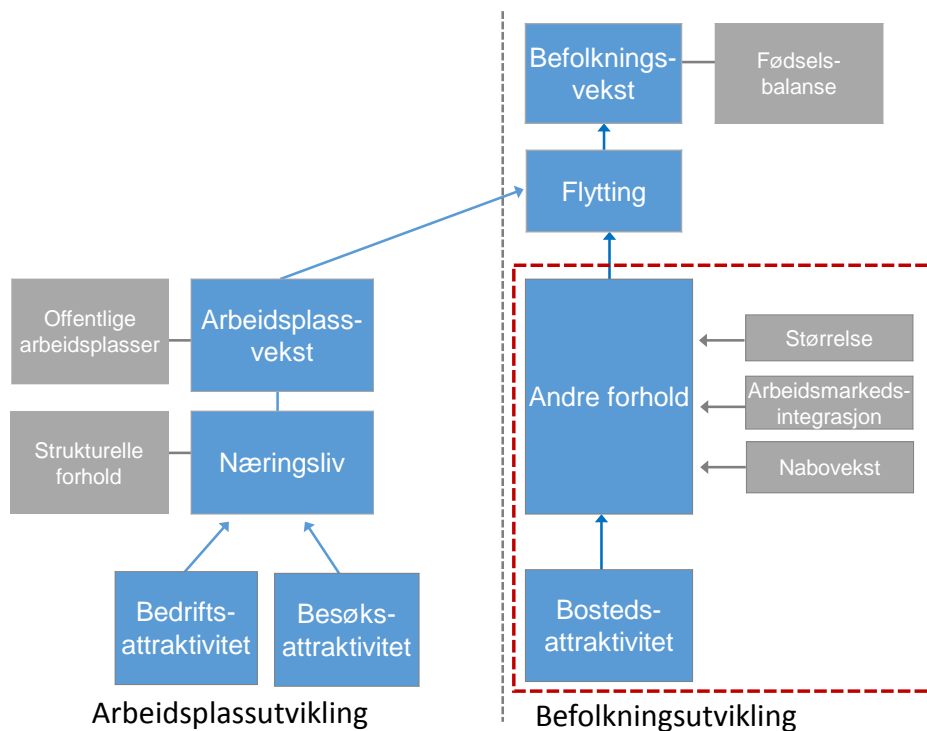
Bodø har hatt høyest arbeidsplassvekst. Den positive nettoflyttingen er som forventet ut ifra arbeidsplassveksten.

Træna har hatt en høyere nettoflytting enn arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi.

Alstadhaug er en kommune som har hatt omtrent like høy arbeidsplassvekst som Bodø. Likevel har kommunen tapt innflyttere.

3.2 Strukturelle forhold og bostedsattraktivitet

Vi viste på forrige side at noen kommuner har hatt bedre nettoflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre kommuner har mindre nettoflytting. Nå skal vi analysere årsakene til disse avvikene.

Figur 55: Attraktivitetsmodellen.

Strukturelle forhold er faktorer som har en signifikant betydning for utviklingen, men som vanskelig kan påvirkes lokalt. Vi har funnet tre strukturelle forhold som har en signifikant betydning for steders nettoflytting, etter at effekten av arbeidsplassveksten er korrigert for.

Den første er stedets *størrelse*, målt i innbyggertall. Steder med mange innbyggere har systematisk høyere nettoflytting, uavhengig av arbeidsplassveksten.

Den andre faktoren er *arbeidsmarkedsintegrasjon*. Steder som inngår i større arbeidsmarkeder, og som derfor har bedre pendlingsmuligheter for befolkningen, har systematisk høyere nettoflytting. Vi skiller her mellom intern og ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. *Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon* er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i regionen er integrert med arbeidsmarkedet utenfor regionen. Dersom det er en høy andel som pendler inn og ut av regionen er det et tegn på at arbeidsmarkedsintegrasjon er god. Det har positiv betydning for nettoflyttingen, antakelig fordi befolkningen får en større valgfrihet til jobber. *Intern arbeidsmarkedsintegrasjon* er et mål på hvor godt kommunene i en region henger sammen, dvs. hvor stor pendling det er mellom kommunene i en og samme region. Denne faktoren gjelder naturligvis bare for regioner, ikke enkeltkommuner. Dersom den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen er høy, styrkes mulighetene for å få netto innflytting.

Den tredje faktoren, *nabovekst*, er mer dynamisk og kan være helt forskjellig fra år til år. Det er arbeidsplassveksten i omkringliggende steder, veid med andelen som pendler til hvert sted. Dersom de omkringliggende stedene har arbeidsplassvekst, blir nettoflyttingen påvirket positivt.

3.2.1 Strukturelle flyttefaktorer i regionene

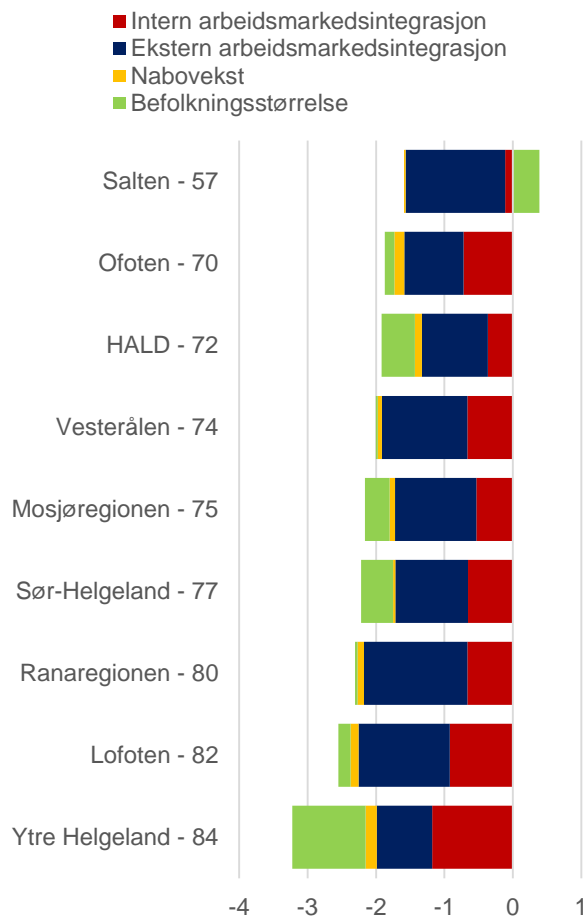
Ingen regioner i Nordland har gode strukturelle forhold for å få positiv nettoflytting.

Det er hovedsakelig den lave arbeidsmarkedsintegrasjonen, både internt i regionen og mellom regionene, som bidrar negativt til nettoflyttingen. For noen regioner, som Ytre Helgeland, har den lave befolkningsstørrelsen en direkte negativ effekt på nettoflyttingen.

Salten har minst dårlige strukturelle forhold for positiv nettoflytting i Nordland, men er rangert som nummer 57 blant landets 84 regioner, dvs. under medianen.

Alle regioner i Nordland bortsett fra Salten er rangert nesten nederst blant landets regioner med hensyn til strukturelle flyttefaktorer. Ytre Helgeland rangerer nederst.

Det er vanskelig for regioner med dårlige strukturelle forhold for flytting å oppnå en positiv relativ flytting. Dette forklarer mye av Nordlands dårlige flyttebalanse.

Figur 56: Strukturelle flyttefaktorer i regionene i Nordland for perioden 2002 – 2013 (summen av fire siste treårsperioder). Rang blant landets 84 regioner.

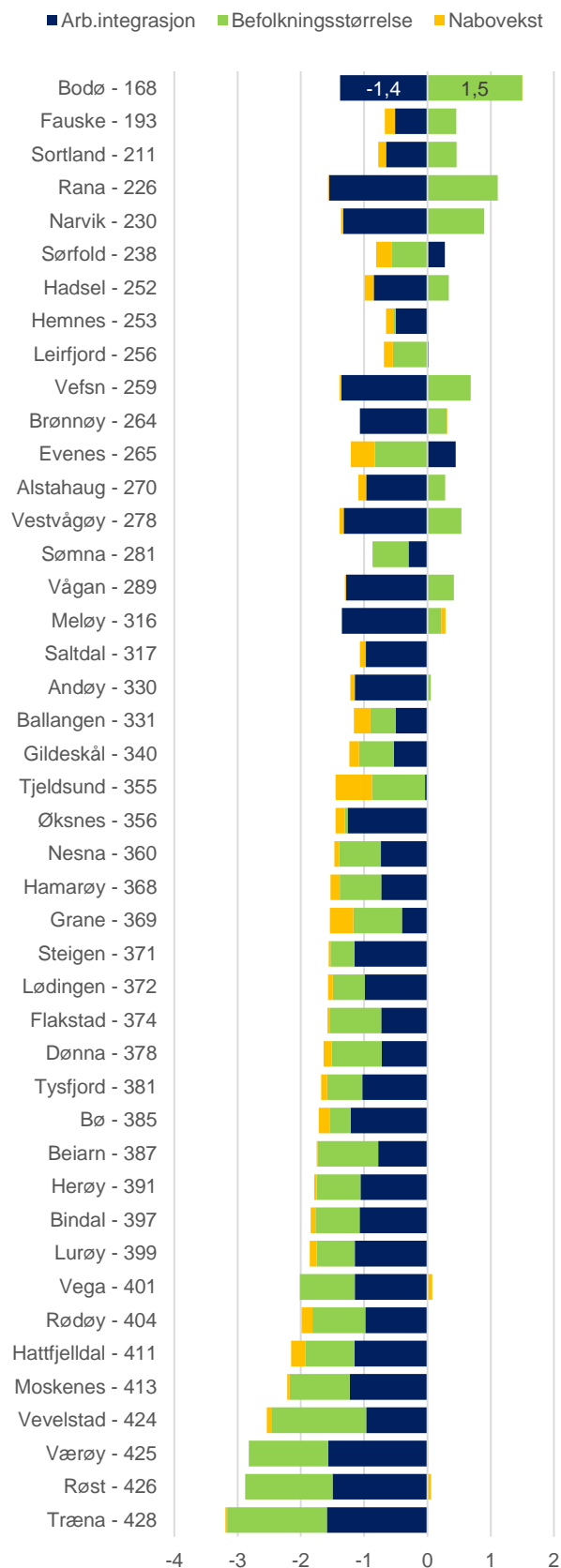
3.2.2 Strukturelle flyttefaktorer i kommunene

Bodø er kommunen i Nordland med best forutsetninger for positiv nettoflytting. Det skyldes den høye befolkningen. Den lave arbeidsmarkedsintegrasjonen trekker derimot effekten ned.

Rana og Narvik tjener også innflyttere på grunn av befolkningsstørrelsen, men taper innflyttere på grunn av lav arbeidsmarkedsintegrasjon.

Træna er kommunen i Norge som uavhengig av arbeidsplassvekst har vanskeligst for å oppnå positiv nettoflytting. Det skyldes lav arbeidsmarkedsintegrasjon og en lav befolkningsstørrelse.

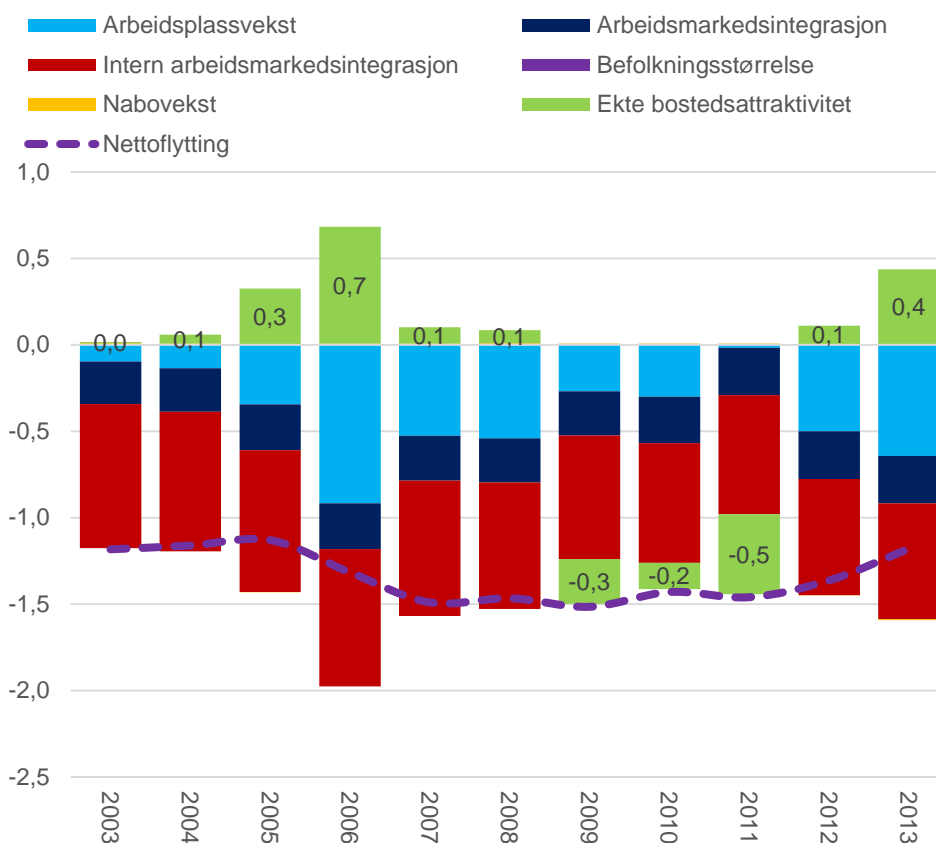
Nesten alle kommunene i Nordland sliter med dårlige forutsetninger for positiv nettoflytting.

Figur 57: Effekten av de strukturelle flyttefaktorene på kommunenes nettoflytting siste fire treårsperioder. Rangering blant landets 428 kommuner.

3.2.3 Ekte bostedsattraktivitet

Nå har vi analysert nettoflyttingen, og regnet ut hva som skyldes arbeidsplassvekst og hva som skyldes strukturelle faktorer. Det er imidlertid fremdeles en del av nettoflyttingen som ikke kan forklares av disse faktorene. Når det ikke finnes en ytre forklaring, antar vi at det skyldes forhold som er spesielle for regionen. Denne restfaktoren blir da en indikator for bostedsattraktiviteten. Den viser om nettoflyttingen har vært unormalt høy eller lav, gitt de forholdene som vi vet påvirker nettoflyttingen.

Figur 58: Den relative nettoflyttingen til Nordland, dekomponert i effekten av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. Den nettoflyttingen som ikke kan forklares av arbeidsplassveksten eller strukturelle faktorer er en indikator for bostedsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt. Enhetene er standardavvik av nettoflytting.

Det som har hatt mest å si for den relativt dårlige flyttebalansen til Nordland er den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen. Byene ligger spredt i Nordland, og det er vanskelig å pendle fra ett sted til et annet. Dette gjør det vanskelig for familier å flytte til Nordland, siden det er så få arbeidsmarkeder i praktisk pendlingsavstand.

Den relativt dårlige arbeidsplassveksten har også hatt en negativ effekt på nettoflyttingen.

Nesten all flytting i Nordland kan forklares av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. I noen perioder har nettoflyttingen vært høyere enn forventet, i andre lavere. Men restleddet har vært lite. De siste to treårsperiodene har nettoflyttingen vært høyere enn forventet. Da sier vi at Nordland har hatt positiv bostedsattraktivitet. Men bostedsattraktiviteten har jevnt over betydd lite.

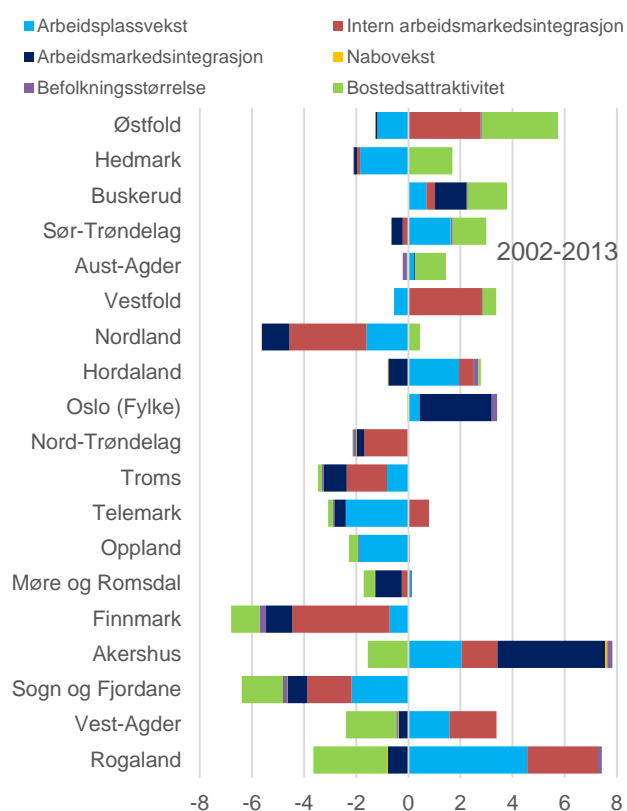
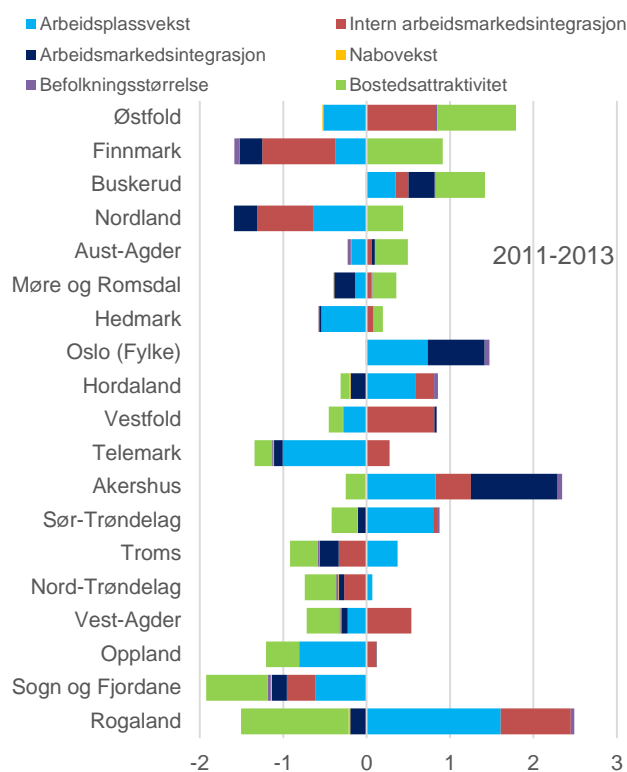
3.2.4 Bostedsattraktivitet i fylkene

Vi sammenlikner forklaringsfaktorene for nettoflytting i Nordland med de øvrige fylkene i figurene til høyre. Den øverste figuren viser nettoflyttingen den siste treårsperioden, mens den nederste figuren viser nettoflyttingen de siste tolv årene.

Vi så på forrige side at Nordland har hatt positiv bostedsattraktivitet den siste treårsperioden. Nordland er rangert som nummer fire blant landets 19 fylker mht. bostedsattraktivitet i den siste treårsperioden. Nordland har derimot alle odds mot seg. Det samme gjelder i Finnmark. Finnmark har hatt positiv bostedsattraktivitet den siste treårsperioden, men både arbeidsplassutviklingen og de strukturelle forholdene skulle tilsi relativ nettoutflytting.

Hvis vi ser på den siste tolvårsperioden, ser vi at Nordland har over tid vært litt over middels attraktiv som bosted. Nordland har sammen med Finnmark og Sogn og Fjordane hatt alle forutsetninger for vekst mot seg. I disse tre fylkene er det arbeidsplassveksten, men også den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen som har bidratt negativt til nettoflyttingen.

Fylker som Finnmark og Møre og Romsdal har blitt mye mer attraktive som bosted i siste periode enn tidligere. Det reflekterer at disse fylkene har fått en sterkere vekst i arbeidsinnvandringen. De åpnere grensene for arbeidsinnvandring har ført til at de stedene i distriktene som kan tilby arbeidsplasser til innvandrere, har fått sterk økning i innvandringen, og blitt attraktive for utlendinger.

Figur 59: Relativ nettoflytting til fylkene dekomponert i effekt av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer samt bostedsattraktivitet. Den øverste figuren viser den siste treårsperioden. Den nederste figuren viser summen av de fire siste treårsperiodene. Rangering mht. bostedsattraktivitet.

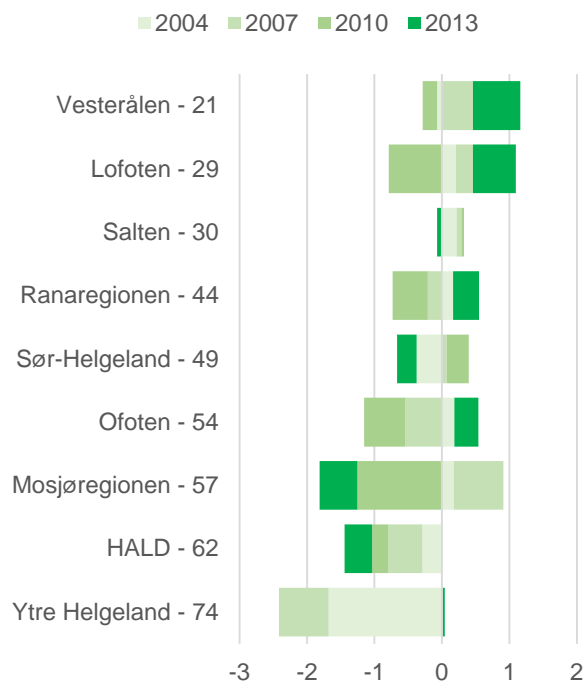
3.2.5 Bostedsattraktivitet i regionene

Vesterålen er regionen i Nordland som har hatt best flyttebalanse, gitt sine strukturelle forhold og arbeidsplassveksten. Vesterålen rangerer som nummer 21, blant 80ⁱⁱ regioner med hensyn til bostedsattraktivitet. Bostedsattraktiviteten var spesielt bra den siste treårsperioden. Figuren under viser hva som har påvirket nettoflyttingen til Vesterålen de siste tolv årene. Den relative nettoflyttingen har vært negativ grunnet relativ dårlig arbeidsplassvekst og lav arbeidsmarkedsintegrasjon, både intern og eksternt. Men den ekstra nettoflyttingen Vesterålen har fått som følge av positiv bostedsattraktivitet er relativt sett blant de høyeste i landet.

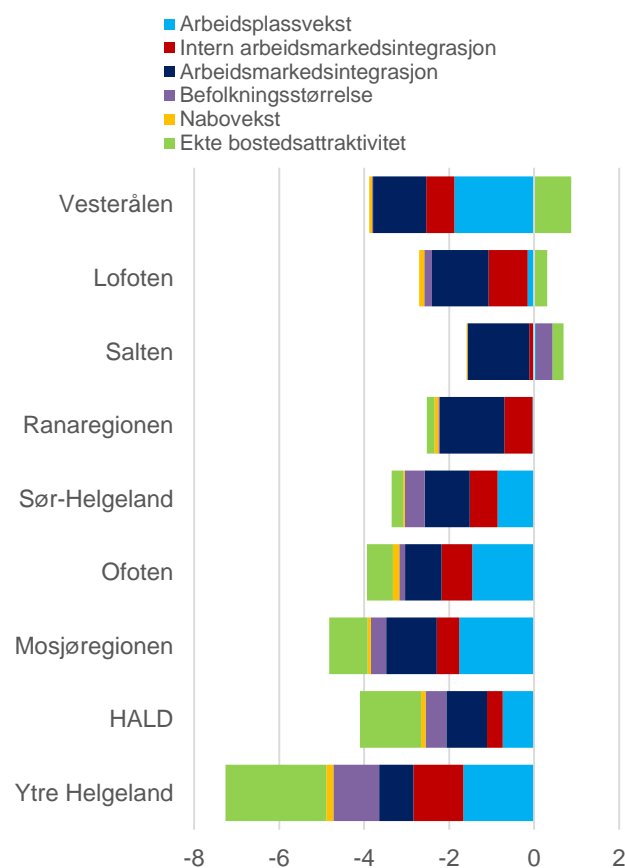
Lofoten har i den siste treårsperioden hatt meget positiv bostedsattraktivitet. Over en tolvårsperiode har bostedsattraktiviteten vært positiv, men liten. Den har rangert som nummer 29 blant de 80 regionene. Vi ser av figuren under at Lofoten taper innbyggere på grunn av lav arbeidsmarkedsintegrasjon, intern og eksternt.

Salten har nesten nøytral bostedsattraktivitet. Salten taper innbyggere på grunn av den lave eksterne arbeidsmarkedsintegrasjonen.

Ytre Helgeland hadde en svak positiv bostedsattraktivitet den siste treårsperioden. Over den siste tolvårsperioden har bostedsattraktiviteten vært negativ, og er rangert som nummer 74 blant landet 80 regioner. Figur 61 viser at det er arbeidsplassutviklingen og de strukturelle forholdene som forklarer mest av den relativt dårlige flyttebalansen. Men det er også mye som ikke er forklart av dette. Dette er forhold som vi antar ligger innenfor regionens eget handlingsrom. Så regionen vil ved hjelp av de rette tiltakene kanskje kunne bedre flyttebalansen? Hvert fall gjøre den mindre dårlig

Figur 60: Bostedsattraktivitet fire siste treårsperioder i regionene i Nordland. Rangering blant 80 regioner.

Figur 61: Relativ nettoflytting til regionene i Nordland dekomponert i arbeidsplassvekst, strukturelle flyttefaktorer og ekte bostedsattraktivitet, summen av fire siste treårsperioder.

3.2.6 Bostedsattraktivitet i kommunene

Træna og Værøy har både i den siste treårsperioden og over en periode på tolv år hatt en bedre flyttebalanse enn de strukturelle forholdene skulle tilsi. De er rangert som nummer 12 og 13 blant landets 428 kommuner med hensyn til bostedsattraktivitet. Begge kommunene har imidlertid utfordringer med flyttebalansen grunnet en lav befolkningsstørrelse og en lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette vises i figuren på neste side.

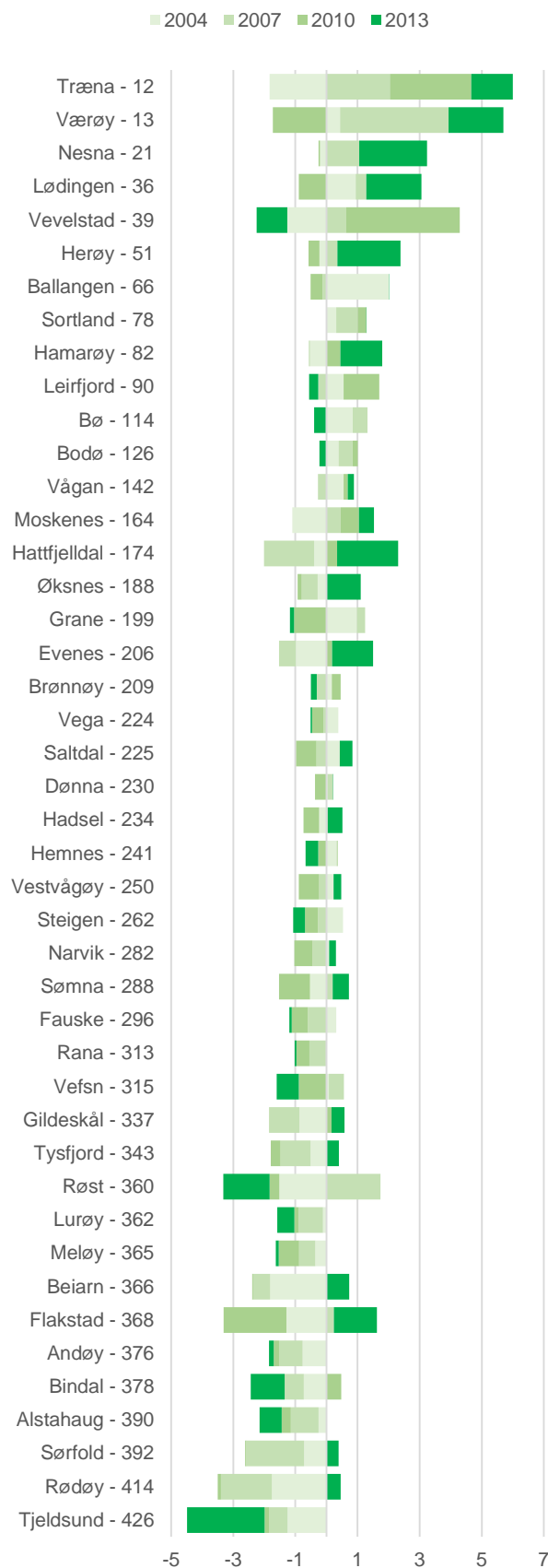
Nesna og Lødingen har også hatt positiv bostedsattraktivitet, spesielt i den siste treårsperioden. Disse kommunene har tapt innflyttere på grunn av dårlig arbeidsplassutvikling, lav arbeidsmarkedsintegrasjon og lav befolkningsstørrelse. Dette vises i figuren på neste side.

Bodø, som er kommunen med best forutsetninger for positiv nettoflytting i Nordland har hatt en negativ bostedsattraktivitet den siste treårsperioden, men den har vært positiv i periodene før.

Rana, som tjener innflyttere på grunn av befolkningsstørrelsen, har tapt tilsvarende mange innflyttere på grunn av lav bostedsattraktivitet.

Hamarøy, Hattfjelldal, Øksnes, Evenes og Flakstad har hatt positiv bostedsattraktivitet den siste treårsperioden.

Tjeldsund er den nest-nest minst attraktive kommunen i landet mht. bosted. Bostedsattraktiviteten har vært spesielt dårlig den siste treårsperioden. Figuren på neste side viser at bostedsattraktiviteten forklarer mer av den negative nettoflyttingen enn arbeidsplassutviklingen og de strukturelle forholdene.

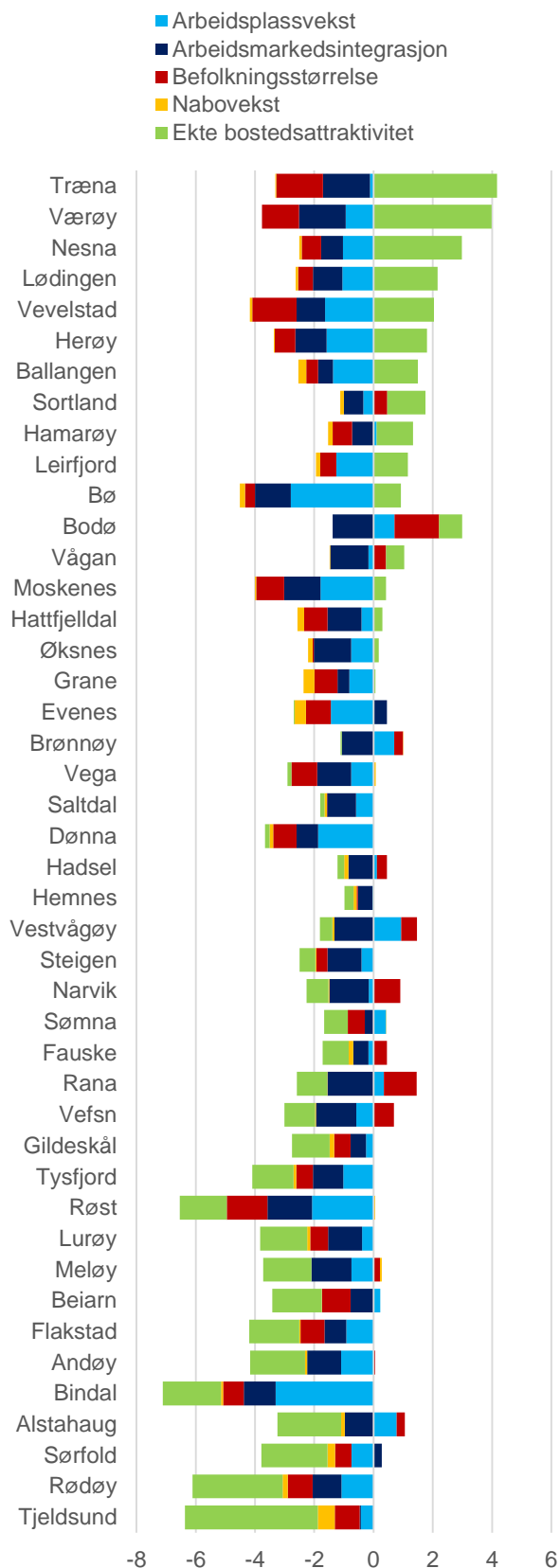
Figur 62: Bostedsattraktiviteten i kommunene i Nordland for de siste fire treårsperiodene. Rangering blant landets 428 kommuner.

3.2.7 Bostedattraktivitet og struktur i kommunene

For mange kommuner i Nordland kan den relative nettoflyttingen forklares fullt ut av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. Dette gjelder f.eks. Grane, Evenes, Brønnøy og Vega. Disse kommunene har hatt nøytral bostedsattraktivitet.

Noen kommuner har en bedre flyttebalanse enn forutsetningene skulle tilsi.

I kommuner som Alstadhaug, Sørfold, Rødøy og Tjeldsund kan ikke all nettofraflytting forklares av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. Mye av den negative nettoflyttingen er uforklart. Disse kommunene har et utnyttet potensiale til å skaffe seg flere innflyttere eller til å ikke miste innbyggerne de allerede har.

Figur 63: Relativ nettoflytting til kommunene i Nordland dekomponert i arbeidsplassvekst, strukturelle flyttefaktorer og ekte bostedsattraktivitet, summen av fire siste treårsperioder.

4. Scenarier for framtidig vekst

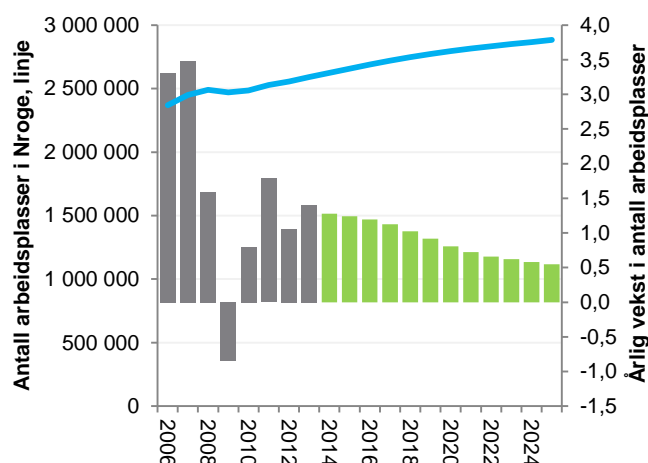
Vi skal avslutte denne delen av rapporten med å se på hva som er sannsynlige og mulige scenarier for framtidig utvikling. Framtidsscenariene er basert på at de strukturelle forholdene vil fortsette, men at kommunene kan påvirke sin egen attraktivitet.

4.1 Strukturelle forhold

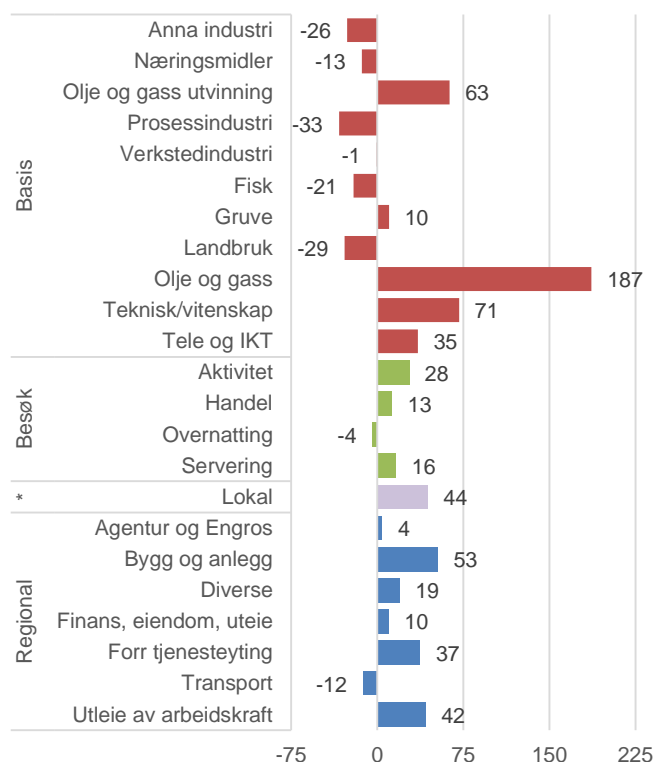
De strukturelle forholdene som kommer til å påvirke hver enkelt kommune vil være et resultat av hvor sterk veksten i hele Norge blir. Dessuten vil veksten i en enkeltkommune også bli påvirket av hvilke sektorer og bransjer som kommer til å vokse i framtiden. Vi skal innledningsvis gjøre rede for hvordan vi kommer fram til et sannsynlig normalscenario for den nasjonale veksten og hvordan den fordeles.

Vi baseres oss på SSBs middelframskrivning for befolkningsveksten i Norge. Det forventes sterk innvandring de neste årene, som fører til tilsvarende sterk befolkningsvekst. Deretter antas det at nettoinnvandringen til Norge faller, slik at befolkningsveksten også faller. Framskrivningen gjelder for befolkningsvekst, men vi kan også bruke disse framskrivningene til å beregne sannsynlig arbeidsplassutvikling. Vi forutsetter da ganske enkelt at andelen av befolkningen som er sysselsatt vil være konstantⁱⁱⁱ, slik at befolkning og arbeidsplasser vil vokse i samme takt.

Strukturelle endringer er en av de viktigste drivkreftene for framtidig fordeling av veksten i antall arbeidsplasser mellom kommuner. Kommuner med konsentrasjon i vekstbransjer får vekstimpulser, mens kommuner med mange arbeidsplasser i næringer med nedgang vil bli negativt påvirket. I våre scenarier har vi lagt inn at vekstmønsteret mellom sektorer og bransjer vil fortsette med den samme tendensen i de kommende årene som i perioden 2000-2013. Vi ser hvordan veksten har variert i de ulike bransjene i figuren under til høyre.

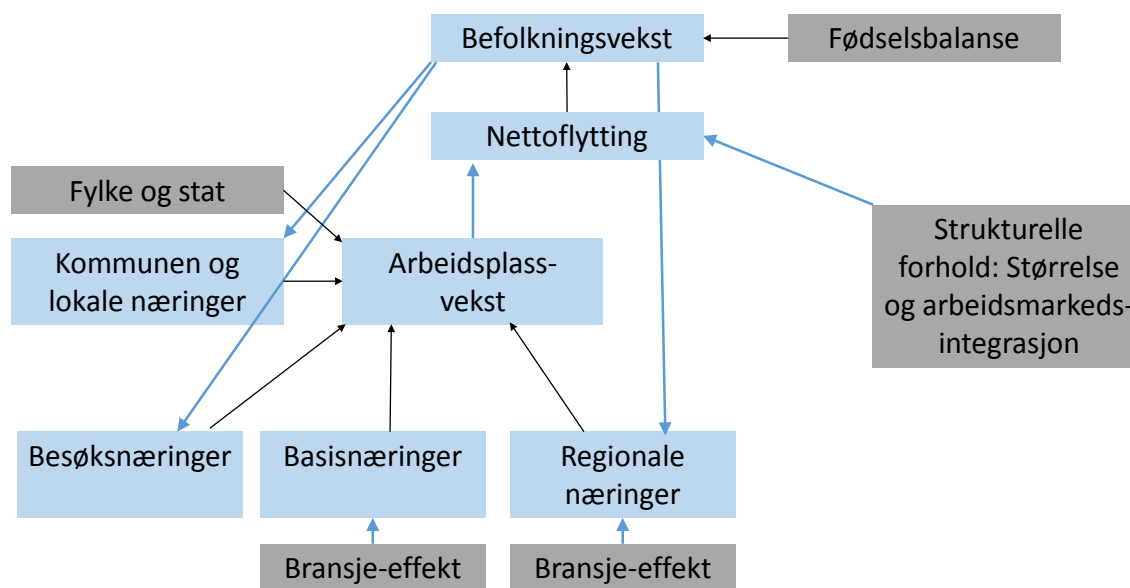
Figur 64: Arbeidsplassveksten i Norge fram til 2013, og beregnet arbeidsplassvekst ut fra at sysselsetningsandelen skal være konstant og SSBs middelprognose for befolkningsveksten.

Figur 65: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2013 i Norge.

4.2 Modellens dynamikk

I scenariomodellen bruker vi den samme modellen som vi brukte for å analysere den historiske utviklingen. Det er først og fremst utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser som modellen vil vise. Samtidig viser modellen hvordan antall arbeidsplasser vil fordele seg mellom sektorer og næringstyper.

Figur 66: Scenariomodellens oppbygging. De grå boksene er eksogene variabler, som baserer seg på historiske tall. De blå boksene blir bestemt i modellen. De sorte pilene viser definisjonsmessige sammenhenger, som at befolkningsveksten er summen av fødselsbalansen og nettoflytting, og at arbeidsplassveksten er summen av veksten i alle sektorer og næringstyper. De blå pilene viser sammenhenger som er lagt inn i modellen, og som er basert på regresjonsanalyser av historiske sammenhenger.

I modellen blir framtidig vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer et resultat av forventet vekst i de ulike bransjene på landsbasis, og vi legger da til grunn at veksten i de ulike bransjene i kommunen blir den samme som på landsbasis. Veksten i besøksnæringene er antatt å være den samme som på landsbasis i utgangspunktet, men justert for befolkningsveksten. De regionale næringene blir positivt påvirket av både befolkningsvekst og samtidig påvirket av bransjestrukturen.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i statlig sektor og i fylker antas å fortsette som før, og vil ikke være påvirket av kommunens egen arbeidsplassvekst.

Den relative arbeidsplassveksten i kommunen vil få en effekt på nettoflyttingen. Her baserer vi modellen på den empiriske sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner de ti siste årene. Nettoflyttingen blir også påvirket av strukturelle forhold som kommunens befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon, som antas å ha samme effekt i framtiden som historiske data viser.

Denne modellen representerer «business as usual», der de strukturelle endringene de siste årene framskrives. Samtidig baserer dette scenariet seg på at regionen har en utvikling «som normalt», dvs. at regionen har helt nøytral attraktivitet.

4.3 Normalscenario for Nordland

I figuren til høyre viser vi hvilken utvikling Nordland vil få dersom normalscenariet slår til.

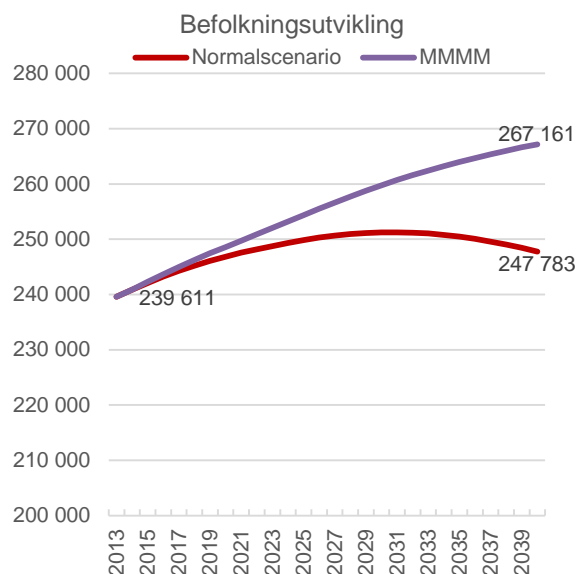
Fra de foregående kapitlene så vi at Nordland har dårlige strukturelle forhold for flytting, spesielt på grunn av lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Vi har også sett at Nordland har dårlige strukturelle forhold for vekst i næringslivet, spesielt gjennom at bransjestrukturen i basisnæringene er dårlig. Videre er forutsetningene for vekst i besøksnæringene dårlige på grunn av lav befolkningsvekst.

Dersom de strukturelle forholdene fortsetter og dersom utviklingen i Norge fortsetter noenlunde som før, vil folketallet i Nordland først øke, for så å avta igjen. Det forventes at befolkningen vil øke med litt over 8 000 innbyggere fra i dag til 2040. Det tilsvarer en vekst på 3,4 prosent.

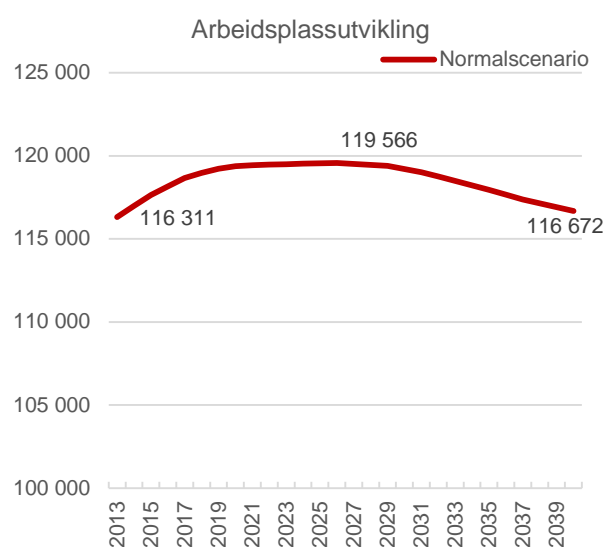
Nedgangen vil komme sist i perioden, etter hvert som det antas at Norges befolkning vil vokse langsommere enn før. Normalscenariet er mer pessimistisk enn SSBs middelframskrivning. Det kommer av at SSB har lagt inn en dempingsfaktor i den innenlandske flyttingen som blir sterkere lenger ut i perioden. Det vil innebære at det sentraliserende flyttemønsteret vil avta. I vårt normalscenario ligger det imidlertid ingen slik dempingsfaktor.

I figuren under vises arbeidsplassutviklingen. Antall arbeidsplasser forventes å øke litt de første årene, for deretter å synke. Det forventes at det vil være omtrent like mange arbeidsplasser i Nordland i 2040 som i dag.

Nordlands ugunstige bransjestruktur bidrar til en relativt lav arbeidsplassvekst. En relativt lav befolkningsvekst påvirker også arbeidsplassveksten i kommunal sektor, lokale næringer, besøksnæringer og de regionale næringene negativt.

Figur 67: Antall innbyggere i Nordland, framskrevet til 2040. Normalscenariet og SSBs middelframskrivning.

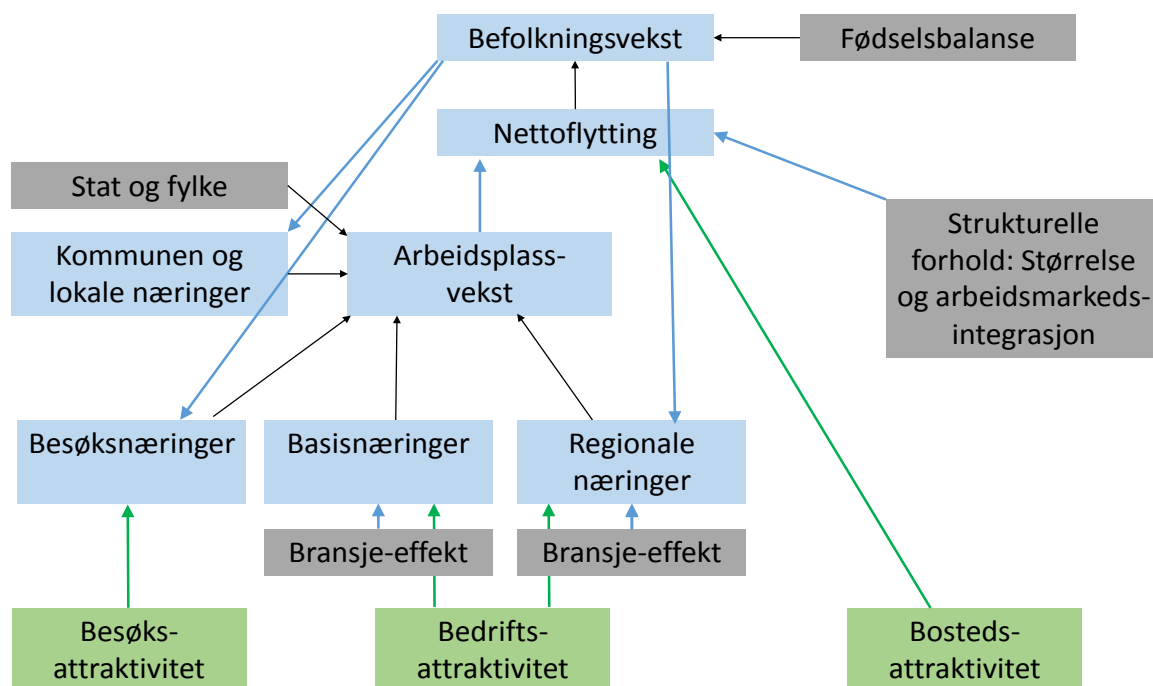

Figur 68: Normalscenario for arbeidsplassvekst i Nordland.

4.4 Alternative scenarier med attraktivitet

Normalscenariet er basert på at utviklingen i kommunen er absolutt normal, både med hensyn til arbeidsplassvekst i de enkelte bransjene, og med hensyn til nettoflytting i forhold til arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Attraktivitetsmodellen er basert på at kommuner kan påvirke egen vekst og oppnå en bedre utvikling enn slike framskrivninger tilsier. Attraktivitet er «statistisk unormal» vekst.

Vi vil derfor utvide scenariomodellen gjennom å legge inn historisk attraktivitet for regionen, og deretter legger vi inn ulike forutsetninger om framtidig attraktivitet som vil skape vekst i regionen.

Figur 69: Scenario-modellen utvidet med attraktivitet for besøk, bedrift og bosted.

I denne modellen kan vi legge inn verdiene for historisk attraktivitet, dvs. den attraktiviteten som regionen har hatt de siste årene. Da kan vi se hvilken utvikling regionen vil få dersom de fortsetter med den attraktiviteten de har hatt for bosted, bedrifter og besøk i de siste årene.

Vi har sett at Nordland har hatt en unormal lav vekst i de regionale næringene, men en unormal høy vekst i besøksnæringene. Videre har vi sett at Nordland har hatt en bostedsattraktivitet som har vekslet på å være positiv og negativ. Hvordan vil befolknings- og arbeidsplassutviklingen i Nordland utvikle seg dersom dette fortsetter?

4.5 Scenarier for historisk attraktivitet

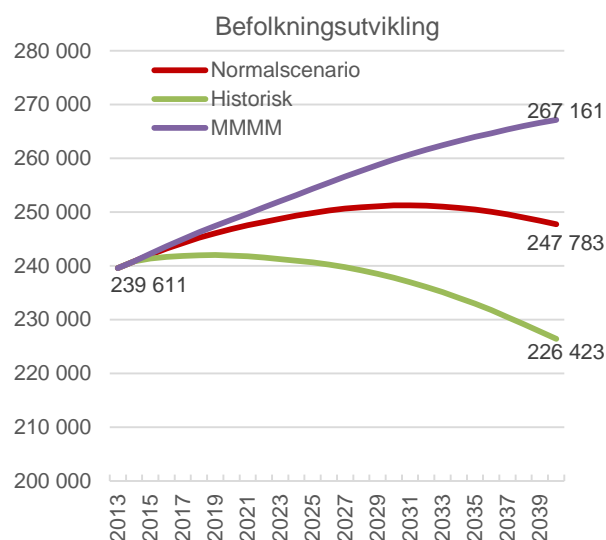
Vi kan legge inn de historiske verdiene^{iv} for Nordland sin attraktivitet som bosted, og historiske verdier for attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer i modellen, og se hvilken utvikling det fører til.

Tabell 5: Historiske verdier for attraktiviteten i Nordland og standardavviket for alle fylkers attraktivitet. Næringsattraktiviteten er målt som årlig bransjejustert vekst, mens bostedsattraktiviteten er målt som antall standardavvik fra landsgjennomsnittet.

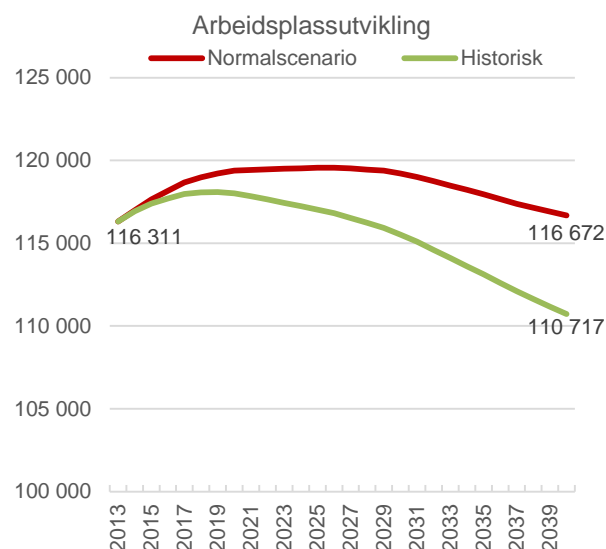
	Historisk	StDev
Bostedsattraktivitet	-0,3	0,2
Bedriftsattraktivitet - Basisnæringer	0,2	2,1
Besøksattraktivitet	0,5	1,3
Bedriftsattraktivitet - Regionale næringer	-0,5	1,7

I kapitlene før har vi sett spesielt på utviklingen i arbeidsmarkedet etter finanskrisen. Denne scenariomodellen tar siste ti års utvikling i betraktning, og derfor avviker attraktivitetsnivået noe fra analysene på de forrige sidene. Over en tiårsperiode har den årlige bostedsattraktiviteten i Nordland vært negativ, mens basisnæringene og besøksnæringene har hatt en bedre vekst enn forventet. Utviklingen i de regionale næringene har vært dårlig hele tiden. I snitt har basisnæringene hatt en ekstra årlig vekst på 0,2 prosent, mens besøksnæringene har hatt en ekstra årlig vekst på 0,5 prosent. Tilsvarende har de regionale næringene hatt en svakere vekst, og den manglende veksten har vært på -0,5 prosent. Forutsatt at dette fortsetter, vil befolkningen i Nordland avta med over 13 000 innbyggere innen 2040.

Antall arbeidsplasser vil også synke. Den lave bostedsattraktiviteten vil påvirke befolkningsutviklingen negativt, og dette vil igjen påvirke arbeidsplassveksten negativt. Den lave attraktiviteten i de regionale næringene vil også bidra til arbeidsplassnedgang. Lav attraktivitet i de regionale næringene får sterk betydning for arbeidsplassutviklingen, siden denne næringen utgjør en stor andel av arbeidsplassene.

Figur 70: Ulike scenarier for attraktivitet og SSBs middelframskriving for befolkning.

Figur 71: Ulike scenarier for attraktivitet med hensyn til utvikling i samlet antall arbeidsplasser.

Nordland er dermed bedre tjent med å ha en utvikling som er statistisk normal enn å videreføre det historiske attraktivitetsnivået.

Men hva om Nordland klarer å bli attraktiv langs alle dimensjonene? Nordland har jo allerede vært attraktiv for basis og besøk. Og i noen år har Nordland hatt positiv bostedsattraktivitet. Under et slikt scenario, hvordan vil det da gå med utviklingen?

4.6 Høyvekstscenario

Vi har til slutt lagt inn verdier for et høyvekstscenario, som viser hvilken vekst Nordland kan oppnå dersom de lykkes med å være attraktive både som bosted og for næringsliv.

I tabellen under har vi lagt inn verdier for framtidig attraktivitet som vi anser om et «best case».

Tabell 6: Verdier for attraktivitet i et høyvekstscenario, historisk attraktivitet og standardavviket for regional attraktivitet.

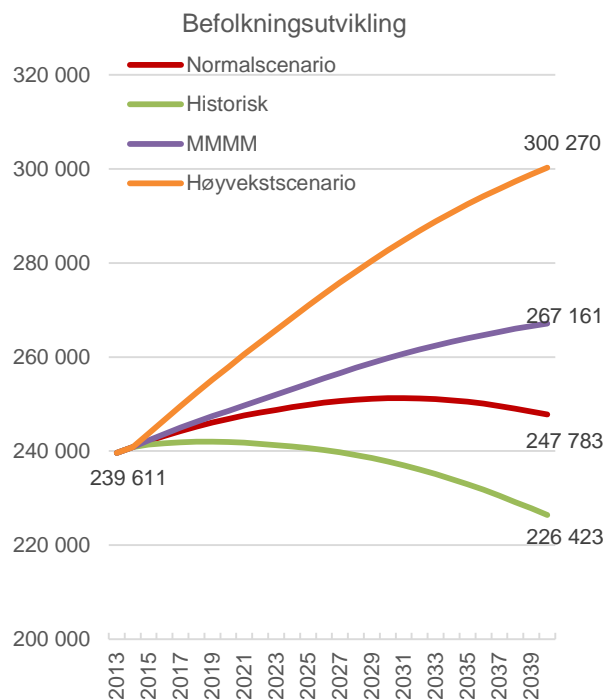
	Høyvekst	Historisk	StDev
Bostedsattraktivitet	0,5	-0,3	0,2
Bedriftsattraktivitet - Basisnæringer	1,0	0,2	2,1
Besøksattraktivitet	1,0	0,5	1,3
Bedriftsattraktivitet - Regionale næringer	1,0	-0,5	1,7

Vi forutsetter nå at en årlige veksten utover det forutsetningen tilsier i samtlige næringstyper vil være på én prosent, mens den årlige bostedsattraktiviteten vil være et halvt standardavvik over gjennomsnittet. Dette er et mål som er litt vanskelig å oppnå, men det er ikke urealistisk.

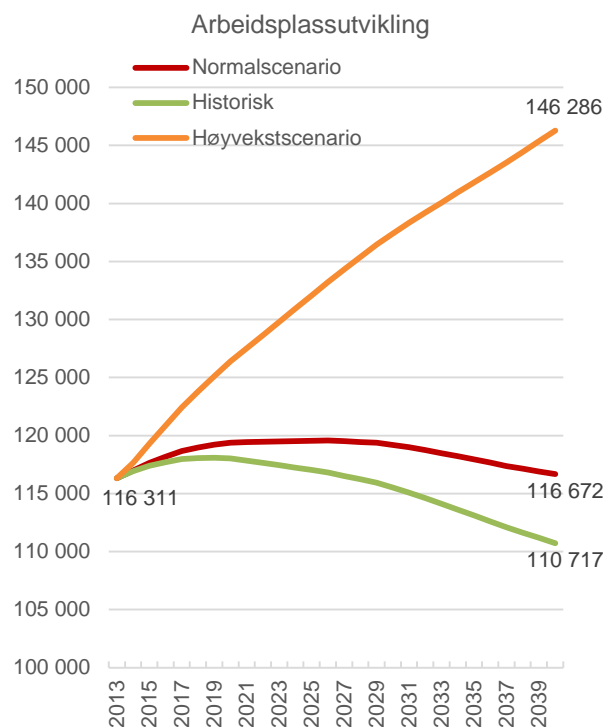
Siden vekst i antall arbeidsplasser påvirker flyttingen positivt, gir dette igjen flere arbeidsplasser, som igjen påvirker flyttingen positivt. Disse gjensidige positive ringvirkningene kan da bidra til at Nordlands befolkning øker med en fjerdedel til over 300 000 innen 2040. Dette er en anslag som er mye høyere enn SSBs middelframskrivning.

Under et slikt scenario vil også antall arbeidsplasser øke med omtrent en fjerdedel, dvs. nesten 30 000 arbeidsplasser.

Dette betyr at tross dårlige strukturelle forhold for vekst i næringslivet og dårlige strukturelle forhold for flytting – som hovedsakelig skyldes lav arbeidsmarkedsintegrasjon – kan Nordland oppnå en særdeles høy vekst dersom fylket klarer å snu på den lave bostedsattraktiviteten og attraktiviteten i de regionale næringene.

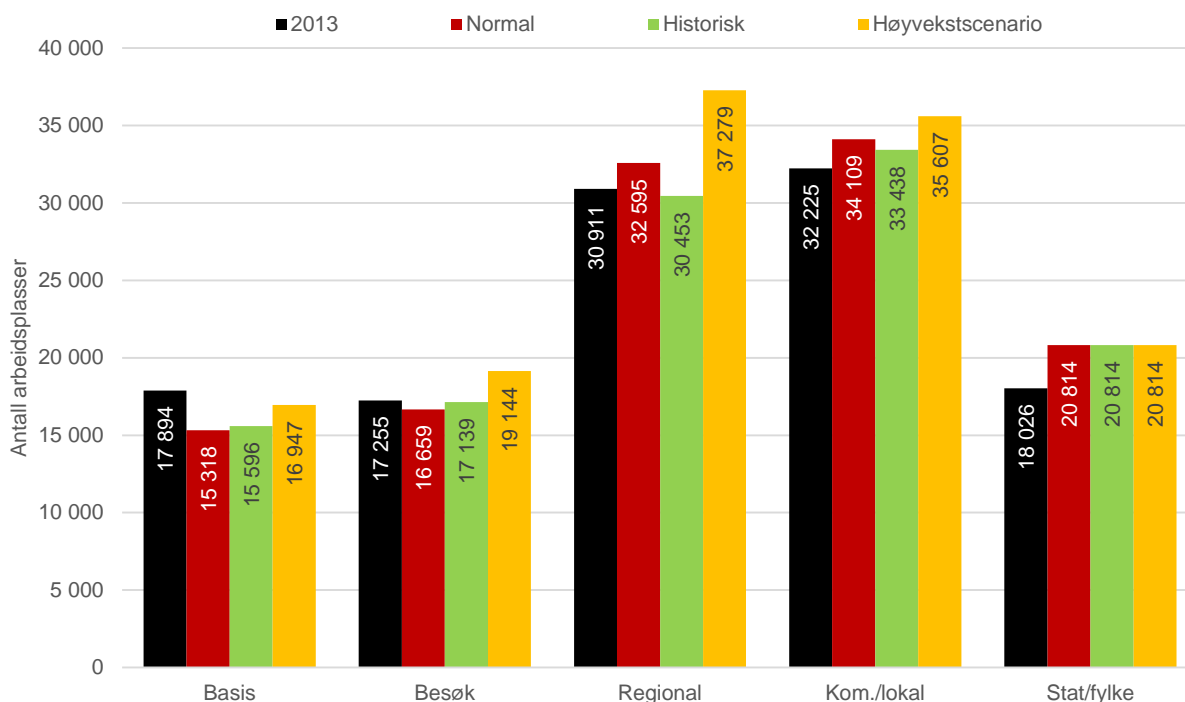
Figur 72: Befolkningsutvikling i ulike scenarier for attraktivitet, Nordland.

Figur 73: Arbeidsplassutvikling for ulike scenarier for attraktivitet, Nordland.

4.6.1 Hvor kommer veksten i vekstscenariene?

Vi kan også vise hvordan arbeidsplassutviklingen blir i de ulike scenariene når vi deler opp i de ulike sektorene og næringstypene. I tabellen under viser vi antall arbeidsplasser i 2013, og antall arbeidsplasser i 2023 for de ulike scenariene.

Figur 74: Antall arbeidsplasser i ulike sektorer og næringstyper i 2013, og i 2023 i de ulike scenariene.

Antall arbeidsplasser i basisnæringene vil nok bli redusert uansett scenario, også dersom Nordland klarer å bli attraktiv for bedrift i basisnæringene. Vi presiserer at her er det lagt til grunn at utviklingen i næringslivet fortsetter noenlunde slik det har gjort de siste årene. Det har vært mye snakk om nedgang i oljenæringen i nyhetene i det siste, og det har vært innvendt at man kanskje i stedet skal satse på andre næringer, f.eks. fisk – en basisnæring Nordland har relativt mye av. De strukturelle forholdene kan endre seg, men det tar ofte tid. Under modellens forutsetninger tyder alt på at antall arbeidsplasser i basisnæringene vil fortsette å synke. Attraktivitetsnivået bestemmer om det vil synke mye eller lite.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene vil også avta dersom utviklingen fortsetter som normalt eller dersom det historiske attraktivitetsnivået videreføres. Under høyvekstscenarioet vil det bli vekst. Veksten vil da komme både fra bedre strukturelle forhold gjennom høyere befolkningsvekst – og gjennom økt attraktivitet.

Det er derimot de regionale næringene som vil være mest utslagsgivende. Det skyldes, som nevnt før, at de regionale næringene er en stor næringstype. 27 prosent av arbeidsplassene i Nordland er i de regionale næringene. En stor del av arbeidsplassveksten under høyvekstscenarioet vil komme fra de regionale næringene.

Antall arbeidsplasser i kommunal sektor/lokale næringer forventes også å øke mye under høyvekstscenarioet. Det skyldes befolkningsveksten. Antall arbeidsplasser i kommunal sektor/lokale næringer forventes å øke uansett, men mer under et normalscenario enn under et historisk scenario. Det skyldes at under normalscenarioet vil befolkningsveksten bli bedre enn under scenarioet med historiske attraktivitetsverdier.

Antall arbeidsplasser i statlig og fylkeskommunal sektor forventes å øke, og det vil øke omtrent like mye uansett scenario.

5. Utdanning

Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkning. Deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

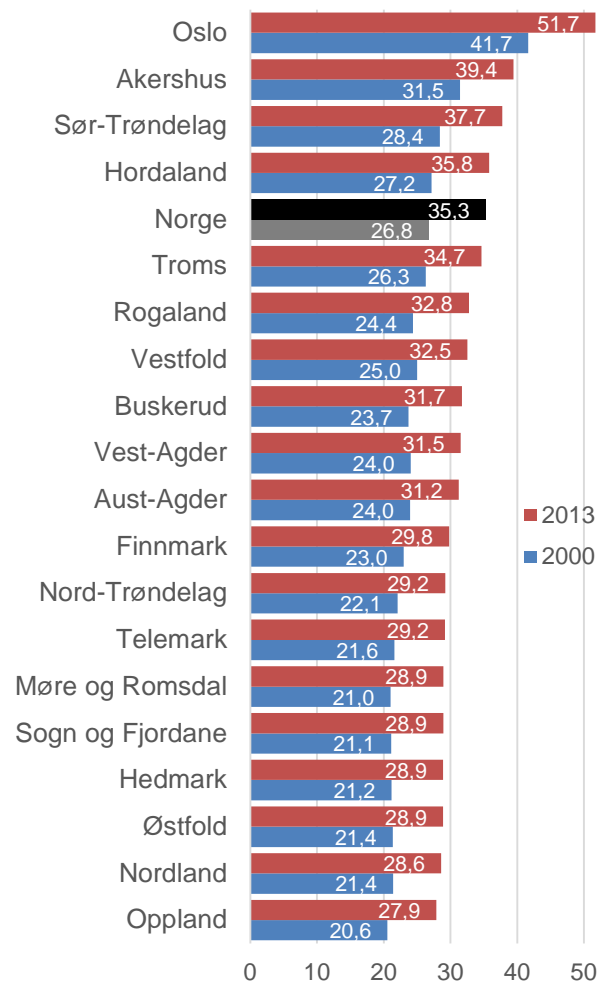
5.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom fylkene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 51,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt. Etter Oslo er det Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland som har høyest andel av de sysselsatte med høyere utdanning. Det er bare fire fylker som har utdanningsnivå over landsgjennomsnittet.

I Nordland har 28,6 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Nivået er nest lavest etter Oppland, men omtrent like høyt som mange andre fylker, f.eks. Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hedmark og Østfold.

Det er en vesentlig større andel av befolkningen som har høyere utdanning i 2013 enn i 2000. De unge tar utdanning i større grad enn før, og etter hvert som de trer inn i arbeidslivet til erstatning av de som går ut i pensjon, øker utdanningsnivået år for år.

I Nordland har andelen høyt utdannede økt fra 21,4 til 28,6 prosent.

Figur 75: Andel av den sysselsatte befolkningen minst tre års utdanning på høyskole eller universitet.

5.1.1 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av fylkene. Oslo har et ganske mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det samme gjelder Akershus, Buskerud, Vestfold, Sør-Trøndelag og Finnmark. På Østlandet har Østfold, Hedmark, Oppland og Telemark høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn. Kanskje betyr det at fylker som Oslo, Akershus og Vestfold er attraktive steder som bosted for folk med høyere utdanning? I så fall vil Hedmark og Telemark vært tilsvarende mindre attraktive for personer med høy utdanning. Kanskje har de med høyere utdanning større preferanse for å bo urbant? Eller bedre råd til å bo i de relativt dyrere byene?

Nordland er et fylke preget av lite pendling over fylkesgrensene, og fylket har lavest arbeidsmarkedsintegrasjon i Norge. Nordland er et langstrakt fylke, og det er derfor ikke unaturlig at det er lite pendling på tvers av fylkesgrensene. For fylker som Oslo, Akershus og Buskerud fortøner dette seg annerledes. Siden Nordland er preget av lite pendling på tvers av fylkesgrensene, vil vi være forsiktige med tolkningen av dataene.

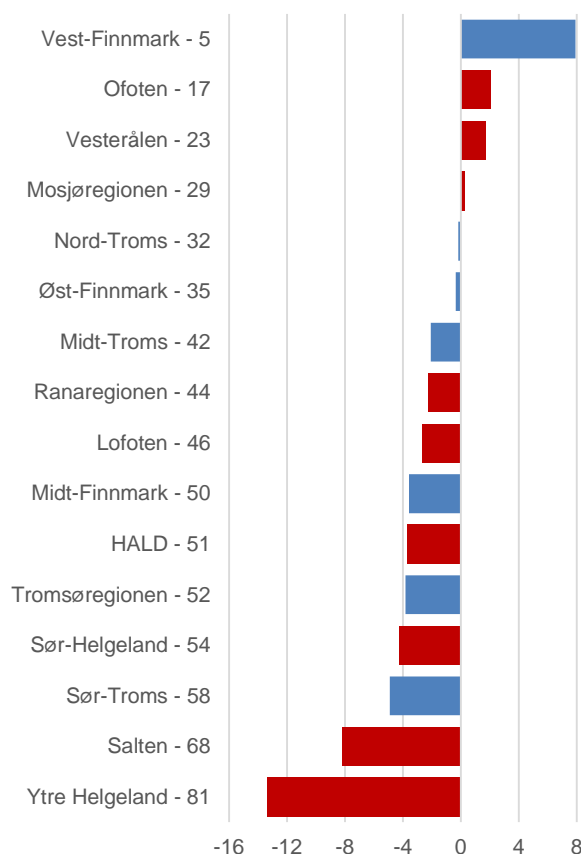
I 2013 var det 4 029 personer som pendlet inn til Nordland, og av disse hadde en tredel høyere utdanning. Det var 7 504 personer som pendlet ut av fylket, og av disse hadde 26,3 prosent høyere utdanning. Dermed er andelen høyt utdannede høyere hos de som pendler inn enn ut, og slik sett kan kanskje Nordland tolkes som et fylke som er relativt mer attraktivt å jobbe i for de med høyere utdanning, enn å bo i. Men pendlingsgraden er som nevnt lav, så vi skal være forsiktige med å konkludere noe.

Forskjellene blir tydeligere når vi ser på differansen mellom ut- og innpendlere på regionnivå. Ofoten og Vesterålen er regioner der andelen høyt utdannede er høyere blant de som pendler ut enn inn. Disse regionene er dermed kanskje relativt attraktive som bosted for de med høyere utdanning.

I Salten og Vesterålen er andelen høyt utdannede blant de som pendler inn høyere enn andelen høyt utdannede hos de som pendler ut.

Tabell 7: Andel med høyere utdanning hos pendlere, 2013.

	Samme sted	Pendler inn	Pendler ut	Differanse
Oslo	51,7	43,6	51,6	8,0
Vestfold	31,8	30,8	36,2	5,4
Finnmark	29,5	30,7	34,0	3,3
Akershus	35,1	42,5	45,7	3,3
Sør-Trøndelag	37,6	37,8	39,6	1,8
Buskerud	29,8	36,5	38,1	1,6
Rogaland	33,1	29,5	28,5	-0,9
Østfold	28,3	34,6	31,7	-2,9
Møre og Romsdal	29,1	30,4	27,4	-3,1
Sogn og Fjordane	29,0	31,8	28,4	-3,4
Aust-Agder	30,9	36,3	32,9	-3,4
Oppland	27,6	33,5	29,7	-3,9
Vest-Agder	31,7	34,6	30,3	-4,3
Hedmark	28,7	36,4	30,2	-6,2
Nordland	28,8	33,6	26,3	-7,4
Hordaland	36,4	37,3	28,9	-8,4
Telemark	29,4	38,0	27,9	-10,1
Troms	35,0	39,9	29,4	-10,5
Nord-Trøndelag	29,0	42,5	30,4	-12,1

Figur 76: Differanse mellom andel med høy utdanning mellom ut- og innpendlere. Rangering blant de 84 regionene.

5.1.2 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har en mye høyere andel ansatte med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens over 65 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning. Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor.

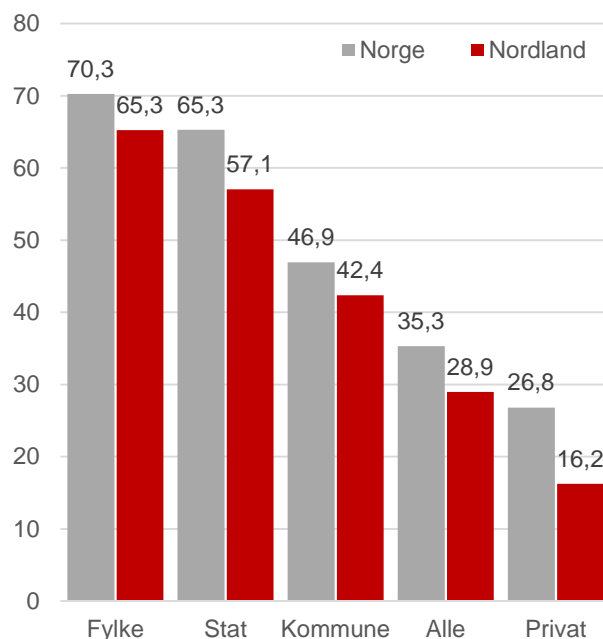
Andelen høyt utdannede er lavere enn landsgjennomsnittet i alle sektorer i Nordland. Det er størst forskjell i privat sektor. Mens 26,8 prosent av de som jobber i privat sektor har høyere utdanning på landsbasis, er andelen på 16,2 prosent i Nordland.

5.1.3 Utdanningsnivå næringslivet

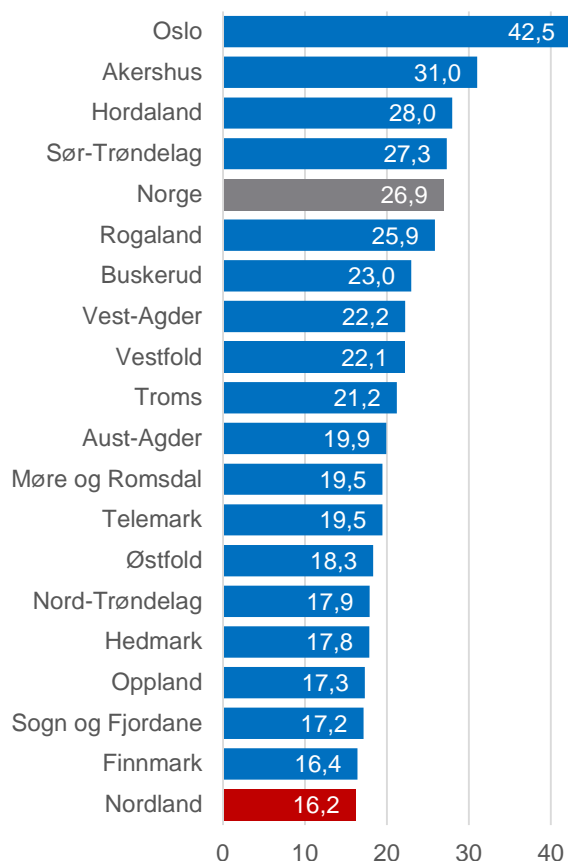
I resten av rapporten skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figuren ved siden av.

Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sitt næringsliv. 42,5 prosent av de som arbeider i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus, Hordaland og Sør-Trøndelag har også et høyere utdanningsnivå i næringslivet enn tilsvarende tall på landsbasis. Alle de andre fylkene har et lavere nivå enn landsgjennomsnittet.

Nordland er fylket i landet med lavest andel høyt utdannede i sitt næringsliv. Andelen høyt utdannede i Nordland er omtrent like høy som i Finnmark.

Figur 77: Andel med høyere utdanning etter sektor, 2013.

Figur 78: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2013.

5.1.4 Utdanningsnivå regioner

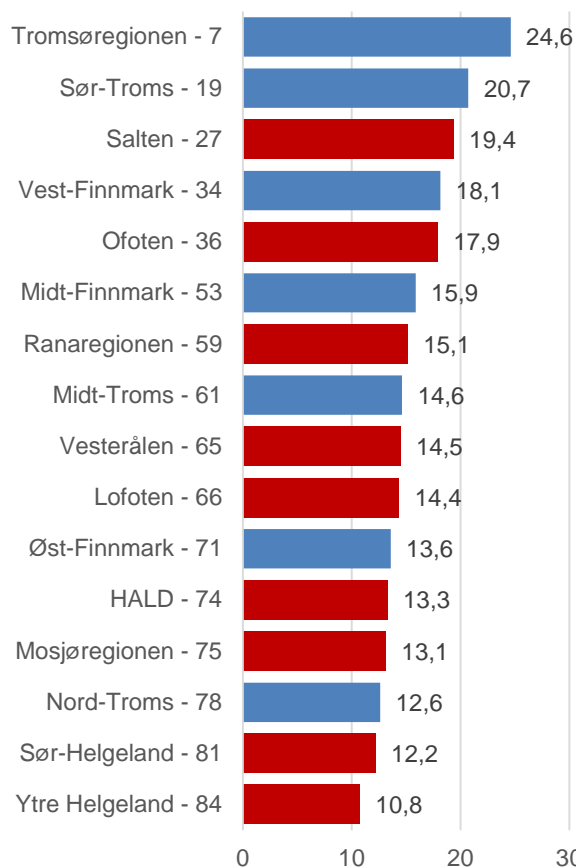
Hvordan varierer utdanningsnivået i næringslivet i regionene?

Blant regionene i Nord-Norge har Tromsøregionen og Sør-Troms det høyeste utdanningsnivået i sitt næringsliv. I en pågående studie om hvilken betydning en høyskole eller universitet har for et steds utvikling, finner vi at steder med en høyskole eller universitet ofte har et mer kompetanseintensivt næringsliv enn steder som ikke har det. Dette er foreløpige funn, så vi vil ikke konkludere for sikkert med noe, men det er ingen overraskelse at nettopp Tromsøregionen er regionen i Nord-Norge med høyest andel høyt utdannede i sitt næringsliv.

Det er heller ingen overraskelse at det er Salten som har det mest kompetanseintensive næringslivet i Nordland.

Sør-Helgeland er en region med relativt mange arbeidsplasser innen fiske, gruvedrift og landbruk. Senere i kapittelet vil vi se at dette er bransjer med en lav andel høyt utdannede på landsbasis, og at dette delvis kan forklare det lave utdanningsnivået i næringslivet.

Ytre Helgeland er regionen i Norge med lavest andel høyt utdannede i sitt næringsliv. 10,8 prosent av de som jobber i næringslivet der hadde høyere utdanning i 2013. I Ytre Helgeland er andelen sysselsatte innen fiske 24,5 ganger så stor som på landsbasis. Dette er delvis med på å forklare det lave utdanningsnivået i næringslivet der.

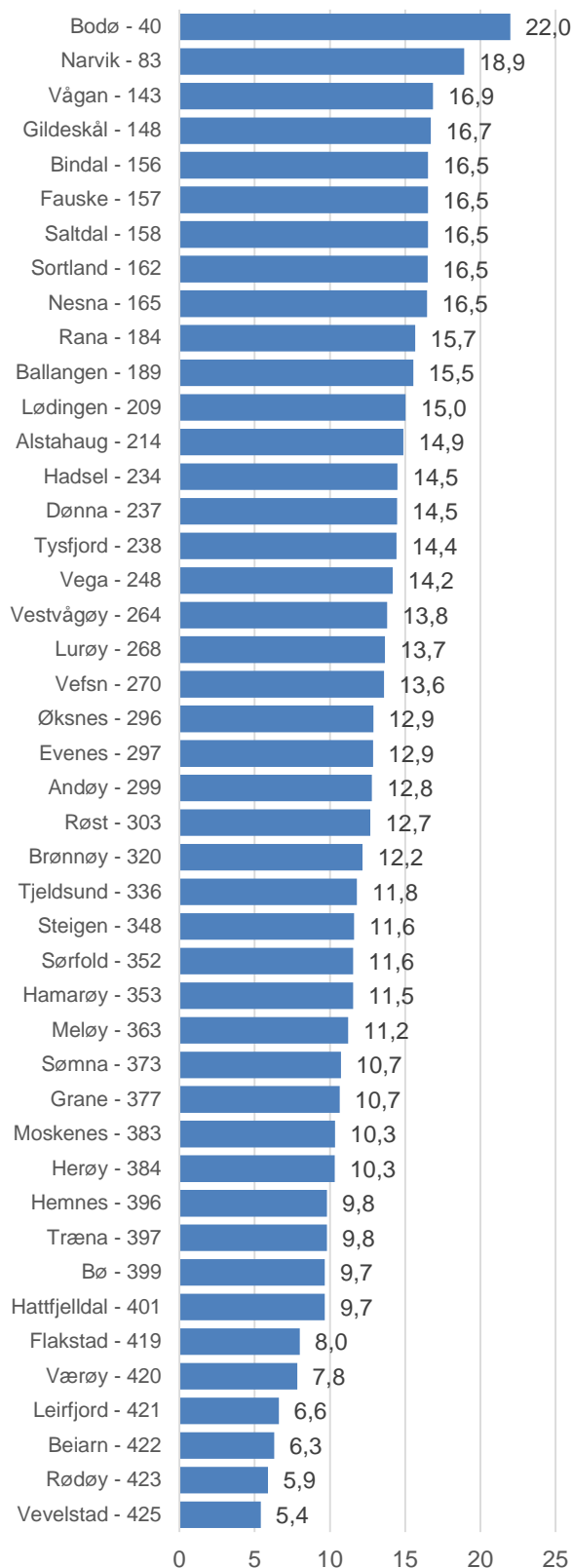
Figur 79: Andel med høyere utdanning i næringslivet i regionene, etter arbeidssted, 2013. Rangering blant landets 84 regioner.

5.1.5 Utdanningsnivå i kommuner

Vi kan også se på utdanningsnivået i næringslivet i kommunene.

Ikke overraskende er Bodø og Narvik kommunene i Nordland med høyest andel høyt utdannede i sitt næringsliv.

Vågan og Gildeskål har også et høyt utdanningsnivå i næringslivet, og det til tross for at disse kommunene har mye næringsliv i bransjer med et lavt utdanningsnivå på landsbasis.

Figur 80: Andel med høyere utdanning i næringslivet i kommunene, etter arbeidssted, 2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

5.2 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er store forskjeller mellom utdanningsnivået i de ulike bransjene. I figuren til høyre ser vi at i noen bransjer, som tele og IKT og teknisk/vitenskapelige tjenester, er andelen ansatte med høyere utdanning godt over 50 prosent. I bransjer som bygg og anlegg og handel er andelen rundt 10 prosent.

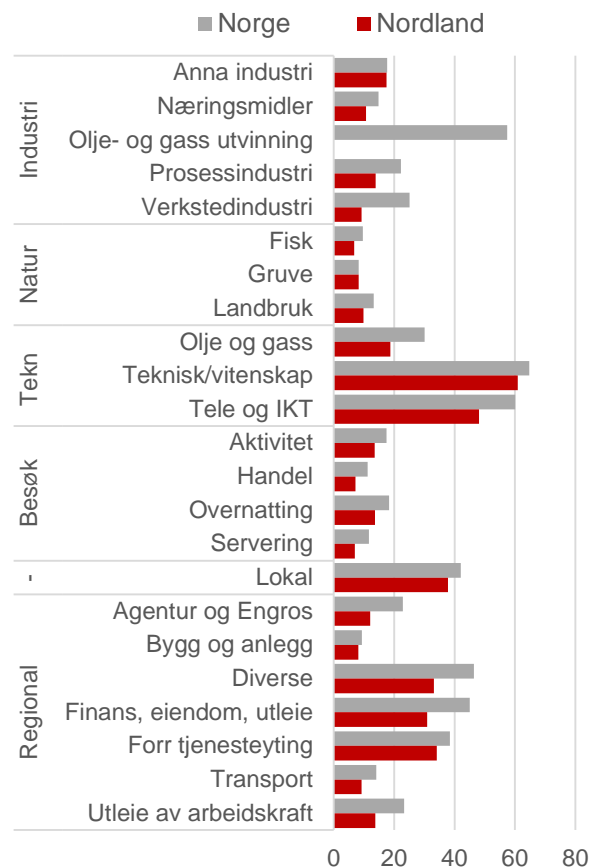
I figuren kan vi også sammenlikne utdanningsnivået mellom Nordland og Norge bransje for bransje. I samtlige bransjer er utdanningsnivået i Nordland lavere enn på landsbasis. I kapitlet om næringstyper og bransjer så vi at Nordland er et fylke med mange arbeidsplasser innen handel, bygg- og anlegg og transport. Figuren til høyre viser at dette er bransjer med en lavt utdanningsnivå på landsbasis. Videre er andelen ansatte innen fisket høyere enn andelen nasjonalt, og fisket er en bransje med et generelt lavt utdanningsnivå nasjonalt.

Ettersom det er store forskjeller mellom utdanningsnivå mellom bransjene, vil det være interessant å undersøke om de regionale ulikhetene mellom utdanningsnivå i næringslivet skyldes at bransjestrukturen er forskjellig. Det har vi gjort i den nederste figuren. Bransjeeffekten er beregnet gjennom å kalkulere hvilken andel ansatte med høy utdanning det ville vært dersom det var gjennomsnittlig utdanningsnivå i hver enkelt bransje, og deretter trekke fra næringslivets generelle utdanningsnivå. Når vi har regnet ut bransjeeffekten, kan vi også se om noen regioner har unormalt høyt utdanningsnivå når bransjeeffekten er trukket fra.

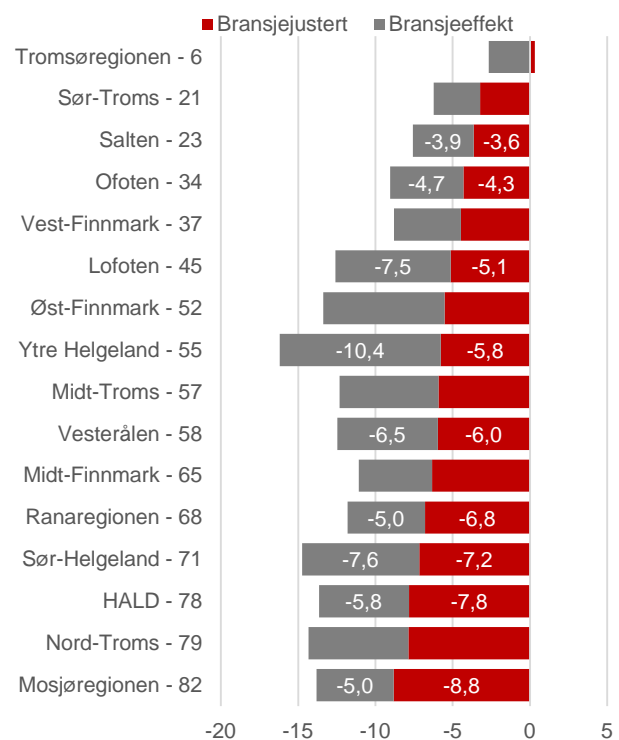
Bare noen få regioner i Norge har en bransjesammensetning som tilsier et utdanningsnivå i næringslivet som er høyere enn gjennomsnittet. I Nord-Norge har ingen regioner en slik bransjesammensetning.

Tromsøregionen har et høyere utdanningsnivå i sitt næringsliv enn bransjesammensetningen skulle tilsi. De øvrige regionene har et negativt bransjustert nivå.

Mosjøregionen har en mye lavere andel høyt utdannede i sitt næringsliv enn bransjestrukturen skulle tilsi. Salten er regionen i Nordland med minst dårlig bransjustert utdanningsnivå.

Figur 81: Andel av ansatte med minst tre års høyere utdanning i ulike bransjer i Norge og Nordland, 2013.

Figur 82: Avvik mellom regionenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjustert andel.

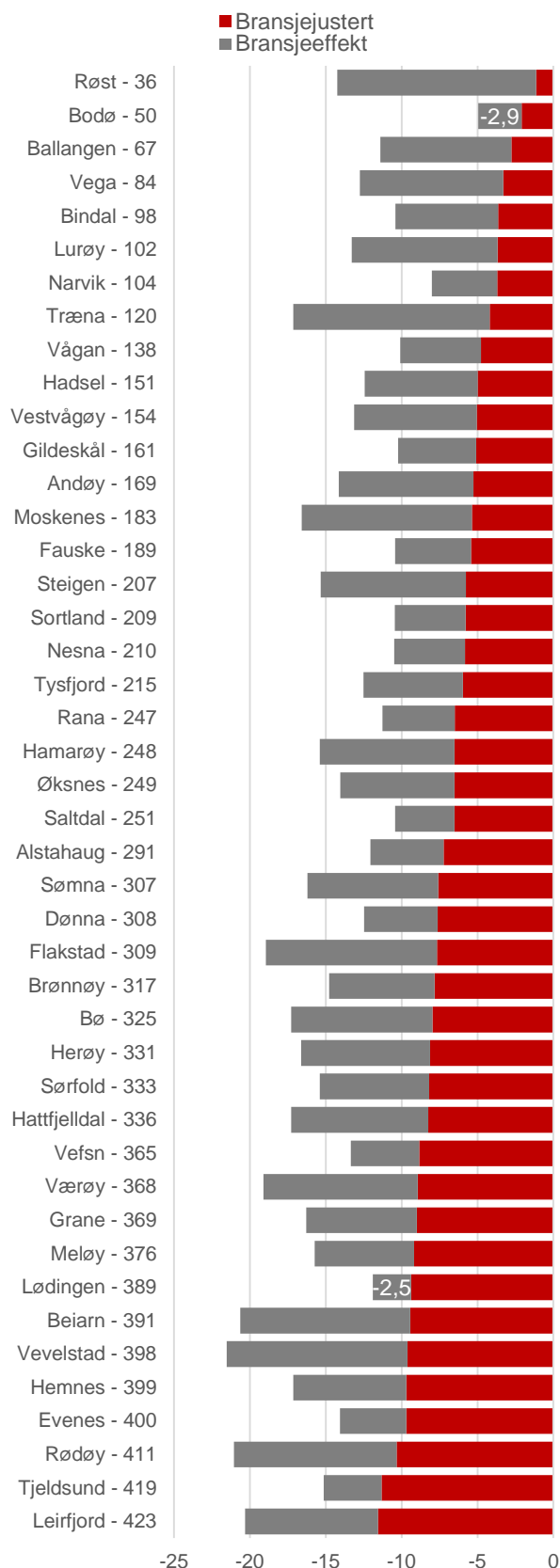
5.2.1 Bransjejustert utdanningsnivå i kommunene

Vi kan gjøre den samme analysen for kommunene som vi gjorde for regionene på forrige side.

Røst kommer ut som kommunen i Nordland med minst dårlig bransjejustert utdanningsnivå. Dette kan være tilfeldig, siden Røst er en liten kommune med kun 197 arbeidsplasser i næringslivet i 2013.

Men at Bodø rangerer høyt er ingen overraskelse. De høyt utdannede klumper seg ofte sammen i byer. Bodø har sammen med Lødingen en bransjesammensetning som tilsier at utdanningsnivået i næringslivet skal være litt - men ikke mye - lavere enn utdanningsnivået nasjonalt. Stedene som har en gunstig bransjestruktur for å oppnå høyt utdanningsnivå har også generelt høyt bransjejustert utdanningsnivå. De høyt utdannede har en tendens til å klumpe seg på noen steder, og på slike steder er det forholdsvis høyt utdanningsnivå i alle bransjer. Steder med offentlige institusjoner som drar opp utdanningsnivået på stedet, som f.eks. høgskoler, har også en tendens til å få høyt utdanningsnivå i alle bransjer i næringslivet.

En skulle tro at det å ha et høyt utdanningsnivå fører til bedre vekst og lønnsomhet i næringslivet, men denne sammenhengen har vi hatt problemer med å påvise.

Figur 83: Avvik mellom kommunenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert andel.

6. Innovasjon

Innovasjon er et sentralt begrep for å forklare global vekst. Nye produkter og forbedrede prosesser skaper økonomisk vekst. Det er derfor interessant å forsøke å måle regionale variasjoner i næringslivets innovasjon. Kan slike forskjeller være med på å forklare hvorfor regionene har ulik næringsutvikling?

Statistisk Sentralbyrå gjennomfører regelmessig en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet, som vi har fått tilgang til. Siste utgave av denne undersøkelsen ble gjennomført i 2012 og omfattet 6 595 foretak. Mange av disse hadde virksomhet i flere bransjer og kommuner, og hadde til sammen 10 165 bedrifter. Undersøkelsen har en rekke spørsmål om FoU, innovasjon og samarbeid. Vi har konsentrert oss om spørsmål som går direkte på om bedriftene faktisk har gjennomført innovasjoner.

Tabell 8: Spørsmål fra innovasjonsundersøkelsen som er brukt i innovasjonsmålingen.

	Tekst: Verdi lik 1 hvis...	Kort navn	Vekt
Produkt-innovasjon	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden 2010-2012	Vare	2
	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester i perioden 2010-2012	Tjeneste	2
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for markedet i perioden 2010-2012	Nytt for markedet	4
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for verdensmarkedet i perioden 2010-2012	Nytt i verden	4
Prosess-innovasjon	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller fremstilling av varer og tjenester i 2010-2012	Metode	2
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester i 2010-2012	Distribusjon	1
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT i 2010-2012	Støttefunksjon	1
	noen av prosessinnovasjonene introdusert i perioden 2010-2012 var nye for foretakets marked	Ny metode for markedet	3
Markeds-innovasjon	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: vesentlige endringer i design (utseende/utforming) av en vare eller tjeneste	Design	2
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye media eller nye måter for promotering av produktet	Media	1
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de spørsmålene som danner grunnlag for indikatorer for innovasjon i regioner og fylker. De er samlet i tre typer av innovasjon, produktinnovasjon, prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Det er også definert vekt for hvert av spørsmålene, som vi bruker når vi skal lage en samlet indeks for innovasjon. Vektingen er skjønnsmessig, og baserer seg på at noen av spørsmålene intuitivt virker å være viktigere enn andre. Spørsmål om produktinnovasjoner er nye for markedet og om produktinnovasjonene er nye for verdensmarkedet er tillagt størst vekt. Spørsmål om nye måter for produkt plassering eller nye metoder for prising er gitt lavest vekt.

6.1 Innovasjonsfrekvens

Den enkleste og mest direkte metoden å måle regional innovasjon på, er å se på andelen, eller frekvensen, av bedrifter som oppgir å ha gjennomført innovasjoner av de 12 ulike typer, basert på de 12 spørsmålene i tabellen på forrige side.

Tabell 9: Prosentvis andel av bedriftene som oppgir ulike typer av innovasjon. Kolonnen «N» viser antall bedrifter i fylket som har svart på undersøkelsen.

Rang	Fylke	N	Produkt-Innovasjon				Prosess-Innovasjon				Markeds-Innovasjon				Innovasjonsgrad
			Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksjon	Ny metode for markedet	Design	Media	Markedskanal	Prising	
1	Sør-Trøndelag	665	15,8	12,2	20,6	7,7	12,8	5,7	10,1	7,2	16,1	16,1	10,6	9,4	290,3
2	Hordaland	958	14,9	12,2	19,6	8,8	10,0	7,0	10,4	6,9	15,6	15,3	9,9	7,4	281,1
3	Sogn og Fjordane	245	14,7	8,2	18,0	6,5	17,1	5,3	10,2	11,8	14,3	12,7	10,8	10,0	280,8
4	Oslo	1475	15,3	14,2	20,5	7,1	8,0	5,8	9,6	5,6	17,2	15,4	10,9	10,0	278,2
5	Akershus	878	16,9	10,7	20,4	7,5	11,4	5,5	9,3	6,6	13,7	14,5	10,1	7,9	275,1
6	Telemark	320	17,8	12,5	18,4	6,6	12,5	7,2	9,4	5,6	12,1	14,6	5,6	9,6	265,3
7	Møre og Romsdal	672	15,5	9,1	19,0	8,0	12,4	4,3	8,5	5,2	13,2	16,2	8,6	5,7	260,3
8	Vestfold	449	17,8	8,5	19,2	5,6	7,3	4,9	9,1	6,0	14,5	14,0	10,1	8,3	250,4
9	Rogaland	1092	15,3	9,4	17,5	8,9	8,9	3,8	8,9	6,3	11,3	12,7	9,0	7,3	247,9
10	Buskerud	474	15,4	7,4	17,5	7,2	10,1	2,3	7,0	5,3	11,0	14,1	8,5	7,9	234,0
11	Østfold	468	14,7	7,3	16,9	4,3	10,3	4,5	8,1	5,6	14,9	15,5	9,1	8,9	232,7
12	Troms	311	10,3	10,9	15,1	4,2	10,9	7,4	9,6	7,4	12,7	12,0	9,8	7,0	226,4
13	Oppland	325	13,8	8,0	17,5	4,3	10,5	2,5	7,7	5,2	11,9	14,3	7,9	6,4	223,1
14	Nord-Trøndelag	244	14,3	6,6	15,6	1,6	15,6	6,1	8,2	6,1	14,0	10,4	9,2	5,2	220,2
15	Aust-Agder	213	15,0	4,2	14,1	5,6	8,9	3,8	5,2	5,2	12,1	17,7	7,0	11,2	210,6
16	Nordland	492	10,2	8,1	13,6	3,7	10,8	5,3	7,7	8,1	11,6	10,1	8,7	6,7	205,6
17	Hedmark	342	11,1	6,4	13,2	0,3	9,4	7,0	8,2	9,1	14,7	12,7	12,1	7,8	202,2
18	Vest-Agder	359	12,8	7,0	14,8	4,7	8,4	3,3	8,1	3,9	10,7	14,3	9,1	8,8	202,1
19	Finnmark	142	4,9	9,2	7,0	0,7	8,5	4,9	4,2	4,9	8,3	4,9	7,6	2,1	126,4
	Norge	10165	14,8	10,1	18,0	6,5	10,3	5,2	8,9	6,4	13,8	14,2	9,5	8,0	252,2

I tabellen over ser vi hvordan andelen av innovative bedrifter varierer mellom fylker, for de 12 ulike innovasjonstypene. Vi ser også resultatet av en samlet indeks for innovasjon til slutt, der vi har brukt vektene fra tabellen på forrige side.

Målt på denne måten, er det Sør-Trøndelag som har høyest andel innovative foretak, fulgt av Hordaland og Sogn og Fjordane.

Andelen bedrifter som har introdusert prosessinnovasjoner som er nye for foretakets marked, er forholdsvis høy i Nordland. Sogn og Fjordane og Hedmark er de eneste fylkene med en høyere andel. Andelen bedrifter i Nordland som oppgir å ha introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller framstilling av varer og tjenester er middels høy. Det er også andelen bedrifter som oppgir å ha introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester.

Samlet sett er derimot innovasjonsgraden i Nordland lav sammenliknet med de fleste fylkene i landet.

6.1.1 Innovasjonsfrekvens – enbedriftsforetak og flerbedriftsforetak

Et kompliserende forhold er at vi har en del foretak som har bedrifter i flere kommuner. Store industriforetak som f.eks. Hydro, Orkla og Statoil har virksomhet i en rekke kommuner. I tallene på forrige side har vi regnet hver enkelt bedrift i slike flerbedriftsforetak som innovative dersom foretaket har oppgitt å ha innovasjon. Spørsmålet er om ikke statistikken over innovasjon i enbedriftsforetakene er et bedre mål på regional innovasjon, enn statistikk som tar med avdelinger av større foretak. Hvis vi tar ut en tabell som på forrige side, men bare med enbedriftsforetak får vi følgende tall:

Tabell 10: Andel av enbedriftsforetakene som oppgir ulike typer av innovasjon. Kolonnen «N» viser antall bedrifter i fylket som har svart på undersøkelsen.

Rang	Fylke	N	Produkt-Innovasjon				Prosess-Innovasjon				Markeds-Innovasjon				Innovasjonsgrad
			Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksjon	Ny metode for markedet	Design	Media	Markedskanal	Prising	
1	Sør-Trøndelag	307	15,0	9,8	16,3	8,8	10,7	3,9	7,5	7,5	11,7	12,7	8,8	9,8	250,9
2	Akershus	505	16,8	8,9	16,4	7,7	9,7	4,0	6,9	5,5	13,7	12,5	8,3	6,5	242,1
3	Sogn og Fjordane	107	15,9	4,7	14,4	5,6	12,1	2,8	8,4	5,6	15,9	15,0	15,9	11,2	233,8
4	Oslo	963	13,0	12,7	15,6	5,9	5,7	4,9	7,0	4,8	16,4	14,4	10,5	9,3	232,1
5	Møre og Romsdal	319	17,6	5,3	14,5	8,5	11,0	2,8	5,3	4,7	14,7	11,3	9,1	5,6	229,9
6	Vestfold	251	18,7	8,0	15,2	6,0	6,4	2,8	5,6	4,8	15,1	12,0	11,2	8,4	225,6
7	Oppland	164	16,5	6,1	15,5	6,1	11,6	4,3	6,1	5,5	10,4	12,8	6,1	6,7	221,3
8	Hordaland	488	14,1	7,2	13,9	7,0	7,6	2,9	8,0	5,1	13,7	12,9	7,2	7,2	215,2
9	Buskerud	259	15,4	3,1	12,8	8,9	8,1	0,4	3,1	4,6	10,4	10,8	8,1	6,9	196,5
10	Rogaland	556	15,5	5,6	13,4	7,4	7,7	2,0	5,9	5,2	8,6	8,6	6,3	5,8	196,1
11	Vest-Agder	158	17,1	4,4	14,6	5,7	7,6	0,6	5,1	1,3	12,0	11,4	8,2	8,9	192,9
12	Nordland	201	12,9	5,0	11,8	3,5	13,4	2,5	4,5	6,0	10,9	12,9	9,0	7,0	191,6
13	Nord-Trøndelag	124	15,3	3,2	11,4	0,8	13,7	5,6	4,8	4,8	14,5	9,7	7,3	4,8	183,2
14	Telemark	151	14,6	4,0	10,7	6,0	8,6	2,0	4,0	3,3	10,6	9,9	6,6	8,6	175,4
15	Aust-Agder	127	15,7	2,4	9,9	4,7	6,3	4,7	5,5	3,1	11,0	13,4	7,9	10,2	171,6
16	Østfold	242	13,2	3,3	12,0	4,1	6,6	1,7	3,7	2,5	11,6	14,0	7,9	6,6	168,0
17	Hedmark	139	9,4	5,0	9,2	0,7	8,6	1,4	5,0	2,9	12,2	10,1	5,8	6,5	141,3
18	Troms	147	8,2	6,1	7,5	2,0	11,6	4,8	4,8	2,7	5,4	11,6	6,1	4,8	135,6
19	Finnmark	66	4,5	7,6	5,7	0,0	7,6	3,0	0,0	0,0	7,6	4,5	7,6	3,0	90,3
	Norge	5287	14,6	7,2	13,9	6,1	8,5	3,2	5,9	4,7	12,7	12,1	8,4	7,5	209,4

Når vi måler innovasjonsgraden i foretak som bare har virksomhet på ett sted, får vi en litt annen rangering, enn vi fikk da vi tok med flerbedriftsforetakene. Sør-Trøndelag har fortsatt høyest innovasjonsgrad, men nå er Akershus nummer to.

Nordland har nå klatret fra 16. til 12. plass på rangeringen av innovasjonsgrad. I Nordland er andelen enbedriftsforetak som oppgir å ha introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller framstilling av varer og tjenester høy. Videre er andelen bedrifter som oppgir å ha introdusert markedsinnovasjoner i form av nye media eller nye måter for promotering av produktet, høy.

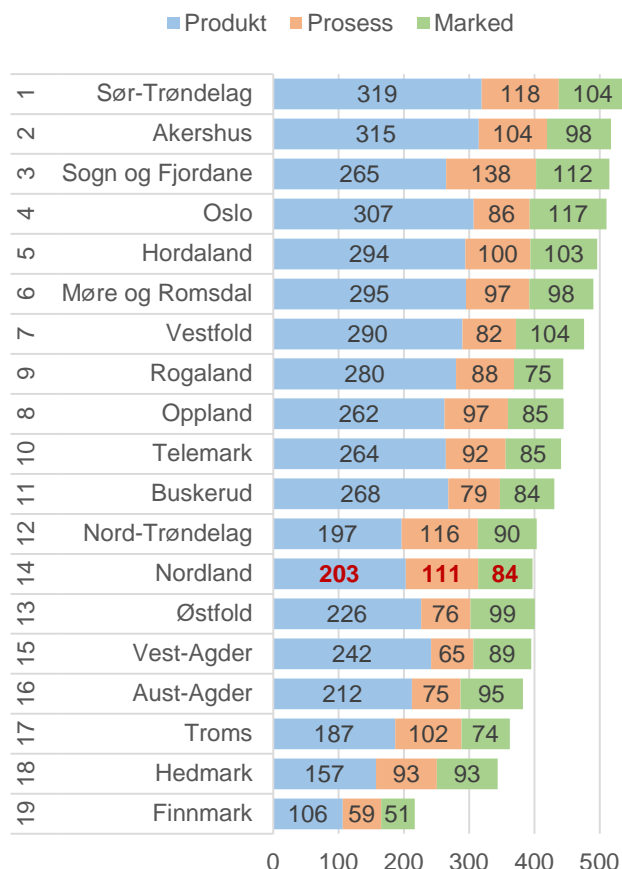
Andelen enbedriftsforetak som oppgir å ha introdusert produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer er fortsatt lav.

6.1.2 Innovasjonsgrad fylker

Hvis vi skal foreta en rangering av fylkene når det gjelder andeler innovative foretak, kan vi kombinere resultatene fra de to tabellene vi har vist på de foregående sidene. Vi får da en rangering som vist i figuren til høyre. Sør-Trøndelag har den høyeste innovasjonsgraden, fulgt av Akershus, Sogn og Fjordane og Oslo. Da vi lagde tilsvarende rangering for innovasjonsundersøkelsen i 2010, var det Møre og Romsdal som kom på topp.

Figuren illustrerer også at det er liten forskjell mellom fylkene, bortsett fra Finnmark og Hedmark som har en del lavere frekvens av innovative foretak. Når det er lite som skiller fylkene, vil rangeringen bli ganske sterkt påvirket av valg av indikatorer.

Nordland kommer samlet sett på 14. plass. I likhet med de andre fylkene, har det forekommet mest innovasjon innen produkt, og færrest innen marked. Andelen bedrifter i Nordland som oppgir å ha introdusert nye innovasjoner er høyere enn i både Troms og Finnmark.

6.1.3 Innovasjonsgrad i Nordland - rangering

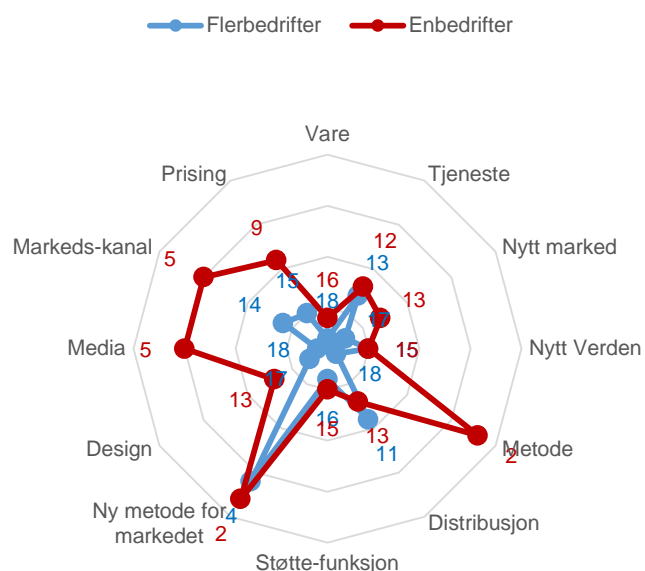
I figuren til høyre kan vi se hvor Nordland skårer godt og dårlig for de 12 innovasjonstypene, for henholdsvis de lokale enbedriftsforetakene, og for sine avdelinger av større foretak med virksomhet flere steder.

Bare Sør-Trøndelag har en høyere andel enbedriftsforetak som har introdusert prosessinnovasjoner som er nye for foretakets marked. Her rangerer Nordland som nummer 2.

Nordland rangerer også som nummer 2 mht. andel enbedriftsforetak som har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller framstilling av varer og tjenester. Bare Nord-Trøndelag har en høyere andel.

For øvrig skårer Nordlands enbedriftsforetak godt på en rekke indikatorer, mens Nordland flerbedriftsforetak i relativt mindre grad oppgir å ha introdusert nye innovasjoner.

Figur 84: Innovasjonsgrad i fylkene

Figur 85: Rangering for Nordland for de ulike innovasjonstypene.

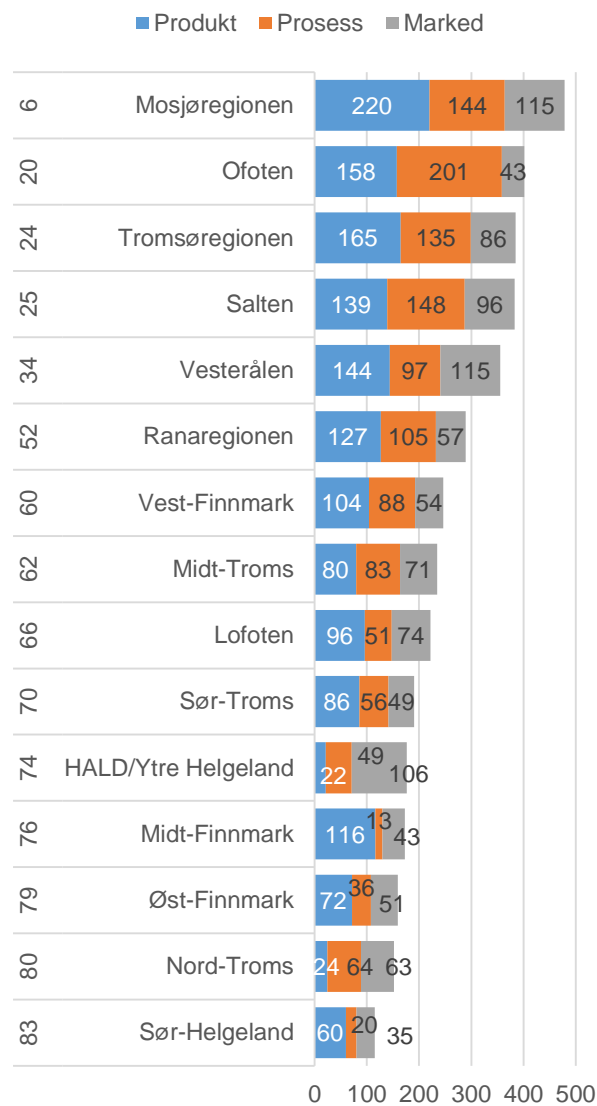
6.1.4 Innovasjonsgrad i regionene

Andelen innovative bedrifter varierer ikke så mye mellom fylker, men variasjonene er sterkere mellom regioner. Noen regioner er slått sammen på grunn av lavt antall bedrifter som er med i undersøkelsen, slik at det er 83 regioner som er rangert.

I figuren til høyre har vi vist hvordan regionene i Nord-Norge kom ut.

Mosjøregionen har en høy andel bedrifter som oppgir å ha introdusert nye innovasjoner i den siste treårsperioden. Også Ofoten og Salten rangerer godt over middels.

Sør-Helgeland er regionen i Norge der andelen bedrifter som oppgir å ha introdusert nye innovasjoner er lavest.

Figur 86: Innovasjonsgrad i regionene, etter samme metode som for fylker på forrige side

6.2 Innovasjonsklima

Andelen av innovative foretak varierer ganske sterkt mellom ulike bransjer. I en bransje som produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter oppgir over 65 prosent av foretakene at de har introdusert nye produkter på markedet, mens i andre bransjer er andelen null. Samtidig øker sannsynligheten for at bedriften er innovativ med størrelsen til bedriften. Dermed vil en region som har mange bedrifter i bransjer med høy innovasjonsgrad naturlig få en høyere andel innovative bedrifter, mens regioner med mange bedrifter i bransjer med lav andel innovative bedrifter vil sannsynligvis få lave andeler med innovative bedrifter. Vi kan måle andelen innovative bedrifter i regionene, der vi samtidig korrigerer for ulikheter i bransjestruktur og fordeling mellom små og store bedrifter. Da får vi et uttrykk for om regionen har høy eller lav andel innovative foretak, gitt sin bransje- og størrelsesstruktur. Vi kaller dette for *innovasjonsklima*^v. Vi konsentrerer oss om enbedriftsforetakene i denne analysen. Resultatene av denne analysen er gitt i tabellen under.

Tabell 11: Innovasjonsklima, målt som over eller underhyppighet i et område for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Verdiene er gjort om til rangering, der 1=beste fylke og 19=dårligste.

Rang	Fylke	Produkt-Innovasjon				Prosess-Innovasjon			Markeds-Innovasjon			
		Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising
1	Oppland	1	2	1	5	3	3	3	11	4	17	8
2	Sogn og Fjordane	5	12	4	10	4	9	1	1	1	1	1
3	Akershus	2	9	2	4	6	7	8	7	10	11	18
4	Møre og Romsdal	4	10	8	3	7	10	7	3	12	5	16
5	Sør-Trøndelag	14	5	3	2	8	8	5	15	9	7	5
6	Hordaland	10	8	6	6	13	11	2	5	5	13	10
7	Vestfold	3	4	9	12	19	13	14	4	13	2	7
8	Oslo	12	6	5	9	17	6	16	6	7	3	13
9	Nordland	15	7	10	13	2	12	11	9	3	4	6
10	Buskerud	13	16	12	1	12	18	18	13	11	6	9
11	Nord-Trøndelag	11	11	13	18	1	1	6	2	16	12	15
12	Vest-Agder	7	15	7	11	15	19	13	10	14	9	3
13	Rogaland	6	14	11	8	14	15	4	18	18	15	14
14	Telemark	8	17	14	7	9	14	15	12	15	16	4
15	Østfold	16	18	15	15	16	17	17	14	2	14	12
16	Aust-Agder	9	19	18	14	18	4	12	16	6	10	2
17	Troms	18	3	19	16	5	2	10	19	8	18	17
18	Finnmark	19	1	16	17	11	5	19	17	19	8	19
19	Hedmark	17	13	17	19	10	16	9	8	17	19	11

Oppland er rangert på topp av fylkene, mens Hedmark er rangert sist. Det er litt overraskende, ettersom disse to fylkene har mange likhetstrekk ellers.

Nordland er rangert som nummer ni blant fylkene mht. innovasjonsklima. Nordland klatrer dermed på rangeringsstigen når vi korrigerer for bransjestruktur. Når vi korrigerer for bransjestruktur, er andelen bedrifter som oppgir å ha introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller framstilling av varer og tjenester fortsatt høy, og Nordland rangerer som nummer to på denne indikatoren. Nordland rangerer generelt høyt på indikatorene innen markedsinnovasjon når vi korrigerer for bransjestrukturen.

Når vi korrigerer for bransjestruktur, er andelen enbedriftsforetak som har introdusert produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer relativt lav.

6.2.1 Innovasjonsklima i regionene

Vi kan bruke samme metode for å beregne innovasjonsklima i regionene. Vi tar da utgangspunkt i rangeringer for hver enkelt innovasjonstype. Resultatene for regionene i Nord-Norge er vist i tabellen under.

Tabell 12: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Tallene i tabellen viser rangering for hver av indikatorene fra 1=beste region til 80=dårligste region.

Rang	Region	Produkt-Innovasjon				Prosess-Innovasjon			Markeds-Innovasjon				Samlet		
		Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Produkt	Prosess	Marked
1	Mosjøregionen	5	10	3	7	7	20	2	9	49	9	63	2	4	10
7	Ofoten	4	12	5	11	5	52	3	79	12	39	25	3	3	59
21	Midt-Finnmark	33	1	10	55	70	5	62	35	82	30	79	13	55	55
26	Salten	25	33	30	50	10	43	30	37	14	43	22	37	15	30
31	Vesterålen	36	77	53	37	19	28	76	18	5	16	28	49	23	12
42	Ranaregionen	51	8	37	26	27	33	58	63	68	69	40	29	30	70
44	Tromsøregionen	54	20	52	32	13	18	22	65	33	61	55	43	14	61
62	Vest-Finnmark	80	4	66	54	22	59	60	66	46	12	46	66	31	49
64	Midt-Troms	57	41	65	58	58	12	15	78	19	28	30	64	37	62
67	Sør-Helgeland	52	67	55	44	66	77	73	81	56	42	70	55	74	79
71	HALD/Ytre Helgeland	82	38	79	77	69	80	82	15	8	3	13	80	76	7
72	Øst-Finnmark	60	50	70	57	53	37	75	45	81	72	64	67	63	69
73	Lofoten	73	52	74	45	55	25	59	43	64	74	49	73	56	58
74	Nord-Troms	76	57	68	53	59	67	68	69	11	57	68	72	71	56
79	Sør-Troms	79	15	81	63	47	26	65	74	74	68	61	78	51	78

Når vi korrigerer for bransje og størrelse, er Mosjøregionen regionen i Norge med høyest andel innovative bedrifter. Mosjøregionen rangerer høyt på alle indikatorene bortsett fra media og pricing.

Også Ofoten har en høy andel innovative bedrifter, når størrelse og struktur er tatt hensyn til. Ofoten rangerer som nummer 7 blant de 80 regionene som er med i rangeringen. Ofoten er gode på produktinnovasjon og prosessinnovasjon, men noe dårligere på markedsinnovasjon.

I andre enden i Nordland finner vi Lofoten, som er rangert som nummer 73 blant de 80 regionene som er med, mht. innovasjonsklima. Andelen bedrifter som oppgir å ha introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester over middels høy, mens Lofoten rangerer dårlig på de andre indikatorene.

Det er dermed store forskjeller i innovasjonsklimaet blant regionene i Nordland, og innovasjonsgraden kan variere mye over regiongrensene.

6.3 Internasjonalisering

Hvilke fylker har det mest internasjonale næringslivet? Innovasjonsundersøkelsen har også data om hvorvidt bedriftene selger varer og tjenester til utlandet, og om de har sitt hovedmarked utenlands. Det kan vi bruke for å se hvordan tilbøyeligheten til å selge varer og tjenester utenlands varierer mellom fylkene.

I figuren ved siden av ser vi hvordan andelen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands varierer mellom fylkene.

Finnmark har den høyeste andelen av eksportbedrifter i utvalget. Finnmark har også den høyeste andelen av bedrifter med hovedmarkedet utenlands.

Deretter kommer Nordland. En fjerdedel av bedriftene i Nordland oppgir at de eksporterer sine varer og tjenester utenlands, mens 17,1 prosent av bedriftene har sitt hovedmarked utenlands.

Det er ikke så rart at Finnmark og Nordland kommer høyt ut, i og med at disse fylkene har mange selskaper som eksporterer fisk. Oppland og Hedmark kommer dårlig ut. Dette er landbruksfylker som det vil være naturlig å anta at stort sett selger sine varer og tjenester til det nasjonale markedet.

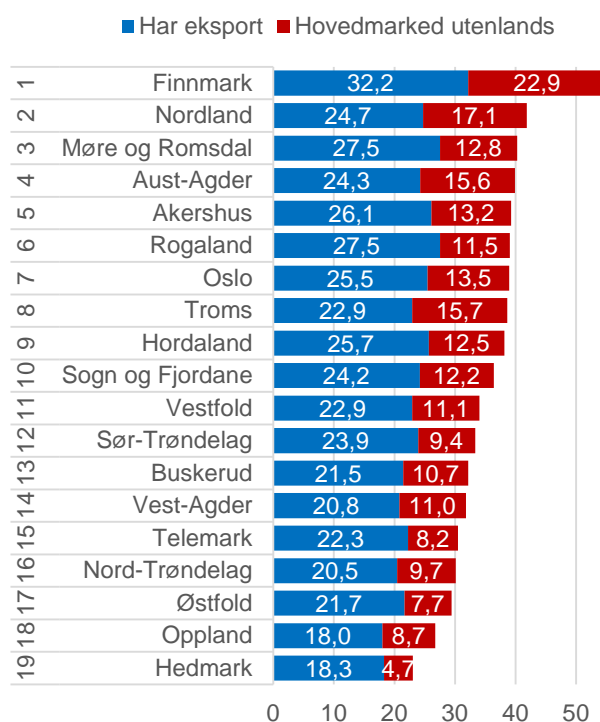
6.3.1 Andel ansatte i eksportbedrifter

I den øverste figuren viste vi andelen av bedrifter med eksport. Da vil små og store bedrifter telle like mye. Vi kan også se på andelen av de ansatte som arbeider i eksportbedrifter. Det er vist i den nederste figuren.

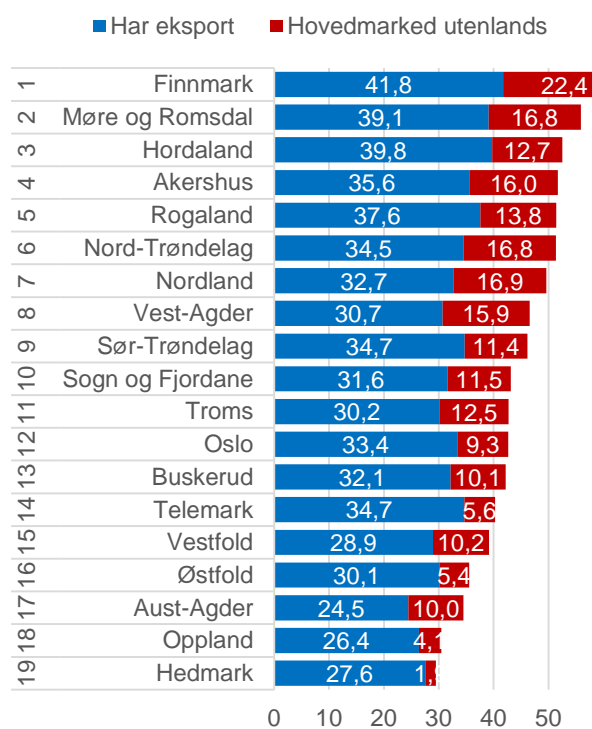
Tallene blir da noe annerledes. Det er høyere andeler av ansatte i bedrifter med eksport. Det er fordi store bedrifter har sterkere tilbøyelighet til å ha eksport.

Rangeringen av fylkene blir dermed også noe annerledes. Finnmark er fremdeles på topp, men nå er Møre og Romsdal nummer to og Hordaland nummer tre.

Nordland rangerer nå som nummer 7, dvs. litt over middels. 32,7 prosent av de ansatte i utvalget jobber i en bedrift med eksport, mens 16,9 prosent jobber i en bedrift som har sitt hovedmarked utenlands.

Figur 87: Andel av bedrifter i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands.

Figur 88: Andel av ansatte i innovasjonsundersøkelsen i bedrifter som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands.

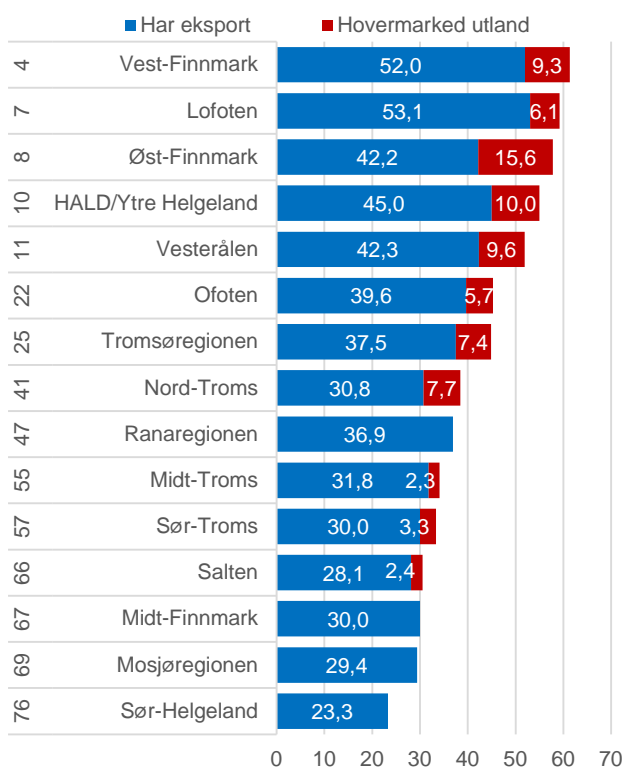
6.3.2 Internasjonalisering regioner

Andelen av bedrifter som har eksport varierer ganske sterkt mellom regionene.

Figuren til høyre viser hvordan andelen eksportbedrifter varierer i regionene i Nord-Norge.

Over halvparten av bedriftene i Lofoten eksporterer varer eller tjenester til utlandet, men bare 6,1 prosent har sitt hovedmarked utenlands. Lofoten har et av Norges mest internasjonale næringsliv når vi måler i andel bedrifter som eksporterer til utlandet.

Også Vesterålen og Ofoten har en høy andel eksportbedrifter. Regioner som Mosjøregionen og Sør-Helgeland har derimot en forholdsvis lav andel bedrifter som eksporterer varene og tjenestene sine utenlands, og ingen av bedriftene i disse regionene har sitt hovedmarked utenlands.

Figur 89: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands.

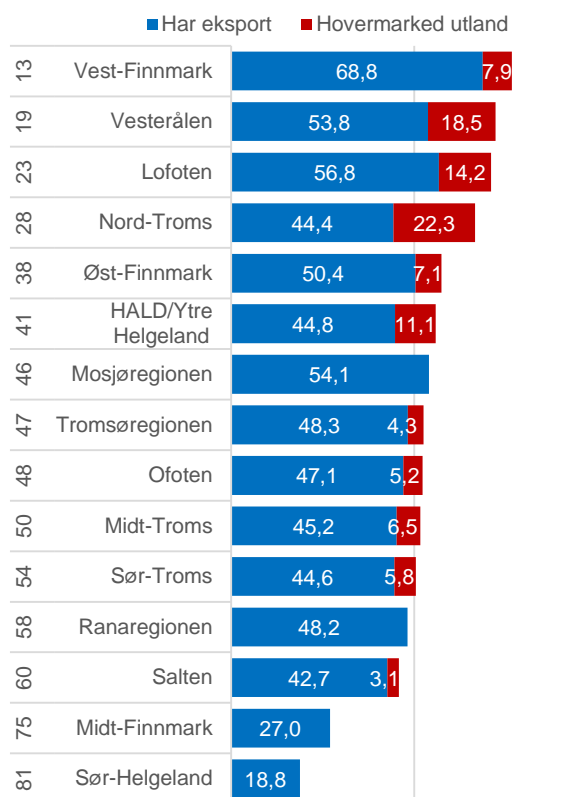
6.3.3 Andel ansatte i eksportbedrifter i regionene

Vi kan også se på hvor stor andel av de ansatte som arbeider i eksportbedrifter, som vist i figuren ved siden av.

I både Vesterålen og Lofoten arbeider over halvparten av de ansatte i utvalget i eksportbedrifter. I Vesterålen er det også en forholdsvis høy andel ansatte i bedrifter som har sitt hovedmarked utenlands.

I Mosjøregionen jobber også over halvparten av de ansatte i utvalget i eksportbedrifter, men ingen jobber i bedrifter som har sitt hovedmarked i utlandet.

Sør-Helgeland er blant regionene i Norge med minst internasjonalt næringsliv. Bare 18,8 prosent jobber i bedrifter som har eksport.

Figur 90: Andel av ansatte i bedrifter som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands.

7. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{vi}.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping 10. Andel foretak med vekst i verdiskaping, justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder.
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 11. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren forteller oss om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak, samt innflyttede foretak fratrukket utflyttede.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en indikator som justerer for bransjestruktur, omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak av samtlige regnskapspliktige foretak på stedet, som har vekst i verdiskapingen. Det er også en siste indikator der det er justert for forskjeller i bransjestruktur, omsetning og alder til foretakene.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen på stedet. For hver indikator rangeres både regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe. Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av NæringsNM.

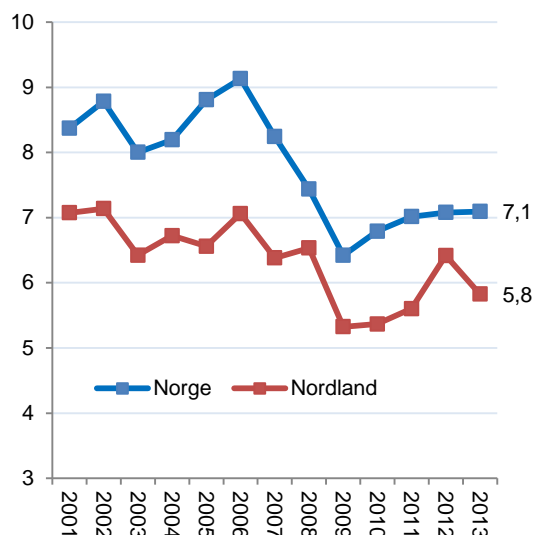
7.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I de siste årene har landets etableringsfrekvens ligget på rundt sju prosent.

Nordland har i alle årene vi har målt for hatt lavere etableringsfrekvens enn landet som helhet. Etableringsfrekvensen sank noe i 2013, mens den økte i resten av landet.

I 2013 var etableringsfrekvensen i Nordland 5,8 prosent, mot 7,1 prosent på landsbasis.

Figur 91: Etableringsfrekvensen i Norge og Nordland i perioden 2001-2013.

7.1.1 Etableringsfrekvens i fylkene

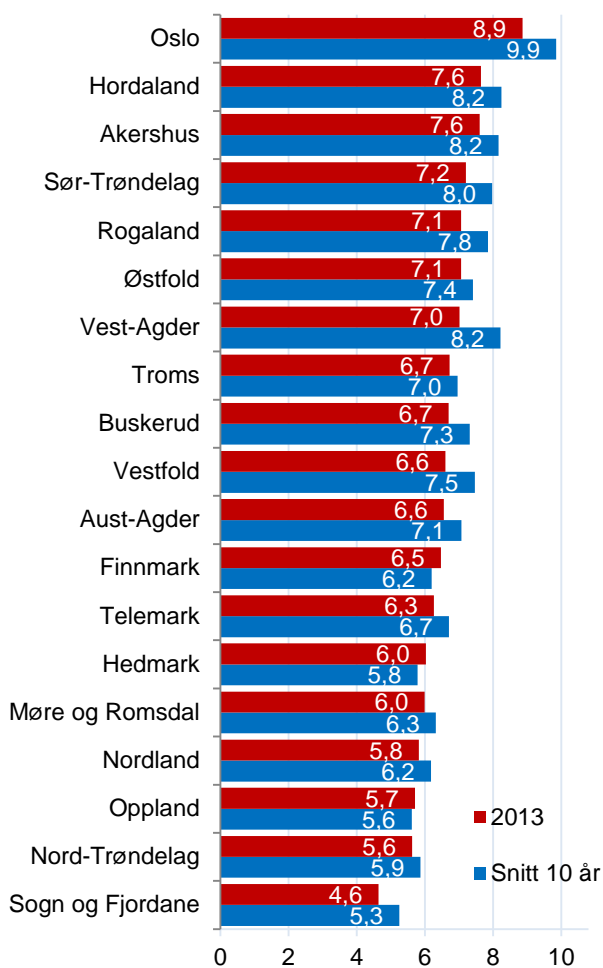
I figuren ved siden av ser vi etableringsindeksen i alle fylkene for 2013, og som gjennomsnitt for de ti siste årene.

Finmark, Hedmark og Oppland er de eneste fylkene som hadde en høyere etableringsfrekvens i 2013 sammenliknet med de siste ti årene.

Nordland har en lav etableringsfrekvens sammenliknet med de fleste andre fylkene. Tre fylker hadde lavere etableringsfrekvens enn Nordland i 2013.

Noe av forskjellen i etableringsfrekvensen mellom fylkene kan forklares av bransjestrukturen. Enkelte fylker har mange foretak i bransjer hvor det er mange nyetableringer, som i tjenesteytende sektor. Andre fylker har en stor andel av bedriftene i bransjer med lite nyetablering, som industri og landbruk. Oslo og Akershus har en fordelaktig næringsstruktur for å få mange nyetableringer.

Det kan se ut til at vekst, og spesielt høy vekst i befolkningen, forårsaker høy etableringsfrekvens. Høy etableringsfrekvens har sannsynligvis mindre effekt på arbeidsplassvekst og dermed på nettoflyttingen. Det er fordi nyetableringene stort sett er små, og utgjør en liten andel av samlet antall ansatte.

Figur 92: Etableringsfrekvensen i fylkene i 2013, og gjennomsnitt av etableringsfrekvensen for siste ti år.

7.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, for deretter å stige de tre neste årene. I 2013 hadde 68,9 prosent av alle regnskapspliktige foretak positivt resultat før skatt, noe som var en liten nedgang fra 2012.

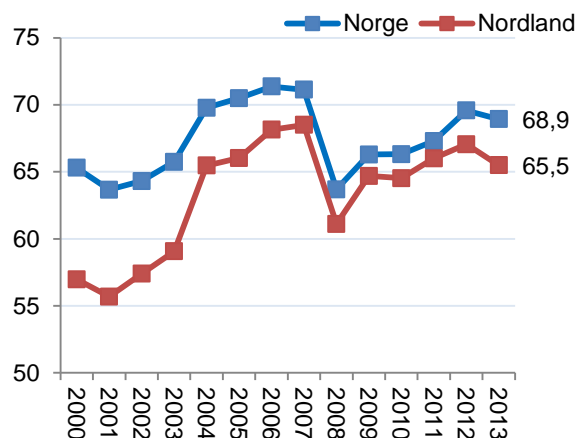
Andelen lønnsomme foretak i Nordland var mye lavere enn andelen nasjonalt på begynnelsen av 2000-tallet. I de siste årene har derimot andelen nærmet seg den nasjonale delen. I 2013 hadde 65,5 prosent av bedriftene i Nordland positivt resultat før skatt. Som på landsbasis har andelen gått noe ned det siste året.

7.2.1 Andel lønnsomme foretak i fylkene

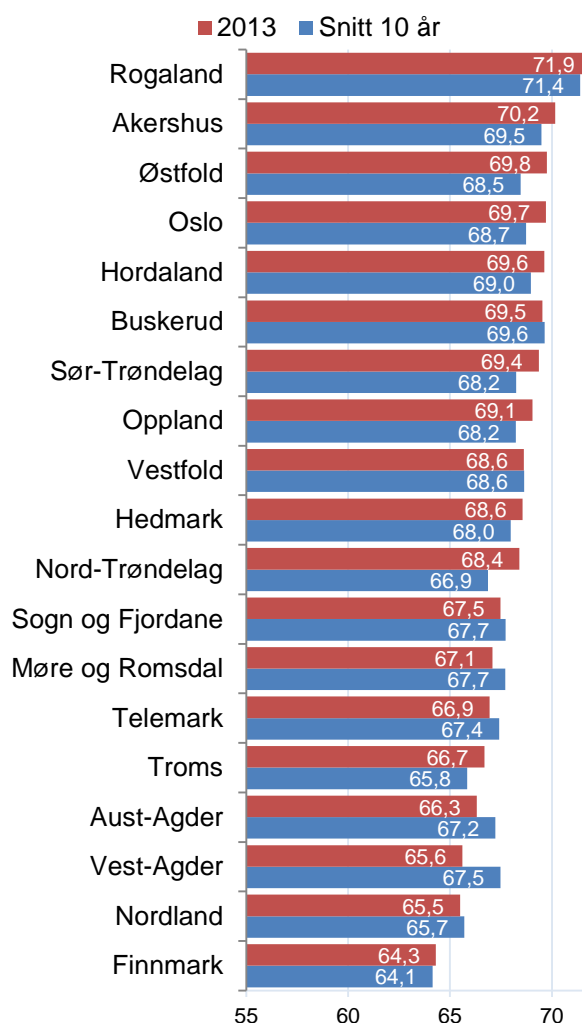
Figuren til høyre viser hvordan andelen lønnsomme foretak varierer mellom fylkene i Norge.

Rogaland har den beste lønnsomheten, både i 2013 og i de siste ti årene. Over de ti siste årene har næringslivet i Rogaland hatt vesentlig bedre lønnsomhet enn næringslivet i de andre fylkene.

Nordland og Finnmark er fylkene med lavest andel lønnsomme foretak. Nordland har en høyere andel enn Finnmark. Nordland hadde en lavere andel lønnsomme foretak i 2013 enn det som har vært snittandelen de siste ti årene.

Figur 93: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Norge og Nordland i perioden 2000-2012.

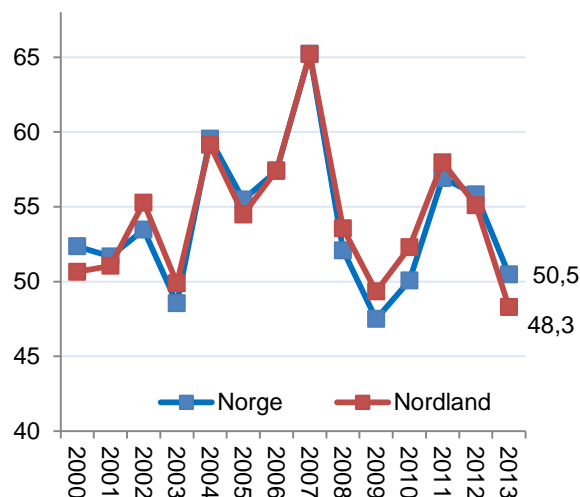
Figur 94: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2013 og i snitt siste ti år.

7.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette tok andelen vekstforetak seg opp, men falt ganske mye fra 2012 til 2013. I 2013 hadde 50,5 prosent av alle foretakene i Norge omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

I Nordland har andelen vekstforetak fulgt andelen på landsbasis, men med noen små avvik i enkelte år.

I 2013 hadde 48,3 prosent av foretakene i Nordland omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Det er lavere enn andelen på landsbasis.

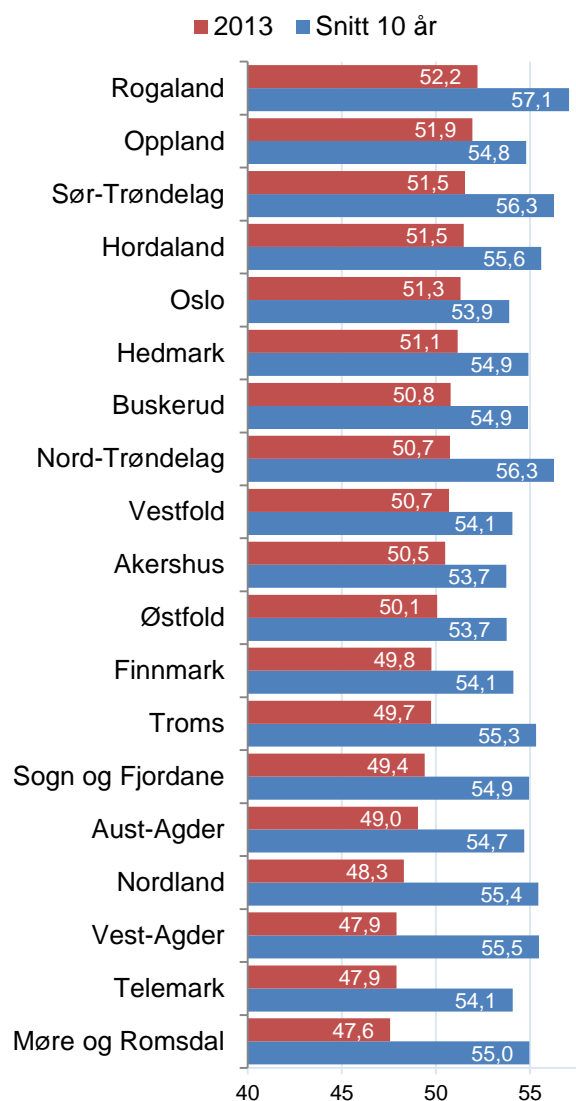
Figur 95: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Nordland og Norge i perioden 2000-2012.

7.3.1 Andel vekstforetak i fylkene

Rogaland hadde høyest andel vekstforetak i næringslivet av fylkene i 2013.

Tre fylker hadde en lavere andel vekstforetak enn Nordland i 2013.

2013 har ikke vært et godt år for næringslivet i Norge mht. andel foretak som har omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Samtlige fylker har hatt en høyere andel i snitt de siste ti årene enn i 2013.

Figur 96: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2012 og i snitt for siste ti år.

7.4 NæringsNM for fylkene

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med elleve indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste elleve årene.

Nordland kom dårligst ut blant fylkene i årets NæringsNM. Nordland hadde sin beste plassering i 2010, da fylket kom på 10. plass. Deretter har det stadig gått nedover. Nordland gjorde det generelt dårlig fram til 2007. Så var det en oppgangsperiode fra 2007 til 2010, men oppgangen ser ut til å ha vært kortvarig.

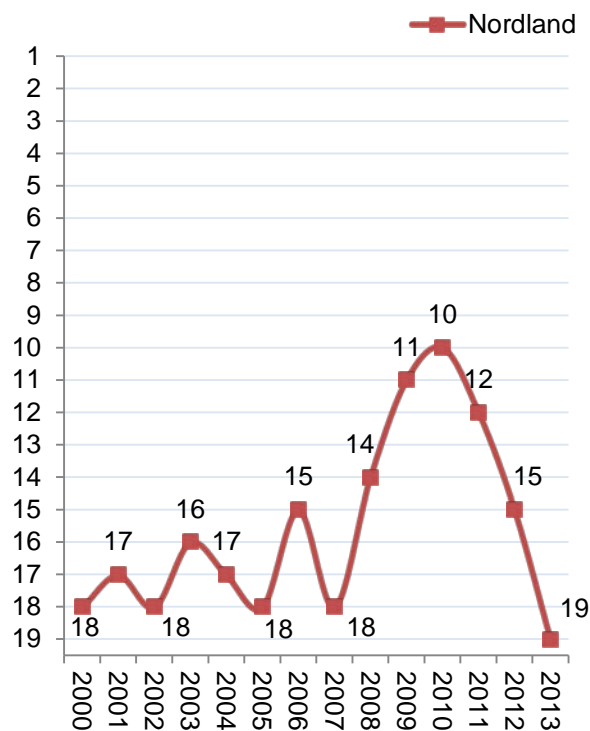
7.4.1 Fylkenes plassering

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

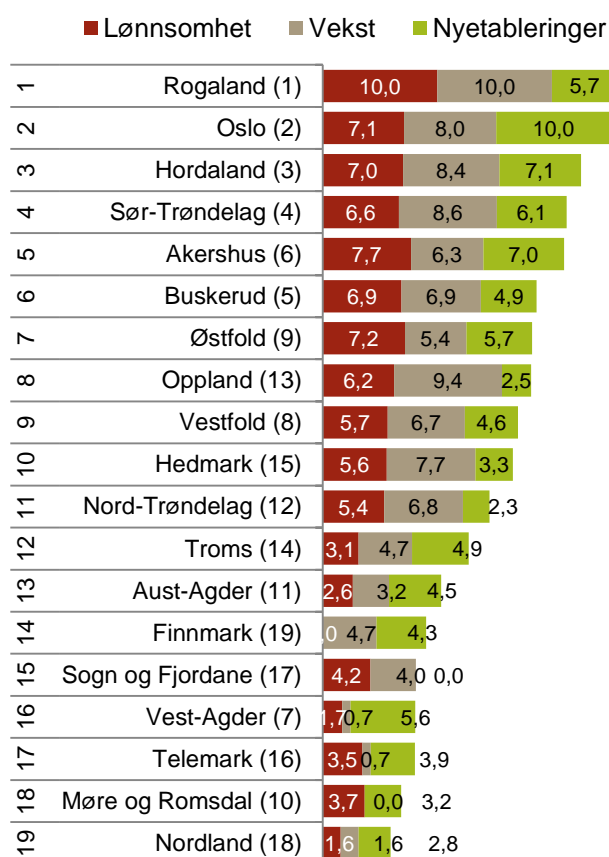
Rogaland kom best ut av fylkene i 2013, foran Oslo og Hordaland.

Rangeringen for siste ti år er nokså lik, med Rogaland på førsteplass, etterfulgt av Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag.

Nordland har generelt gjort det dårlig, og over en tiårsperiode er Nordland på 18. plass. Finnmark, som tradisjonelt sett har gjort det dårligst de siste ti årene, har klatret på rangeringsstigen det siste året.

Figur 97: Rangeringen til Nordland i NæringsNM i perioden 2000-2013.

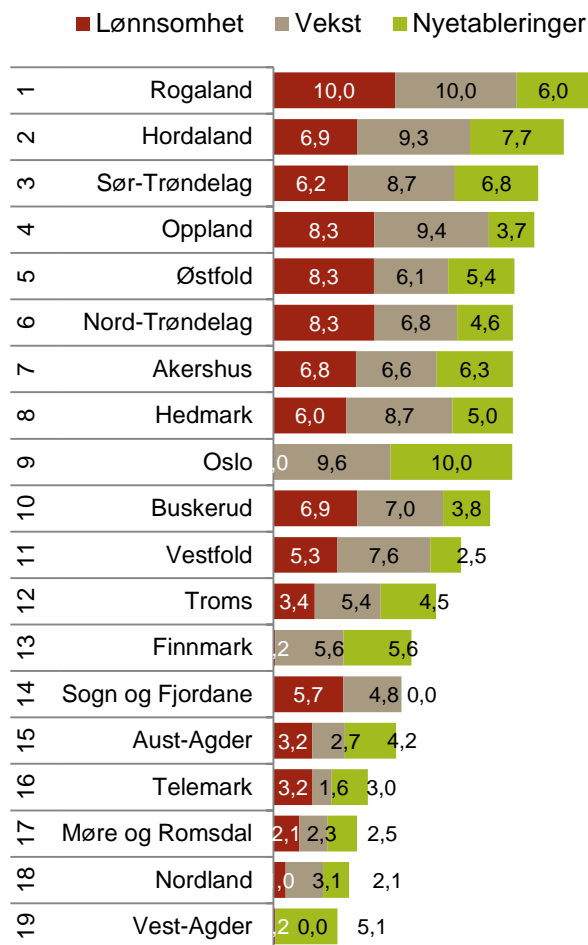
Figur 98: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2013. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2004-2013.

7.4.2 Justert NæringsNM

Skyldes Stavangerregionens og Rogaland sterke posisjon i NæringsNM oljen? I år har vi laget indikatorer for lønnsomhet, vekst og nyetableringer der vi justerer for variasjoner mellom stedene med hensyn til bransjestruktur, bedriftenes størrelse (omsetning) og alder. Vi har da undersøkt om noen steder har bedre lønnsomhet og vekst enn andre, for bedrifter i samme bransje og størrelse, og om det er mange nyetableringer i forhold til stedenes bransjestruktur. Da får vi mål for utviklingen som filtrerer bort strukturelle forskjeller.

Rogaland har de beste resultatene også med denne metoden, selv om forskjellene er noe mindre. Hordaland, Sør-Trøndelag og Oppland kommer på de neste plassene med denne metoden. Fylker som Oppland, Hedmark, Østfold og Nord-Trøndelag kommer bedre ut når vi justerer for bransje- og størrelsesstruktur. Oslo, Vest-Agder og Møre og Romsdal kommer dårligere ut.

Når vi justerer for bransjestruktur, størrelse og alder kommer Nordland på 18. plass. Det er litt bedre enn sisteplass, men fortsatt lavt. Dermed ser ikke Nordlands lave plassering i NæringsNM ut til å skyldes strukturelle forhold.

Figur 99: Bransje- og størrelsesjusterte indikatorer for fylkene, 2013.

7.5 NæringsNM for regioner

Figurene til høyre viser rangeringen til de ni regionene i Nordland i NæringsNM fra 2000 til 2013.

HALD, Sør-Helgeland og Ytre Helgeland gjorde det dårlig i årets NæringsNM. Samtlige regioner har en dårligere plassering i 2013 enn året før.

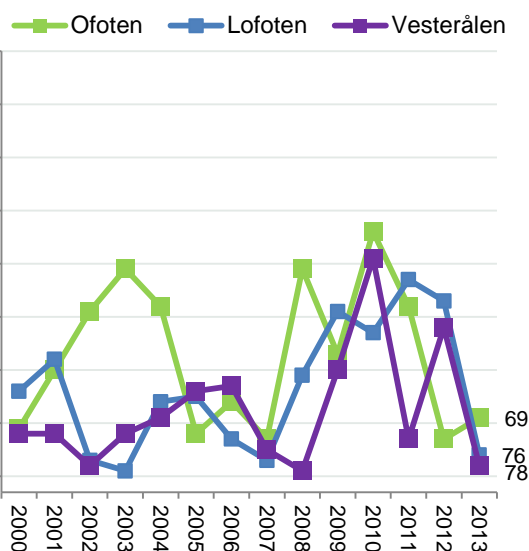
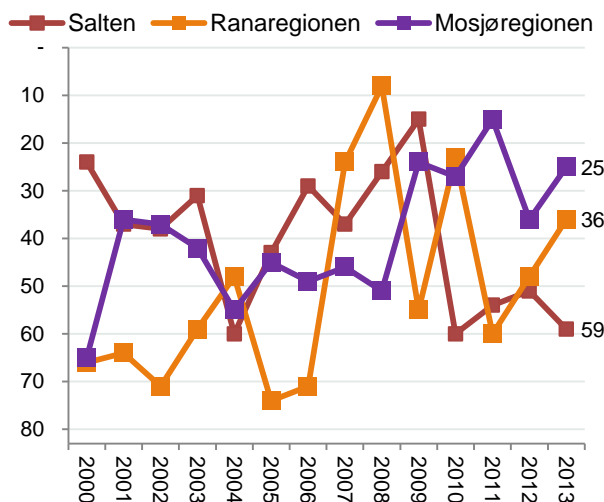
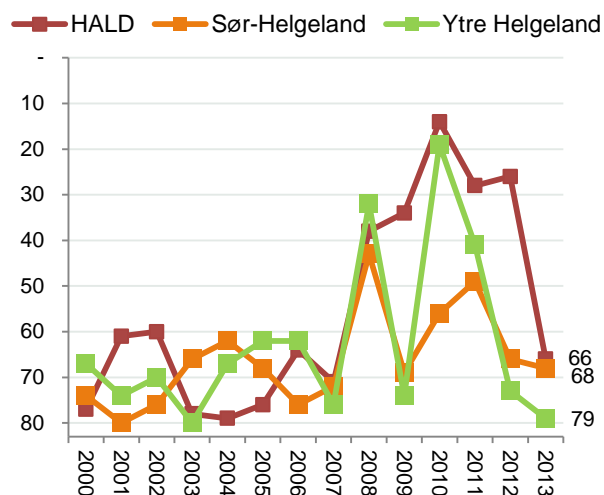
Både HALD og Ytre Helgeland gjorde det bra i 2010, men den positive utviklingen endret seg raskt.

Mosjøregionen og Ranaregionen er de eneste regionene i Nordland som har en over middels høy plassering i årets NæringsNM. Ranaregionen er regionen i Nordland med høyest historisk plassering. Ranaregionen kom på 8. plass i 2008.

Både Ranaregionen og Mosjøregionen gjorde det bedre i år enn året før.

Salten har hatt en negativ utvikling, og kom på 59. plass i 2013.

For Ofoten, Lofoten og Vesterålen har også utviklingen vært negativ de siste årene. Det gikk spesielt dårlig med Lofoten og Vesterålen. Ofoten fikk en litt høyere plassering i 2013 enn året før.

Figur 100: Rangeringen til regionene i Nordland i NæringsNM i perioden 2000-2013.

7.5.1 Regionene i Nord-Norge

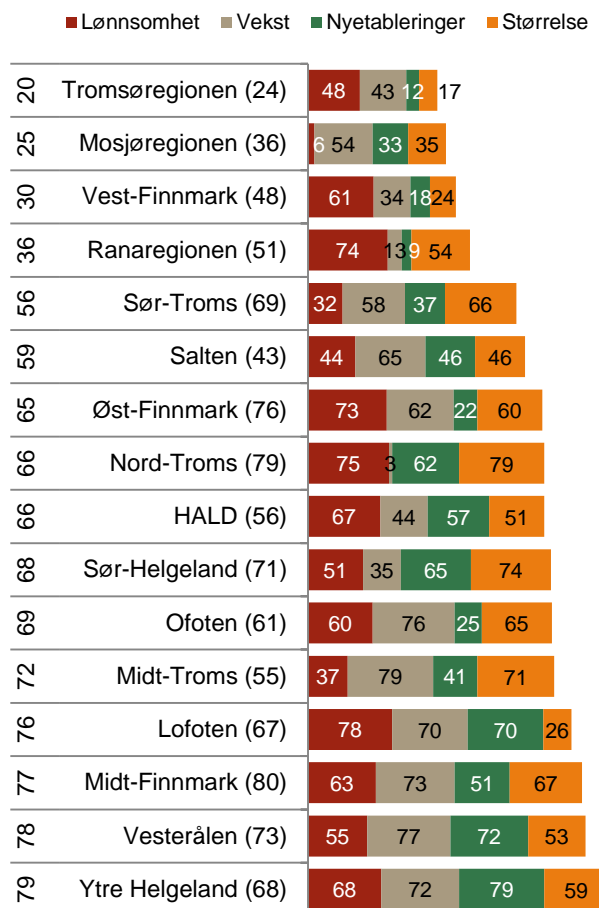
Regionenes plassering i NæringsNM er basert på et sett med 11 indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse.

De fleste av regionene på Vestlandet er plassert over middels, mens de fleste av regionene i Nord-Norge er plassert under middels.

Både Mosjøregionen og Ranaregionen fikk en høyere plassering i 2013 sammenliknet med snittet for de siste ti årene. Mosjøregionen gjør det relativt best på indikatoren for lønnsomhet, mens Ranaregionen gjør det relativt bra på indikatoren for nyetableringer.

Salten har i løpet av de siste ti årene hatt en middels plassering, men regionen falt noe i 2013.

Vesterålen og Ytre Helgeland gjør det dårlig på alle indikatorene. På indikatoren for størrelse gjør de det litt mindre dårlig. Størrelsesindikatoren er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

Figur 101: NæringsNM for regionene i Nord-Norge. Rangering blant landets 83 regioner i 2013 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

7.6 NæringsNM for kommuner

Det er stor variasjon i plasseringen i NæringsNM blant kommunene.

Værøy er Nordlands vinner i 2013. Værøy kom på 30. plass, en klatring fra snittplasseringen på 150 fra årene før.

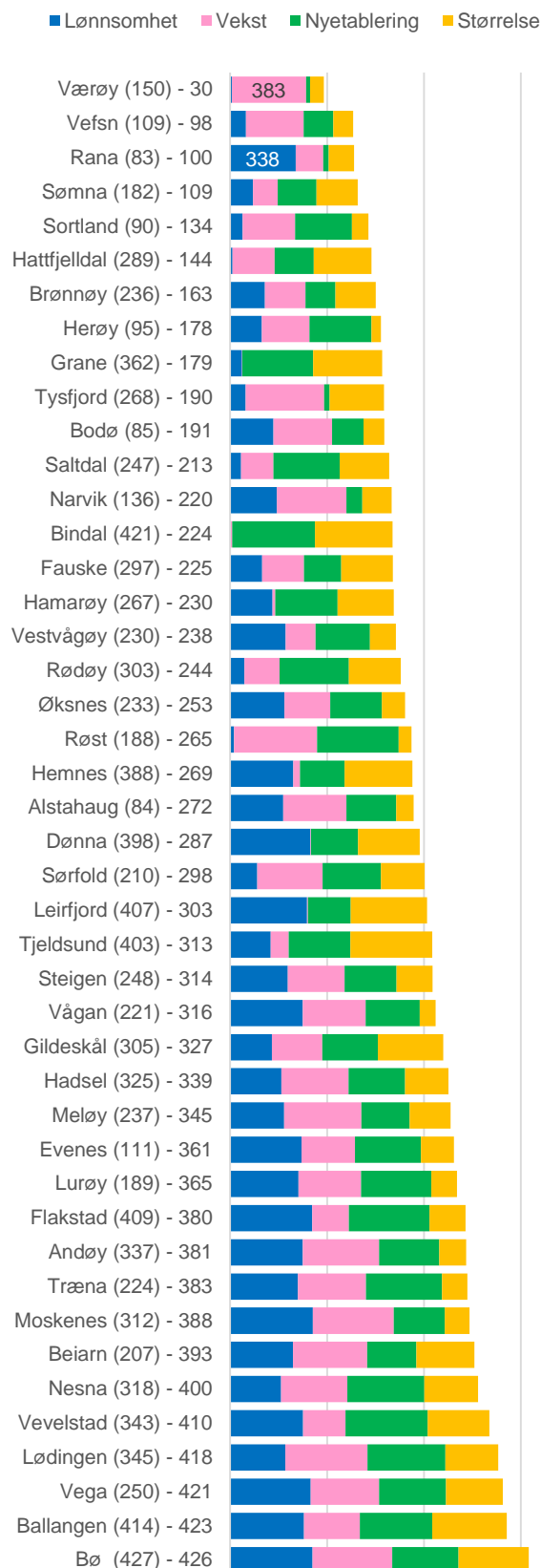
I 2013 har Værøy hatt en høy andel foretak med positivt resultat før skatt, samt en høy andel nyetablerte foretak. Derimot har ikke andelen foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen vært høy.

Videre gjør kommuner som Vefsn, Rana og Sømna det ganske godt i NæringsNM. Rana gjør det godt på indikatoren for nyetableringer, men andelen foretak med positivt resultat før skatt er derimot lav.

Bodø gjør det litt over middels godt, mens Narvik gjør det litt under middels godt.

Vega har gjort det dårligere i år enn i de siste ti årene, og er rangert som nummer 421 nasjonalt i årets NæringsNM.

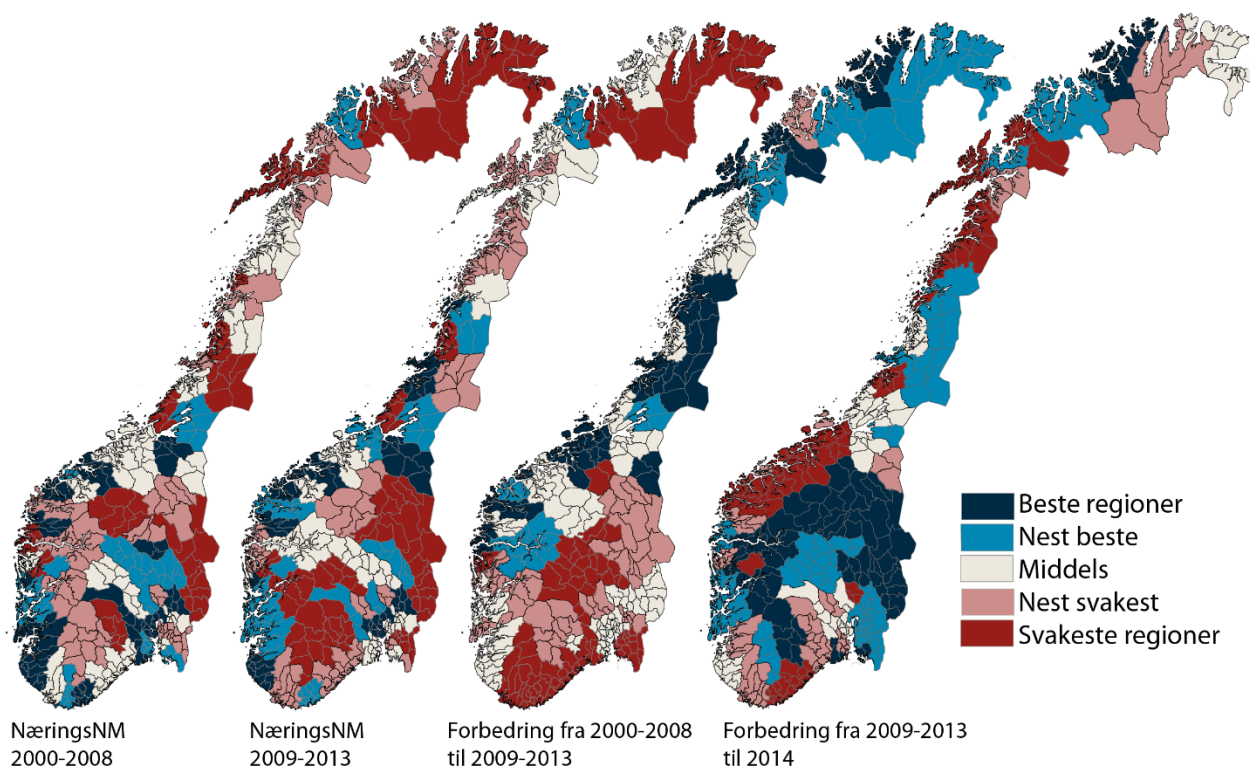
Ballangen og Bø gjorde det dårlig på alle indikatorene i årets NæringsNM. Bø har gjort det dårlig både i år og i de siste ti årene, mens Ballangen har gjort det litt bedre før.

Figur 102: Kommunenes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 428 kommuner. I parentes vises rangeringen for de siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

7.7 Utviklingstrekk i NæringsNM

Finanskrisen som startet i 2008, representerte et veiskille i den regionale utviklingen i Norge, og påvirket næringsutviklingen ulikt i de forskjellige regionene. NæringsNM 2014 viser at mange av regionene på Østlandet har forbedret næringsutviklingen igjen.

Figur 103: Kart som viser regionenes sammenlagte resultat i NæringsNM i perioden 2000-2008 til venstre, sammenlagte resultater fra perioden 2009-2012 i midten, og regionenes forbedring i siste periode. I det siste kartet ser vi forbedringene i NæringsNM 2014 i forhold til perioden 2009-2013 (kart nr to fra venstre).

Hvordan regionene gjorde det i NæringsNM i perioden 2000 til 2008 er vist i kartet til venstre. I midten ser vi hvordan regionene presterte i NæringsNM i perioden 2009-2012, det vil si etter finanskrisen. I kartet lengst til høyre ser vi endringene fra siste års NæringsNM i forhold til perioden 2009-2013.

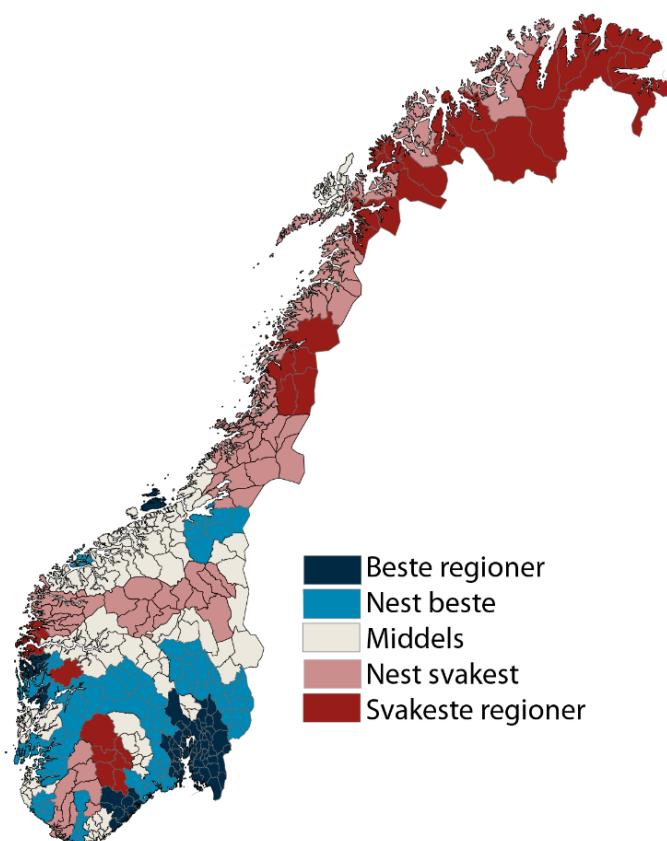
I fjorårets NæringsNM viste vi de tre kartene til venstre, og gjorde vi et poeng ut av mange av regionene på Østlandet gjorde det svakere i årene etter finanskrisen enn årene før.

Denne tendensen ser ut til å ha reversert i løpet av 2013. I NæringsNM for 2014 har mange av regionene på Østlandet forbedret seg i forhold til resultatene fra årene før.

Etter finanskrisen gjorde Nordland det bedre i NæringsNM enn før finanskrisen. Men i det siste året har denne trenden snudd, og Nordland har gjort det dårligere igjen.

7.8 Næringsdrevet eller befolkningsdrevet vekst?

Hva kommer først, arbeidsplasser eller folk? Svaret varierer mellom forskjellige steder. På noen steder er befolkningsveksten drivkraften. Noen steder er attraktive å flytte til og bo i, og trekker til seg innflyttere selv om arbeidsplassveksten ikke er sterk. På slike steder øker også arbeidsplassene på grunn av økende etterspørsel og god tilgang på arbeidskraft. Andre steder er det arbeidsplassveksten som er drivkraften. Hvis næringslivet vokser, øker etterspørselen etter arbeidskraft og det fører til at det også flytter folk til stedet.

Figur 104: Regionene i Norge, fordelt etter om de har over eller under forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassveksten i årene 2008-2013.

I kartet over har vi sett på regionenes nettoflytting i forhold til arbeidsplassveksten i regionene. Kartet sier ikke noe om hvilke regioner som har hatt arbeidsplassvekst, men om hvordan nettoflyttingen står i forhold til arbeidsplassveksten.

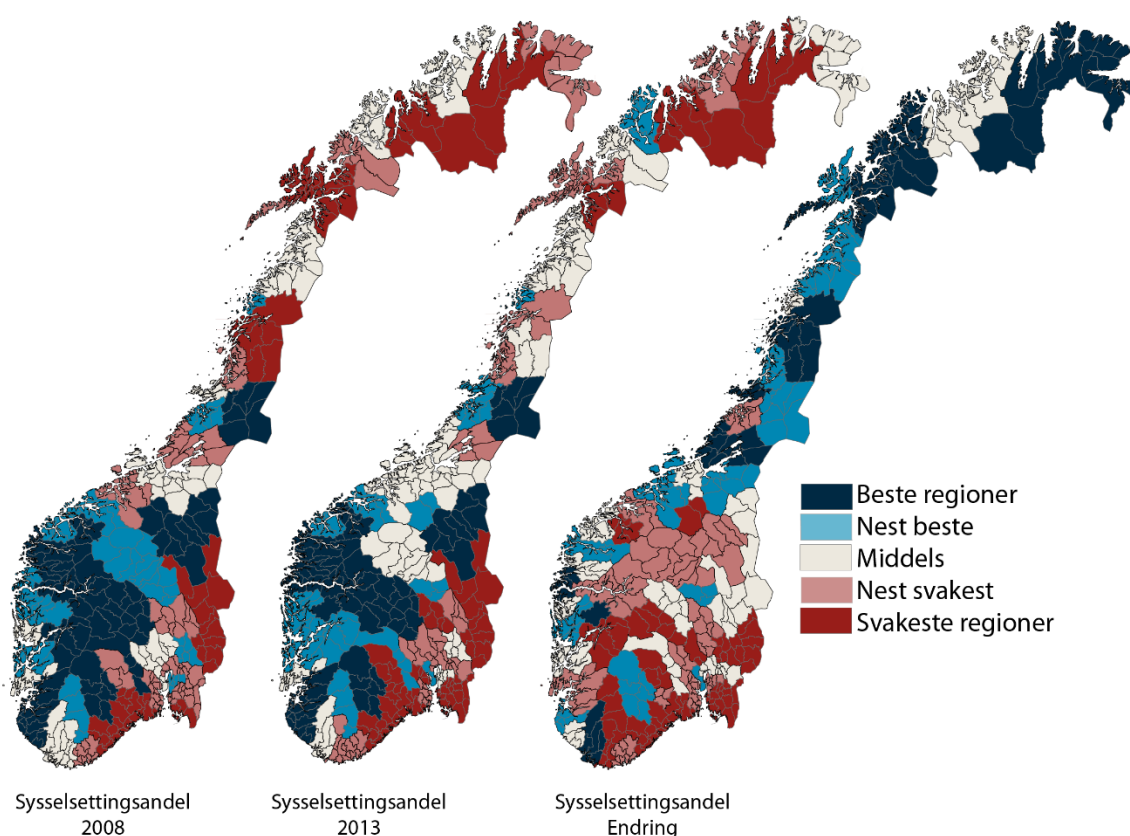
Noen regioner, særlig de som er lokalisert rundt Oslofjorden, har hatt høyere netto innflytting enn arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi. Det er det vi har kalt brutto bostedsattraktivitet. Tiltrekningskraften skyldes for den stor del de strukturelle flyttefaktorene vi gjorde rede for i

kapittelet om bostedsattraktivitet. Dette er regioner som har hatt en befolkningsdrevet vekst. De røde regionene er regioner som har hatt større netto utflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. I disse regionene har veksten blitt lavere som følge av nedgang i befolkningen.

Kartet kan brukes som en illustrasjon på hvor i landet det har vært en befolkningsdrevet vekst etter 2008. I Nordland er nettoflyttingen lavere enn arbeidsplassveksten isolert sett skal tilsi. Brutto bostedsattraktivitet er dermed negativ.

7.9 Sysselsettingsandelen

Det er ikke likegyldig om veksten på et sted er næringsdrevet eller befolkningsdrevet. I begge tilfeller øker befolkningen på stedet. Men steder som har befolkningsdrevet vekst får etter hvert en stadig lavere andel av befolkningen som er sysselsatt. Befolkningsveksten på slike steder fører til at det blir flere arbeidsplasser i skjermet sektor, men arbeidsplassveksten blir lavere enn befolkningsveksten. Steder med næringsdrevet vekst får på sin side sterkere arbeidsplassvekst enn befolkningsvekst.

Figur 105: Sysselsettingsandeler i regionene i 2008, 2013 og endringer fra 2008 til 2013. Sysselsettingsandelene er justert for variasjoner i aldersstruktur.

I kartene over ser vi at mange av regionene på Østlandet har lav sysselsettingsandel, og at dette er en tendens som har økt fra 2008 til 2013.

Kartene viser at det er et systematisk mønster, der regioner som har en næringsdrevet vekst oppnår en høy og økende sysselsettingsandel i befolkningen mens regioner med befolkningsdrevet vekst etter hvert får synkende sysselsettingsandel.

Mange regioner på Vestlandet har høy og økende sysselsettingsandel som følge av god næringsutvikling. Mange av regionene i Nord-Norge har også økende sysselsettingsandel, men da først og fremst som følge av utflytting. Den befolkningsdrevne veksten i mange av regionene på Østlandet har dermed en pris i form av at en synkende andel av befolkningen er sysselsatt. Nordland har fått en mye høyere sysselsettingsandel i løpet av de siste fem årene.

ⁱ Bransjeinndelingen tar utgangspunkt i registerdata for arbeidssted, med tilhørende NACE på 5-siffernivå. Fullstendig oversikt finnes på [\(link\)](#)

ⁱⁱ I utregningen av bostedattraktiviteten faller regioner med bare én kommune ut pga manglende intern arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette gjelder Halden, Oslo, Bergen og ..

ⁱⁱⁱ Vi baserer oss å at sysselsettingsandelene innenfor hvert årstrinn er konstant, og har brukt SSBs middeleframskrivning om antall personer i alle årstrinn hvert år til 2040.

^{iv} Vi har brukt progressivt gjennomsnitt for de ti siste årene der veksten de siste årene teller mer enn de første.

^v Rent teknisk måler vi innovasjonsklima gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har innovasjon (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha innovasjon. Denne regresjonsanalysen er kjørt for alle de 11 innovasjonstypene, og deretter veid på samme måte som vi veier for frekvenser.

^{vi} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

Sør-Helgeland	Bindal
	Sømna
	Brønnøy
	Vega
	Vevelstad
HALD	Herøy (Nordland)
	Alstahaug
	Leirfjord
	Dønna
	Lurøy
Ytre Helgeland	Træna
	Rødøy
	Vefsn
Mosjøregionen	Grane
	Hattfjelldal
	Nesna
Ranaregionen	Hemnes
	Rana
	Bodø
Salten	Meløy
	Gildeskål
	Beiarn
	Saltdal
	Fauske
	Sørfold
	Steigen
	Hamarøy
	Narvik
Ofoten	Tysfjord
	Tjeldsund
	Evenes
	Ballangen
	Røst
Lofoten	Værøy
	Flakstad
	Vestvågøy
	Vågan
	Moskenes
Vesterålen	Lødingen
	Hadsel
	Bø (Nordland)
	Øksnes
	Sortland
Andøy	